

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

RODINNÉ KONFERENCE v kontextu ČR

Bc. Šárka Martinovská

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.

Praha 2015

Prague College of Psychosocial Studies

FAMILY GROUP CONFERENCES in Czech Republic

Bc. Šárka Martinovská

The Diploma Thesis supervisor: doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.

Prague 2015

Anotace

Diplomová práce pojednává o rodinných konferencích v kontextu ČR. Práce je členěna na část teoretickou a praktickou. V teoretické části jsou vymezeny základní pojmy a teoreticko metodologická východiska rodinných konferencí. Hluběji se zabývá případovým procesem, interkulturním rozměrem a limity metody na základě zahraničních výzkumů a zkušeností. Praktická část popisuje metodiku i průběh kvalitativního výzkumu zaměřeného na možnosti využití metody v ČR. Výsledkem jsou doporučení sociálním pracovníkům v ČR pro použití metody.

Klíčová slova

rodinná konference, rodina, sociálně-právní ochrana dětí, koordinátor rodinné konference

Abstract

This diploma thesis examines the subject of family group conferencing in the Czech Republic. The thesis is divided into two sections – theory and practise. In the theoretical section, the main concepts are defined. The thesis is more deeply focused on the case process, intercultural dimension, and the limits of the method on the basis of international research and experience. The practise section describes the methodology, and the pursuance of qualitative research focused on the possibilities of the eventual use of the method in the Czech Republic. The result of the thesis is a recommendation for the possible implementation of family group conferencing in the Czech Republic for social workers.

Key words

family group conference, family, child welfare, coordinator of family group conference

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

V Praze, dne 30. dubna 2015

Podpis studenta

Poděkování

Děkuji vedoucímu diplomové práce doc. PaedDr. Slavomíru Lacovi, Ph.D., za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Také děkuji MUDR. Olze Dostálové, CSc. za konzultace a rady. Dále děkuji všem pracovníkům OSPOD, kteří se mnou absolvovali rozhovory.

OBSAH

Obsah.....	7
Úvod.....	9
Teoretická část.....	10
1 Vymezení základních pojmů.....	10
1.1 Rodina.....	10
1.2 Konference.....	11
1.3 Případová konference.....	11
1.4 Rodinná konference.....	12
1.5 Koordinátor rodinné konference.....	15
1.6 Orgán sociálně právní ochrany dětí.....	16
1.7 Komunita.....	17
2 Teoretická a metodologická východiska rodinných konferencí.....	19
2.1 Role rodiny v rodinné konferenci.....	19
2.2 Prostor pro rodinné konference ve společnosti.....	20
2.3 Interkulturní rozměr rodinné konference.....	22
2.4 Rozdíly mezi rodinnou konferencí a případovou konferencí.....	24
2.5 Prvky rodinné terapie v rodinné konferenci.....	25
2.6 Rodinná konference nástrojem sociálních pracovníků.....	26
3 Průběh rodinné konference.....	28
3.1 Předání případu.....	28
3.2 Nezávislý koordinátor.....	29
3.3 Příprava rodinné konference.....	32
3.4 Sdílení informací.....	34
3.5 Soukromý čas.....	36
3.6 Dohoda o plánu.....	37
3.7 Monitoring.....	38
4 Vznik, implementace a podoba zahraničních modelů rodinných konferencí.....	40
4.1 Rodinné konference na Novém Zélandu.....	40
4.2 Rodinné konference v Austrálii.....	42
4.3 Rodinné konference v Evropě.....	44
4.3.1 Rodinné konference ve Velké Británii.....	44

4.3.2	Rodinné konference ve Švédsku.....	45
4.3.3	Rodinné konference v Nizozemí.....	46
4.4	Rodinné konference v Americe	46
5	Limity a kontraindikace metody	48
5.1	Domácí násilí v rodině v ČR a možnosti rodinné konference při jeho výskytu.....	49
5.2	Limity profesionálů v procesu rodinné konference	52
5.3	Přehled provedených výzkumů	53
6	Současné nastavení institucí na metodu rodinných konferencí v ČR	58
6.1	Rodinné konference v pilotním projektu Ministerstva práce a sociálních věcí	58
6.2	Rodinné konference v Probační a mediační službě České republiky	60
6.3	Rodinné konference v neziskových organizacích v České republice	61
	Empirická část	62
7	Výzkum.....	62
8	Cíl výzkumu.....	63
9	Výzkumný vzorek.....	64
10	Metodologie výzkumu.....	65
11	Vyhodnocení výzkumu	67
11.1	Axiální kódování.....	67
11.2	Selektivní kódování	68
12	Diskuze a doporučení	74
	Závěr.....	77
	Použitá literatura.....	79
	PŘÍLOHY	

ÚVOD

Předmětem teoreticko-empirické diplomové práce je rodinná konference jako metoda sociální práce. Model metody, použitelný v kontextu ČR, je postupně vyjasňován na základě analýzy a syntézy odborné literatury, dostupných zveřejněných publikací organizací, které metodu převážně v zahraničí i v ČR využívají, a výsledků od respondentů z pilotního výzkumu, který byl proveden v rámci řešeného tématu.

V práci nejdříve vyjasňuji použitou terminologii vymezením základních pojmů týkajících se sporadicky využívané metody sociální práce rodinné konference v ČR. Dále se věnuji teoreticko-metodologickým východiskům rodinné konference, kde na základě teorií ze společenskovedních disciplín vnímám široký rozměr metody, její hlavní způsoby využití, a interkulturní dimenzi metody. Mapuji publikace, které byly k tématu vydány a tématu rodinných konferencí se přímo anebo okrajově dotýkají. Procházím případovým procesem rodinné konference od předání případu po závěrečný monitoring metody, přičemž reflektuji jednotlivá specifika metody v interkulturním kontextu, v kontextu sociální práce a v kontextu psychoterapeutického účinku. Následuje část práce věnující se vzniku metody, rozdílům i podobnostem použití metody v jednotlivých zemích, kde byla metoda rodinných konferencí implementována, a způsoby zavádění metody do sociální práce. V další kapitole se zaměřuji na limity metody zmiňované a reflektované odborníky, které jsou podloženy zahraničními výzkumy. Poslední kapitola teoretické části osvětluje současnou podobu a využívání metody rodinných konferencí v ČR. V textu používám velké množství vlastních překladů, protože použité zdroje doposud nebyly do českého jazyka přeloženy.

V praktické části popisují metodologii a průběh pilotního kvalitativního výzkumu zaměřeného na možnosti využití metody rodinných konferencí v ČR. Empirickou část práce zaměřuji na analýzu a interpretaci získaných údajů v průběhu výzkumného šetření. Zaměřuji se na nestructurované rozhovory s pracovníky Orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Přílohou práce jsou přepisy částí rozhovorů s pracovníky, dokreslující informace použité v diskuzi.

Cílem práce je hledání modelu rodinných konferencí použitelného v interkulturním kontextu ČR, mapování současné situace rodinných konferencí v české a zahraniční literatuře, místo metody v systému sociálně-právní ochrany dětí v interkulturním kontextu, faktory a překážky vstupující do implementace metody v zahraničí i v ČR. Pilotní výzkum si klade za cíl hledat a přiblížit analýzou získaných dat fenomén metody sociální práce – rodinnou konferencí v ČR.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

1.1 Rodina

Slovo rodina je z etymologického pohledu odvozené ze slovanského slova rod. Dnešní význam vychází z původního výkladu slovanských příbuzných slov. Z litevského *rasmė* - úroda, z lotyšského *rads* – původ, pohlaví, příbuzný; dále z řeckého *orthós*, což znamená pravý, přímý nebo stálý.¹

Pojmem rodina v této práci označuji rodinný systém zahrnující nukleární i rozšířenou rodinu, případně komunitu. Do rodiny v tomto kontextu patří všichni, kdo tvoří přirozený podpůrný systém rodiny nebo jejích členů na základě příbuzenství. Zaměřuji se na české prostředí, kulturu i rodiny z marginalizovaných skupin obyvatelstva žijících na území České republiky. Rodina je v této práci vnímána jako celek a nejsou řešeny symptomy jedince bez kontextu celého rodinného systému. Pozornost je věnována mezilidským vztahům, komunikaci, rizikům v rodině, emočnímu vyladění a aktuálnímu stavu rodiny.

Hofstede, zabývající se kulturou, přirovnává nukleární rodinu k individualismu, zatímco rozšířenou rodinu ke kolektivismu. Ve společnostech individualistických se každý stará o svou nukleární rodinu a sám o sebe. V kolektivistických společnostech jsou lidé integrováni do soudržných skupin od narození do smrti, skupiny je opatrují výměnou za loajalitu. Západní země, tedy i Českou republiku, řadí ke společnostem individualistickým.²

Rodina je podle Matouška a Pazlarové „*instituce, kterou formuje civilizace, kultura i společnost. Rodina je hlavním činitelem socializace čili tvorby společnosti z nedospělých jedinců.*“³ Základní stavební jednotkou společnosti – rodinou, se jednotlivci stávají potom, co vznikne příbuzenství na základě uzavření sňatku nebo narozením se do rodiny. Matoušek a Pazlarová vidí v rodině základní smysl života jednotlivce, protože přivedení dětí na svět znamená pro člověka jistou záruku budoucnosti a naplnění. Dnešní uspořádání rodiny popisují v kontextu typu naší společnosti jako „*rodinné soužití lidí. Jádrem tohoto soužití, pokud spolu*

¹REJZEK, J. *Český etymologický slovník*. Voznice: Leda, 2004, s. 542.

²HOFSTEDE, G. a HOFSTEDE, G. J. *Kultury a organizace. Software lidské mysli. Spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*. Praha: Linde, 2007.

³MATOUŠEK, O. a PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Praha: Portál, 2014, s. 11.

*dospělí žijí, je citová vazba mezi nimi. Tradiční pojem rodina nutně dostává široký a neostrý význam.*⁴

V kontextu tématu rodinných konferencí vymezuje Dunovská primární rodinu a počítá do ní i další členy z blízkého i vzdáleného příbuzenstva.⁵ Jelikož se zabývá rodinnými konferencemi a potřebuje výklad zjednodušit, zahrnuje i vzdálené členy rodiny, přátele jednotlivých členů i odborníky spolupracující s rodinou. Bývá zvykem, že pro další osoby patřící do sociálního okruhu jednotlivce, se používá termín komunita, který ve své publikaci neuvádí.

Rodina je podle Smull aj. základní stavební jednotkou společnosti, ať už je v jakékoliv formě. Pro zdravý vývoj dětí je nutno spoléhat se na rodinnou síť a mezilidské vztahy v rodině. Většina jednotlivců je v průběhu života spojena se svou rodinou a je jí i nejvíce ovlivněna geneticky anebo způsobem života rodiny.⁶

Pagée a Lieshout popisují rodinu v souvislosti s rodinnými konferencemi jako živý systém v neformálním světě. Do protikladu tohoto světa kladou instituce, které představují svět.⁷

1.2 Konference

Konference v původním slova smyslu znamená v českém jazyce „kongres, porada, symposium, sjezd, shromáždění, porada nebo asociaci.“⁸

V této práci je termín používán v přeneseném významu a to v sousloví případová konference, nejčastěji rodinná konference. V některých zahraničních zdrojích je v kontextu rodinné konference používán pojem „porada.“

1.3 Případová konference

Název případová konference je přejatý název z anglického sousloví „*case conference*.“ Případová konference je metoda sociální práce založená na plánování. V České republice je běžně využívaným nástrojem. Jedná se o setkání, které řeší určitý problém.

⁴MATOUŠEK, O. a PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. Praha: Portál, 2014, s. 13.

⁵DUNOVSKÁ, K. *Metodika rodinných konferencí*. Chrudim: Amalthea, 2012, s. 7.

⁶SMULL, E., WACHTEL, J. a WACHTEL, T. *Family Power: Engaging and Collaborating with Families*. Bethlehem: International Institute for Restorative Practises, 2012.

⁷PAGÉE, R. a LIESHOUT, H. H. Úvodní setkání k tematce rodinných konferencí: Zahraniční zkušenosti a možnost využití rodinných konferencí v České republice. Přednáška na Ministerstvu práce a sociálních věcí. Praha, 3. Duben, 2014.

⁸REJZEK, J. *Český etymologický slovník*. Voznice: Leda, 2004, s. 143.

Je efektivní, protože se v jednom čase na stejném místě sejdou všichni zainteresovaní účastníci, kteří společně jednají a tvoří plán pro rodinu na následující období. Setkání je většinou plánováno 6-8 týdnů, jedná-li se o akutní případ, je příprava promptnější. Konference zpravidla trvá 90 – 120 minut. V průběhu konference jsou vyslechnuty názory všech zúčastněných. Případové konference se účastní rodiny a profesionálové, společně tvoří plán, ten zapisují profesionálové a nakonec jej předají v konečné podobě rodině.⁹

Termín Případová konference v této práci používám jako označení nástroje sociální práce používaného státními institucemi a neziskovými organizacemi. Případovou konferencí rozumím setkání rodiny a profesionálů společně na dohodnutém místě v dohodnutý čas. Toto setkání si klade za cíl vytvořit Individuální plán ochrany dítěte anebo jinou formu individuálního plánování. V kontextu práce se zaměřuji především na případové konference pořádané ve prospěch dětí ať už v péči Oddělení sociálně právní ochrany dětí, kurátorů anebo v dikci jiného orgánu sociálně právní ochrany dětí. Další využití metody zmíněné v textu se týká restorativní péče. Případová konference probíhá za účasti všech, které svolá pracovník státní instituce anebo neziskové organizace a je nástrojem instituce. Rodina nebo její členové jsou setkání přítomni, jejich role má být aktivní. Jak je tomu ve skutečnosti, je diskutabilní.

Případová konference je popisována Dunovskou jako setkání, které je plánované a koordinované odborníky. Účastní se ho všichni, kteří by mohli představovat záchrannou síť pro rodinu a hlavně pro dítě. V průběhu tohoto setkání všichni společně hledají optimální řešení situace, sdílejí informace a hodnotí situaci. Výstupem z případové konference je dokument nazývaný Individuální plán ochrany dítěte.¹⁰ Individuální plán ochrany dítěte je nástrojem pracovníka Orgánu sociálně právní ochrany dítěte. V něm jsou vždy sepsané oblasti, na které je potřeba se v konkrétním případě zaměřit, kdo se jim bude věnovat a do kdy budou tyto cíle naplněny.

1.4 Rodinná konference

Český termín má původ v novozélandském „*family group conference*.“ V amerických zemích je používáno označení „*family group decision making*,“ které můžeme volně přeložit jako „rozhodnutí učiněné rodinou.“ Jedná se o metodu sociální práce, která klade důraz na odborníky, kteří musí změnit v případovém procesu svou roli z mocenské na partnerskou,

⁹MATOUŠEK, O. a PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Praha: Portál, 2014.

¹⁰DUNOVSKÁ, K. *Metodika rodinných konferencí*. Amalthea, 2012, s. 7.

vložit důvěru v klienty, přenechat jim aktivitu, zodpovědnost a respektovat je. Rodinná konference je metoda vyžadující odvahu odborníků pustit věci.¹¹

Metoda sociální práce rodinná konference s přesahem do příbuzných disciplín vznikla na Novém Zélandu a byla ukotvena v tamější legislativě v roce 1989. Metoda je rozšířena v Americe, Kanadě, Africe, Izraeli, Velké Británii, Irsku, Německu, Nizozemí a dalších zemích západní Evropy.¹²

Rodinnou konferencí v této práci rozumím metodu sociální práce, která má oproti případové konferenci přidanou hodnotu a účinek ve způsobu přípravy setkání nezávislým koordinátorem a v možnosti soukromého času pro rodinu. Rodinná konference znamená respekt k potenciálu rodiny a komunity při řešení problémové situace, patří k restorativním přístupům. Terapeutický účinek a potenciál má v posilování mezilidských vztahů v rodině. Krize je řešena rodinou, tedy těmi, kterých se krize týká v jejich přirozené vztahové komunitě v jednom čase na jednom místě za počáteční nabídky služeb a podpory odborníků, kteří pouze nastíní možnosti, zatímco si rodina volí pro svou situaci nejvhodnější varianty řešení. Metodu vnímám jako alternativu k tradičním mocenským nástrojům sociální práce a jako posun k partnerskému vnímání vztahu uživatele a sociálního pracovníka.

Smull aj. popisují rodinnou konferenci jako proces, který respektuje práva a přirozený potenciál rodiny. Rodina se schází a společně za daných podmínek vytváří bezpečnostní plán řešící situaci jejich členů, zatímco profesionálové musí po tuto dobu opustit místnost. Metoda je nejčastěji využívána v případech souvisejících s ohroženými dětmi a mládeží, v naší legislativě tedy s dětmi v dikci Oddělení sociálně právní ochrany dítěte, ale má uplatnění v širším spektru restorativní péče a v dalších cílových skupinách. Rodinná konference podporuje rodinu a komunitu, aby nesly odpovědnost a dohromady se postaraly o ty, které milují, s minimálním podílem intervence státu a profesionálů.¹³

Dunovská vymezuje rodinnou konferenci jako „*setkání rodiny a dalších osob okolo rodiny (příbuzní, sousedé, přátelé, zástupci komunity atd.) s cílem společně najít řešení problému v rodině tak, aby bylo zajištěno bezpečí dítěte a posílily se kompetence samotných členů rodiny*“.¹⁴ Podpora profesionálů je nepřímá. Rodina vytváří svůj plán se zřetelem

¹¹PAGÉE, R. a LIESHOUT, H. H. Úvodní setkání k tematce rodinných konferencí: Zahraniční zkušenosti a možnost využití rodinných konferencí v České republice. Přednáška na Ministerstvu práce a sociálních věcí. Praha, 3. Duben, 2014.

¹²SMULL, E., WACHTEL, J. a WACHTEL, T. *Family Power: Engaging and Collaborating with Families*. Bethlehem: International Institute for Restorative Practises, 2012, s. 7.

¹³SMULL, E., WACHTEL, J. a WACHTEL, T. *Family Power: Engaging and Collaborating with Families*. Bethlehem: International Institute for Restorative Practises, 2012.

¹⁴DUNOVSKÁ, K. *Metodika rodinných konferencí*. Amalthea, 2012, s. 7.

na předem vydefinovaná kritéria. Dunovská podotýká, že v České republice není metoda ve velké míře využívána a proto také nemá právní ukotvení, kterého však podle ní není třeba. Dunovská vnímá rodinnou konferenci jako moderní nástroj sociální práce, jehož indikace nyní v naší zemi závisí především na odvaze těch, kdo ji aplikují.¹⁵

Široké využití rodinné konference nejen u většinové společnosti k řešení deliktů mladistvých, ale i u marginalizovaných skupin a menšin, tedy v případě České republiky použití metody pro romské etnikum, vyzdvihuje Matoušek. Popisuje nástroj jako „*specifickou metodu s prvky hodnocení a plánování, ... Postup, který upřednostňuje potenciál rodiny před potenciálem experta-profesionála*“¹⁶

Pagée a Lieshout vnímají rodinnou konferenci jako mocný nástroj, novou metodou vedoucí k soudržnosti naší společnosti a novým druhem pomoci zvyšujícím kvalitu života občanů. Pagée a Lieshout vnímají rodinnou konferenci jako prolnutí světa přirozeného a systémového. Rozdíly těchto dvou světů rozlišují vizuálně pomocí dvou obrazů, které kladou do kontrastu. Obraz umírajícího člověka obklopeného rodinou, znázorňuje svět přirozený, který není ekonomicky determinován, jeho charakter je neformální, týká se přirozené sociální sítě, tj. komunity a rodiny jedince. Hlavní vlastnosti tohoto světa jsou dynamika, živost, bezpodmínečné přijetí a láska, svobodná diskuze a historické souvislosti. Oproti tomu na druhém zvoleném obraze od Pabla Picassa, je znázorněn svět systémový. Výjevem je umírající, který leží na smrtelné posteli sám, přičemž u něj stojí řádová sestra. Systém je determinován strukturou, byrokracií, formálností, daným postupem, vymezenou pracovní dobou, právem. Holanští odborníci věří tomu, že občané jejich země mají právo řešit své vlastní problémy.¹⁷

Naproti tomu Lupton a Nixon pohlížejí na metodu rodinných konferencí mnohem kritičtějším hledáčkem. Uznávají, že rodinná konference je návratem k tradiční sociální práci a posílení přirozených rodinných struktur a kapacit, čímž potvrzují přínos a pozitivní pojetí podpory rodin. Zároveň však přiznávají značný vliv politiky a médií, nevoli sociálních pracovníků ustoupit z pozice moci k uživateli, nedůvěru sociálních pracovníků k jinému rozhodnutí než tomu, které učiní odborník, kontroverzi ohledně umístování dětí do institucionální péče a učinění rozhodnutí kompetentními osobami a hlavně způsob

¹⁵DUNOVSKÁ, K. *Metodika rodinných konferencí*. Amalthea, 2012.

¹⁶MATOUŠEK, O. a PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Praha: Portál, 2014, s. 179.

¹⁷PAGÉE, R. a LIESHOUT, H. H. Úvodní setkání k tematce rodinných konferencí: Zahraniční zkušenosti a možnost využití rodinných konferencí v České republice. Přednáška na Ministerstvu práce a sociálních věcí. Praha, 3. Duben, 2014.

zavedení metody do legislativy a praxe a s tím hrozící nevhodné necitlivé rozšíření a uchopení mocného nástroje, kterým rodinná konference je.¹⁸

1.5 Koordinátor rodinné konference

Pojmem koordinátor rodinné konference v této práci rozumím pracovníka, který je vyškolen v problematice rodinných konferencí, není osobně zainteresován v případě rodiny, rodinnou konferenci připravuje, dohlíží na její průběh a vede ji k cíli vytvoření plánu rodiny. Koordinátor rodinných konferencí má v různých zemích, kde se metoda rodinných konferencí realizuje, rozdílné pojetí a musí splňovat různé požadavky. I v rámci České republiky nejsou vyjasněny a sjednoceny názory, jaký profil by měl koordinátor mít. Existují dva tábory a dvě cesty. Původní myšlenka, že koordinátorem by měl být zástupce komunity a nezávislý člověk s minimálně maturitním vzděláním, který se zajímá o společnost jako občan a je najímán nestátní organizací a vyškolen záměrně pouze v určitých oblastech, je rozporován názorem, že tato cesta není bezpečná a koordinátorem by měl být odborník, který zvládá náročné situace. V této práci se přikláním k pojetí koordinátora nezávislého na instituci, bez odborného vzdělání v oblasti sociální práce a příbuzných oborů, zatížených stereotypními postupy a metodologií práce. Měl by být zástupcem marginalizovaných skupin obyvatelstva s kulturními kompetencemi. Koordinátor by neměl uživatelům připomínat žádnou instituci, měl by fungovat na bázi občanské komunity, aby uživatelé konference neměli strach s ním mluvit. Koordinátor tvoří přirozené přemostění mezi institucí a rodinou.

Matoušek uvádí situaci koordinátora rodinných konferencí na Novém Zélandu, kde je pozice ukotvena v sociálně-právní ochraně dětí legislativně a jeho profil je přesně vydefinován.¹⁹

Dunovská uvádí, že koordinátor rodinné konference je „*nezávislou a nestrannou osobou v procesu rodinné konference, který řídí a facilituje proces rodinné konference vyjma rodinné porady po organizační stránce z pověření klíčového pracovníka.*“²⁰

Smull aj. popisují koordinátora rodinných konferencí jako nezávislého neutrálního pracovníka nestátní instituce. Není jím nikdo s odborným vzděláním v sociální sféře ani s aktuálním postavením soudce, sociálního pracovníka, probačního úředníka nebo osoby na pozici s jakýmkoliv vlivem na agendu sociálně právní ochrany dítěte. Role koordinátora

¹⁸LUPTON, C., NIXON, P. *Empowering practise? A critical appraisal of the family group conference approach.* Bristol: The Policy Press, 1999.

¹⁹MATOUŠEK, O. a PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče.* Praha: Portál, 2014, s. 183.

²⁰DUNOVSKÁ, K. *Metodika rodinných konferencí.* Amalthea, 2012, s. 13.

rodinné konference je nezúčastněná organizace a příprava s jasným cílem a neutrálním postojem k zúčastněné rodině i instituci s využitím potenciálu a síly obou stran.²¹

Pagée a Lieshout uvádějí, že koordinátor rodinné konference nesmí být příslušníkem světa přirozeného ani systémového. Za důležité považují, aby byl koordinátor naprosto nezávislý člověk. Koordinátor rodinné konference má být laik, který projde školením zaměřeným na pořádání rodinné konference.²²

Lupton a Nixon zmiňují debaty vzniklé ohledně role nezávislého koordinátora, která je rozdílná v zemích využívajících metodu rodinných konferencí. V některých národních pojetích zůstal koordinátor nezávislým zástupcem komunity, zatímco v jiných se význam přenesl a koordinátorem jsou označováni vyškolení odborní zaměstnanci státních institucí. Úspěšnost rodinné konference ve velké míře závisí právě na roli, schopnostech a dovednostech koordinátora a způsobu jeho prezentace institucí a odborníku rodinám i poté během samotného průběhu rodinné konference, aby jejich vliv nebyl silnější, než vliv oslabené rodiny.²³

1.6 Orgán sociálně právní ochrany dětí

Orgán sociálně právní ochrany dětí je orgánem spadajícím pod Ministerstvo práce a sociálních věcí. Je vykonavatelem ochrany dítěte podle zákona 359/1999 Sb. ve znění pozdějších předpisů, o sociálně-právní ochraně dětí, spolu s osobami pověřenými sociálně-právní ochranou dětí. Cílem je ochrana nezletilých dětí do 18 let na území České republiky. V tomto kontextu bude v této práci dále používán termín orgán sociálně právní ochrany dětí s tím, že pojmem „sociální pracovník,“ bude míněn především pracovník v agendě sociálně-právní ochrany dětí.

V textu tento pojem používám jako označení orgánu, který může pracovat s metodou rodinných konferencí a doporučovat jí rodinám. Plán rodiny může orgánu sloužit jako alternativa k jimi vytvořenému předběžnému opatření při odebrání ohrožených dětí z rodin. Například při intervencích kurátora pro děti a mládež, při podezření na ohrožení dítěte

²¹SMULL, E., WACHTEL, J. a WACHTEL, T. *Family Power: Engaging and Collaborating with Families*. Bethlehem: International Institute for Restorative Practises, 2012.

²²PAGÉE, R. a LIESHOUT, H. H. Úvodní setkání k tematce rodinných konferencí: Zahraniční zkušenosti a možnost využití rodinných konferencí v České republice. Přednáška na Ministerstvu práce a sociálních věcí. Praha, 3. Duben, 2014.

²³LUPTON, C. a NIXON, P. *Empowering practise? A critical appraisal of the family group conference approach*. Bristol: The Policy Press, 1999.

v rodině, v případech domácího násilí, výskytu patologie v rodině a s tím souvisejícího ohrožení dítěte nebo při nepříznivých sociálních situacích.

Zákon o sociálně-právní ochraně hovoří o poskytování preventivní a poradenské činnosti. Sociálně právní ochrana dítěte je v zákoně č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů, vymezena jako ochrana práv dítěte a zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, řádnou výchovu, ochranu zájmů dítěte a činnosti směřující k obnově narušených funkcí rodiny. „*Sociálně právní ochranu dětí zajišťují orgány sociálně-právní ochrany dětí, jimiž jsou obecní úřady, obecní úřady s rozšířenou působností, krajské úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí.*“²⁴

Další subjekty, kterými mohou být fyzické anebo právnické osoby, které poskytují sociálně-právní ochranu dětí, jsou tzv. pověřenými osobami k výkonu sociálně právní ochrany dětí. Děti, na které je sociálně-právní ochrana dětí zaměřena, jsou vydefinovány ve zmíněném v zákoně. Každé dítě má právo požádat za předpokladu, že chrání svá práva a život, orgán sociálně-právní ochrany dětí o pomoc. Tento je poté povinen dítěti pomoc poskytnout.²⁵

Zodpovědnost je kladena na výkon jednotlivého sociálního pracovníka, který se potýká s několika druhy norem. První je norma osobní, další je jeho referenční skupina blízkých, subkulturní norma, náboženská, norma vyhraněná zákonem, norma kulturní, norma, ve které se pohybuje posuzovaná rodina. Racionální přístup pracovník dokáže aplikovat na rodinu, pouze pokud se oprostí vlastních hodnotících měřítek a připustí sebereflexi, reflexi a všechna možná specifika pro daný případ.²⁶

1.7 Komunita

Komunitou v této práci rozumím přirozenou sociální síť jedince, jeho přátele, další příslušníky etnika, případně subkultury člena rodiny. Používám antropologické a psychoterapeutické paradigma. V psychoterapeutickém kontextu používám pojem komunita jako model běžného života a společenství s terapeutickým přesahem pro komunitního příslušníka. V antropologickém vnímám komunitu jako místní příslušnost, například sousedy na vesnici, přátelské uskupení obyvatel jednoho domu anebo obyvatele romské osady.

Antropolog Eriksen hovoří o místních komunitách, které se týkají především malých lokalit v souvislosti se současným antropologickým výzkumem. Antropolog zkoumá pomocí

²⁴ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, s. 11.

²⁵ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, s. 21.

²⁶MATOUŠEK, O. a PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Praha: Portál, 2014, s. 20.

zúčastněného pozorování společenský život – vztahy mezi sociálními a symbolickými systémy různých úhlů pohledu. Vymezuje místní komunity jako „*společenské organizace ve vymezeném systému, kterým může být vesnice nebo městské prostředí.*“²⁷

Komunitu vnímá Segal aj. především v interkulturním kontextu. Uvádí, že ve státech na východě lidé žijí oproti západním individualistickým společnostem v kolektivech, tedy komunitách a západní způsob intervencí mířený vůči jednotlivci, je v těchto kulturách kontraproduktivní. Používá pojem do češtiny překládaný jako „veřejné zdraví“, v tomto významu bychom to mohli přesněji označit jako „duševní zdraví v komunitě“. V zemích jako je Čína, Hongkong, Turecko, Filipíny, Arabské národy, Venezuela či Afrika, preferují intervence v zájmu celé skupiny, které vedou k obnovení přirozených podpůrných systémů, které ve výsledku zmobilizují zdroje jednotlivce.²⁸

Kalina, který používá termín komunita v terapeutickém kontextu léčby závislostí, vymezuje dva rozměry v sousloví terapeutická komunita. V prvním slova smyslu komunita znamená společenství, ve druhém, terapii. Společenství je organizovanou jednotkou v sociálním prostředí, která je charakteristická bezpečím a strukturou. Terapie zaštiťuje ozdravné působení už samotným pobytem jedince ve společenství, především však procesy, které v komunitě probíhají. Kalina vyjmenovává procesy jako každodenní pobyt a přirozený život v komunitě, vyrovnávání se jednotlivců se stanovenými pravidly, strukturou života, s ostatními účastníky a chování a prožívání účastníků samotné. Těmito procesy dochází k opakované konfrontaci účastníků, reflexe chování a prožívání, a objasňování dění ve společenství.²⁹ Tyto účinky můžeme sledovat v komunitách uměle vytvořených i těch přirozených a jsou také ozdravným nástrojem využívaným i v rodinné konferenci.

²⁷ERIKSEN, T. H. *Sociální a kulturní antropologie. Příbuzenství, národní příslušnost, rituál.* Praha: Portál, 2008, s. 79.

²⁸SEGALL, M. H., DASEN, P. R., BERRY, J. W. a POORTINGA, Y. H. *Human Behavior in Global Perspective. An Introduction to Cross-Cultural Psychology.* USA: Allyn and Bacon, 1990, s. 38.

²⁹KALINA, K. *Terapeutická komunita. Obecný model a jeho aplikace v léčbě závislostí.* Praha: Grada, 2008.

2 TEORETICKÁ A METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA RODINNÝCH KONFERENCÍ

Rodinné konference nejsou pouze metodou sociální práce, jak by se na první pohled mohlo zdát, ale i komplexním, původně teoreticko-filozofickým konstruktem vystavěným na několika úrovních. Metoda byla vymyšlena odborníky a jejich znalostmi teorií psychosociálního prostředí jedince, psychoterapeutického zisku pro jedince i pro rodinu, tedy na posílení rodinných vazeb, dále na teoriích sociální práce. Metoda byla vytvořena na základě potřeby řešení nezvládnutého soužití různých kultur, tedy teorií interkulturní komunikace, psychoterapie a psychologie, naráží na stereotypy ve vnímání, na bázi vládních dokumentů, pracuje s předsudky a dotýká se sociologických teorií společnosti. Hlavním potenciálem rodinné konference je zážitek pozitivního spolubytí, hojícího mezilidské vztahy, jasná komunikace, projevování emocí, upřímné sdílení nepříjemných informací, skupinová dynamika vyrovnávající záporné zážitky a stres.³⁰ Už tedy jen fakt, že rodina společně řeší problém, má pozitivní efekt nehledě na výstup. Výstup je cílem konference, ale jde na metodu pohlížet i tak, že hlavní zisk je terapeutický.

2.1 Role rodiny v rodinné konferenci

Lidský jedinec je během dětství odkázán na rodinu, která zprostředkovává základy pro úspěšnou socializaci jedince a další vytváření vztahů.³¹ Rodina zná své členy od útlého věku velmi dobře a to i za předpokladu, že se jedná o rodinu tzv. problémovou, náhradní anebo pěstounskou. Základní stavební jednotkou společnosti a zdrojem pomoci konkrétnímu člověku je jeho rodina. Zdroje energie a síly v rodině jsou podloženy teoriemi i názory odborníků z oblastí psychologie, sociologie, kulturní antropologie, sociální práce a příbuzných disciplín. Přesto je dnes náš systém nastaven na pomoc poskytovanou institucemi, které sice mají ve standardech služeb, že musí využívat potenciál rodiny, ale v praxi má výklad teorie různé podoby.

Teorií podporující myšlenku důležitosti základních vztahů dítěte je Bowlbyho teorie attachmentu věnující se citovému vztahu dítěte poskytovateli mateřské péče. Bowlbyho teorii zakládá na behaviorálním systému a zabývá se vazebnými vztahy dítěte k poskytovateli

³⁰CONNOLLY, M. Up Front and Personal: Confronting Dynamics in the Family Group Conference. *Family Process* [online]. 2006, roč. 45, č. 3, s. 345-357, s. 356.

³¹SCHMIDBAUER, W. *Psychická úskalí pomáhajících profesí*. Praha: Portál, 2000, s. 27.

mateřské péče. Dítě, které má citovou vazbu, vyhledává v situacích nemoci nebo strachu s vazebnou postavou kontakt a blízkost. Vazba je poté způsob chování k mateřské postavě, který dítě využívá v běžných situacích, ale i jako prostředek k udržení žádoucí blízkosti.³² Rodinná konference pracuje s využitím této vazby, podporuje ji, prioritně nechce oddělit dítě od mateřské postavy, ale podporuje dítě i mateřskou postavu, posiluje ji a pracuje s podpůrným systémem a komunitou. S využitím mezilidských vztahů, vzájemné pomoci, spolupráce rodinných a komunitních příslušníků, mají právo se dítě i mateřská postava rozhodnout a určovat, jak budou dále zodpovědně přistupovat k řešení obtížné životní situace, aby nebyla pro nikoho ohrožující. Jestliže je matka postavou, které má být z nějakých důvodů dítě odebráno, například kvůli zneužívání návykových látek, pracuje rodinná konference s plánem krátkodobým, kdy dítě bude umístěno v rámci komunity, aby matka mohla své obtíže vyřešit, ale vazbu ani kontakt dítě trvale neztrácí a plán je veden ke skutečnému návratu tohoto vztahu, který je rodinou posilován.

Pro dokreslení teoretického základu využití rodinného systému, použiju Minuchinovu strukturální teorii. Pro rodinné konference je tato teorie funkčním vzorcem, protože odpovídá myšlence terapeutického zisku a změny nefunkčních vztahových vzorců. Na rodinu Minuchin pohlíží jako na strukturu, ve které probíhají interakce, má tedy pravidla a vzorce, které se dají předpovídat a na tomto základu s ní může pracovat. Pracovník tedy může předvídat chování rodiny na základě vlastního pozorování interakcí v jejich systému. V rodině jsou patrné hranice, členové jsou jednotlivci a zároveň i součástí systému. Řešení obtíží v tomto systému nacházíme v celku a vzájemných vztazích. Změny v zajetých vzorcích chování v rodině jsou v některých případech možné, jinde mohou mít destruktivní následky. Role sociálních pracovníků je změnu podnítit, povzbudit mezilidské vztahy, pozitivní aspekty rodiny a provázet rodinu konstruktivním způsobem konfliktem. Při zdařilé intervenci si rodina má být vědoma sebe sama jako zdroje pomoci.³³

2.2 Prostor pro rodinné konference ve společnosti

Podle sociologicky orientované teorie společenské dezorganizace dnešní společnost uniká do anonymity a atomizace společenského života, kdy se kvalitní mezilidské vztahy mění a jejich charakter stává dočasným, povrchním a neosobním. Tvůrci rodinné konference si byli vědomi tohoto faktu a snažili se o návrat k původním hodnotám, jako je rodina,

³²BOWLBY, J. *Vazba. Teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem*. Praha: Portál, 2010.

³³MINUCHIN, S. *Rodina a rodinná terapie*. Praha: Portál, 2013.

komunitní život nebo sociální kontrola. Rodinná konference si je dezorientace jedince v systémové společnosti vědoma, pracuje s ní a svou filozofií se snaží jedinci i nukleární rodině pomoci od anonymity a atomizace, které vedou v případech těchto rodin k patologii. Dalšími teoriemi, které se zdají být platné, jsou teorie sociální anomie, teorie vazeb a hlavně teorie sociální kontroly. Sociální kontrola je prvek, který je jedním z aspektů rodinné konference v případě, že se objevuje v rodině násilí. Zprůhlednění situace, otevření skrytosti a komunikace v širší skupině, vytváří tlak a kontrolu vůči osobě páčající násilí a zároveň vědomí snadné dostupnosti pomoci osobě, vůči které je násilí páčáno.

Nezbytným aspektem, který hraje roli v implementacích rodinných konferencí, jsou komunity a jejich role ve společnosti. Komunita je dalším přirozeným zdrojem pomoci v sociální síti jednotlivce a rodin. Občanská komunita je dalším živým světem vedle rodiny, zdrojem podpory a i případných koordinátorů rodinných konferencí. Komunity a jejich pojetí se v jednotlivých zemích liší. Drogin toto tvrzení nerozporuje, ale podotýká, že není doposud provedena studie zjišťující vliv účasti příslušníků z komunity a rozšířené rodiny na průběh a výsledek rodinné konference.³⁴

Stejně jako má teoretický základ myšlenka zdroje pomoci hledat v rodině, má teoretická východiska i motivace koordinátorů rodinných konferencí pomáhat rodinám, které mají obtíže. Altruismus řadíme mezi přirozené vlastnosti přičítané lidskému druhu. Kvůli prospěchu jedince stejného druhu jsme ochotni přijímat ohrožení vlastního blaha. Opodstatnění tohoto chování nacházíme v biologickém základě - geny ochráněného jedince budou předávány dále a proto zajistíme přežití rasy. Altruismus uplatňujeme především na mladší či slabší příslušníky naší rasy. Kultura dále tyto tendence transformuje a zesiluje. Schmidbauer vnímá vzorce chování, které jsou mezikulturně rozšířené, například ochranu žen a dětí, které přirovnává ke zvířecím instinktům ochrany mláďat. Výjimky v tendencích vedoucích k altruismu spatřuje v raném narcistickém zranění a přetrvávající frustraci.³⁵

Sociální systém fungující v naší společnosti zastoupený pomáhajícími profesemi v přírodních kulturách zprostředkovává v jedné osobě šaman, který tvoří most mezi mýty a každodenností. Šaman, příslušník kmene, který s ostatními sdílí běžný způsob života, zasahuje svou intervencí ve chvíli, kdy schopnosti příslušníků kmene nestačí, aby dokázali zpracovat náročnou situaci, již jsou nuceni čelit, ať už se jedná o nemoc, těžký porod, smrt

³⁴DROGIN, E. The Family Group Conference in the New Zealand Children, Young Persons, and Their Families Act of 1989 (CYP&F): Review and Evaluation. Behavioral Sciences [online]. 2000, roč. 18, č. 4, s. 517-556. [cit. 2015-03-27].

³⁵SCHMIDBAUER, W. *Psychická úskalí pomáhajících profesí*. Praha: Portál, 2000.

či hlad. Pomáhá překonat selhání individua, kterému mytologickými prostředky pomáhá dostat kulturního ideálu a nastavuje ve společenství stádium equilibria.³⁶ Šaman je jedním z kmene, není závislý na systému, stejně jako koordinátor rodinné konference, který přichází k rodině, zná ji, rozumí její vnitřní strukturu, náboženství, kulturu a přichází ve chvíli, kdy rodina svými silami nedokáže své obtíže zvládnout.

2.3 Interkulturní rozměr rodinné konference

Vznik metody podnítl konflikt většinové společnosti s minoritou, přičemž tato minorita měla rozdílnou kulturu od většinové společnosti. Hartl tuto situaci vystihuje tvrzením, že „*jádro problému přitom nevězí v tom, že se současná doba stala mnohem složitější než doba dřívější, ale v selhání schopnosti lidstva řešit konflikty, Zvlášť tam, kde dochází ke konfrontaci mezi rozdílnými kulturami.*“³⁷ Při práci s rodinou z rozdílné kultury vstupují do procesu, mezi sociálního pracovníka a rodinu, interkulturní rozdíly. Každý jedinec má svou kulturní identitu, která se tvoří na základě skupinové identity, tedy spojení se se skupinou, se kterou sdílíme kulturní a sociální charakteristiky. Prokazatelné rozdíly mezi jednotlivými kulturami dokládá svými dimenzemi Hofstede.³⁸ Willerton uvádí, že „*v západních zemích bývá střet mezi hodnotami původní a dominantní kultury příčinou mezigeneračního konfliktu a akulturačního stresu.*“³⁹

Už malé dítě, které je většinou předmětem rodinné konference, toto vědomí rozvíjí a plně chápe příslušnost ke své kultuře v mladším školním věku. Dítě si všímá rozdílů mezi ním a jinými lidmi. Vnímá rozdílnou barvu pleti, jinou řeč, způsob chování a oblékání. Nositeli kulturní kontinuity jsou rodiče. Proto se objevují problémy s výchovou dětí z minoritních skupin obyvatelstva v institucionální nebo pěstounské péči nastavené podle většinové populace. Velké rozdíly nacházíme v kolektivistických a individualistických kulturách. V individualistických jsou vazby mezi členy rodiny méně silné, je vysoká míra autonomie a svobody. V kolektivistických kulturách jsou oproti tomu vazby v rodině silné a jedinec je vedený k tradičnímu chápání rodiny. Českou většinovou rodinu můžeme řadit mezi kultury individualistické, zaměřující se na jednotlivce, jeho spokojenost a upřednostňování individuálních zájmů. Na rozdíl od české rodiny, minoritní vietnamské nebo romské rodiny, mají kulturu kolektivistickou. Způsoby řešení obtíží v rodinách menšin

³⁶SCHMIDBAUER, W. *Psychická úskalí pomáhajících profesí*. Praha: Portál, 2000, s. 30.

³⁷HARTL, P. *Komunita občanská a komunita terapeutická*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, s. 55.

³⁸HOFSTEDÉ, G., HOFSTEDÉ, G. J. *Kultury a organizace. Software lidské mysli. Spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*. Praha: Linde 2007.

³⁹WILLERTON, J. *Psychologie mezilidských vztahů*. Praha: Grada, 2012, s. 116.

proto mohou připadat většinové společnosti kvůli rozdílným kulturám nepřiměřené. Hodnotit a intervenovat situaci odborně a profesionálně tedy mohou sociální pracovníci až po důkladném seznámení se s rodinou a její kulturou.⁴⁰

Souvislostem mezi použitím jazyka a myšlením, se věnuje teorie jazykového relativismu a Sapir – Whorfova hypotéza. Charakter jazyka, kterým jedinec hovoří, určuje jeho myšlení, chápání a vnímání okolního světa. Rodilý mluvčí jednoho jazyka tedy může okolní svět vnímat jinak než příslušník hovořící jiným mateřským jazykem. Zkoumáním variant lidského chování, se v závislosti na kulturním kontextu, zabývá interkulturní psychologie.⁴¹ Ta do jednání s příslušníky jiného etnika vstupuje. Sociální pracovník nebo koordinátor, který není příslušníkem etnické menšiny má několik nevýhod, které začínají horším navázáním důvěryhodného vztahu s rodinou, jazykovou bariérou, těžkou orientací v hodnotové struktuře etnika, těžkou orientací ve vztazích v komunitě rodiny a ve způsobu komunikace s rodinou. V zásadě tedy hoříme o přiměřené komunikaci.

V momentě, kdy řešíme rodinnou konferencí situaci v rodině tradičních společenství a menšin, například v České republice Romů, musíme tento fakt zohledňovat již na samotném počátku procesu při výběru koordinátora rodinné konference.⁴² Do procesu však nesmí vstupovat stereotypy ve vnímání etnik a každá rodina musí být pojímána individuálně. Není možné, například zjednodušeně tvrdit, že Rom bude dobrým koordinátorem pro romskou rodinu, protože si mezi sebou lépe porozumí. Jakoubek trefně oponuje tomuto tradičnímu vnímání a reflektuje jazykovou rozrůzněnost v rámci romských skupin a komunit. Romové nejsou sjednoceným etnikem, ale naopak jsou dezintegrovanými skupinami. Členové mají v rámci těchto skupin společný jazyk a jsou integrováni především v rámci rodinných klanů. Toto tvrzení ovšem neplatí mezi skupinami. Stejně jako neexistuje romský stát, spisovná romština, existují pak sdílené hodnoty, které jsou spíše než jazyk, nositelem kultury. Romové v jednání preferují zástupce ze své komunity, které následují „Neromové.“ S Romy v rámci jiných skupin jsou vztahy napjaté až hostilní.⁴³

Předpokládejme tedy, že pro využití rodinných konferencí a jejich fungování je pro rodinu z marginalizované skupiny obyvatelstva nebo rodiny jiné národnosti než je kultura, ve které konference má být připravena, vhodný koordinátor s interkulturními kompetencemi,

⁴⁰MORGENSENOVÁ, M., ŠULOVÁ, L. *Interkulturní psychologie. Rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha: 2009.

⁴¹PRŮCHA, J. *Interkulturní komunikace*. Praha: Grada, 2010, s. 22.

⁴²MATOUŠEK, O. a PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Praha: Portál, 2014, s. 179.

⁴³JAKOUBEK, M. *Romové – konec (ne)jednoho mýtu*. Praha: BMSS-Start, s.r.o., 2004.

kulturní citlivostí včetně přiměřené jazykové vybavenosti. Zvládne tím lépe s rodinou navázat důvěryhodný vztah a proběhne lepší komunikace na jazykové i kulturní úrovni porozumění.

2.4 Rozdíly mezi rodinnou konferencí a případovou konferencí

Rodinná konference se i v rámci českého prostředí řídí dokumenty a normami, zejména Úmluvou o právech dítěte, Zákonem o sociálně – právní ochraně dětí a Občanským zákoníkem. U dítěte sociální pracovníci hledají řešení v nejlepším zájmu dítěte, aby byly optimálně uspokojeny potřeby dítěte a sociální pracovníci dokázali pochopit svět daného dítěte.⁴⁴ V českém prostředí není metoda nijak legislativně ukotvena. V současné době je rodinná konference jedním z nástrojů probíhajícího projektu Ministerstva práce a sociálních věcí - Transformace systému péče o ohrožené děti, který má pomoci napravit současný stav dětí v institucionální péči a implementovat metody zaměřené na podporu rodin.

Může se zdát, že rodinná konference má velmi blízko k případové konferenci. Určité aspekty podobnosti metody mají a mnozí odborníci ani nevnímají nuance. V obou se schází rodina s odborníky a vytváří se plán. Mohou během nich mluvit rodinní příslušníci a jsou zaměřené na výsledek. Obě jsou restorativním přístupem. V případové konferenci však stále dominuje systém nad rodinou. Přítomností profesionálů během případové konference, způsobem hledání řešení i způsobem jejího provedení. Rodina nemá možnost rozhodnout se na základě vlastního uvážení nebo případné domluvy. V přítomnosti profesionálů se stává, že profesionálové mají jiný názor, na který se v závěru konference přistupuje navzdory uživateli, protože „je to pro něj a jeho děti takhle lepší“. Uživatel je přítomen, ale ve skutečnosti jeho názor nemá stejnou hodnotu, jako názor odborníků. Na případovou konferenci zvou sociální pracovníci rodinné příslušníky, u kterých to považují za vhodné, většinou je pořádána na úřadě, pracovníci sestaví zasedací pořádek, kdy je uživatel posazen ke čtvercovému konferenčnímu stolu a naproti němu sedí několik různých odborníků. Vedle něj v případě, že myslí sociální pracovníci na podporu uživatele, přizvou podpůrnou osobu, které uživatel důvěřuje. Každý z odborníků poté sděluje svůj pohled na věc. Uživatel je v menšině, v neznámém prostředí, kontroluje svůj způsob vyjadřování, nemůže se dohodnout v soukromí s podpůrnou osobou, je obklopen lidmi, ke kterým nemusí mít důvěru, kteří mu například před nedávnem odebrali dítě anebo s nimiž je v konfliktu. Další alternativou jsou potom externí moderátoři této případové konference. Pro uživatele může být nepříjemné, když si nezávislý moderátor tyká se sociálními pracovníky, uživatel ho nikdy

⁴⁴MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003, s. 227.

neviděl a moderátor zná případ uživatele pouze ze strany sociálního pracovníka, který v rodině intervenuje. Sociální pracovníci a jiní odborníci také mohou mít předem prodiskutovaný plán, který by byl pro uživatele nejvhodnější, a poté dají uživateli na vybranou. Ovšem když si uživatel vybere jiný způsob řešení, konference pro něj může mít negativní důsledky. Plán poté podepisuje hned po případové konferenci a následně ho má plnit. Atmosféra tohoto uspořádání je velmi institucionální. Uživatelé popisují, že se „cítí jako u soudu, bojí se mluvit, chce se jim brečet, jsou tlačeni do plánu, se kterým nesouhlasí.“ Rodinná konference vznikla právě proto, aby se obavy a negativní pocity uživatele eliminovaly. Opět však záleží na způsobu provedení konference.

2.5 Prvky rodinné terapie v rodinné konferenci

Nabízí se srovnání rodinné konference a rodinné terapie. Rodinná konference má podle autorů terapeutický účinek právě v tom, že se obnovují rodinné vazby a rodinný systém řeší daný problém. Někteří autoři dokonce terapeutický účinek vyzdvihují nad výsledek, kdy rodina učiní rozhodnutí. Význam rodinná konference má i tehdy, když k žádnému rozhodnutí nedojde, ale rodina konstruktivně řešila obtíž, sdílela emoce i pocity svých členů, naslouchala si a byla pospolu.

Yalom popisuje terapeutické faktory, které utvářejí změnu ve skupinové terapii a analogicky vstupují i do procesu rodinné konference. Jedná se o dodání naděje, univerzalitu, poskytování informací, altruismus, korektivní rekapitulaci primární rodiny, rozvoj socializačních technik, napodobující chování, interpersonální učení, skupinovou soudržnost, katarzi a existenciální faktory.⁴⁵

V rodinné terapii je několik škol, které využívají přístup zaměřený na řešení a na spolupráci všech členů. Na základě systemického předpokladu je jedinec, na kterém se projevuje nějaký problém, pouze symptomem potíží, které se vyskytují v jeho rodině. Problém je vidět na jedinci, ale signalizuje poruchu v systému. Do tohoto systému není zahrnována jen nukleární rodina, ale celý rodinný systém včetně rozšířené rodiny.⁴⁶ Tato podobnost je vykazovaná i v rodinné konferenci. Dítě nechodí do školy, škola to nahlásí sociální pracovníci. Dítě je symptomem nefunkčních vzorců v rodině, které rodinná konference řeší u kořene a ne „nápravou jedince.“

⁴⁵YALOM, I. D. a LESZCZ, M. *Teorie a praxe skupinové psychoterapie*. Praha: Portál, 2007.

⁴⁶VYBÍRAL, Z. a ROUBAL, J. *Současná psychoterapie*. Praha: Portál, 2010.

Rodina je ovlivněna měnící se společností a politickým režimem. Mění se také postavení muže a ženy ve společnosti, což souvisí s jejich rolami ve společnosti i v rodině. Rodinný terapeut proto klade důraz na individuální problémy a situaci v konkrétní rodině. Role koordinátora je oproti tomu role laická, kde neintervenuje odborník, ale má obdobný cíl. Rodinný terapeut, ale i koordinátor respektují jazykový systém v rodině a otevírají komunikaci. Rodinná konference nemá ambice jako například psychoanalytická psychoterapie, věnovat se historickým faktorům a získání určitého přesvědčení, ani nenahrazuje problémové způsoby komunikace zdravějšími, ale soustředí se na vyřešení konkrétního problému, který řeší za pomoci blízkých lidí ve velkém rodinném kruhu s využitím potenciálu přirozené sociální sítě.⁴⁷

2.6 Rodinná konference nástrojem sociálních pracovníků

Profesionálové, především sociální pracovníci v oblasti sociálně právní ochrany dětí, kurátoři pro mládež, pracovníci Probační a mediační služby ČR, mají své dané role a naučené způsoby práce. Metoda rodinné konference svým způsobem převrací dosavadní vnímání vztahu uživatel – profesionál, profesionál – uživatel. Přístup k uživateli je v rodinné konferenci na jiné úrovni, než je zvykem v běžné praxi sociálních pracovníků. Rodina a sociální pracovník jsou v procesu rodinné konference rovní partneři. Mocenský a mentorský přístup sociálního pracovníka – odborníka k rodině je v procesu kontraindikací. Pracovníci ztrácejí běžně používané nástroje, jako jsou kontrola a síla plynoucí z jejich úřadu. V rodinné konferenci jde o to, sílu společně směřovat a podporovat jí rodinu, nikoliv něčí pracovní pozici. Sociální pracovník i rodina společnými silami podporují posilování přirozených struktur v rodinách.⁴⁸

Rodinná konference vznikla jako právní řešení situace v rodině a nevyhovující stav v systému sociálně-právní ochrany dětí. To přináší při používání metody rozpor v zemích, kde rodinná konference není legislativně ukotvena a implementace metody vnáší nesoulad a zmatek přijetím mezi současné metody sociální práce, kdy řešení přináší profesionálové oproti zásadám rodinné konference.⁴⁹ Hovoříme zde vlastně o zvyklostech ve struktuře moci, kde panují normy a přesvědčení, jakým způsobem a kdo by měl v organizacích rozhodovat.

⁴⁷VYBÍRAL, Z. a ROUBAL, J. *Současná psychoterapie*. Praha: Portál, 2010.

⁴⁸LUPTON, C. a NIXON, P. *Empowering practise? A critical appraisal of the family group conference approach*. Bristol: The Policy Press, 1999.

⁴⁹LUPTON, C. a NIXON, P. *Empowering practise? A critical appraisal of the family group conference approach*. Bristol: The Policy Press, 1999, s. 184.

Sociální pracovník se řídí podle těchto zavedených pravidel.⁵⁰ Sociální pracovník má oscilovat na základě individuálních potřeb uživatele mezi pomocí, podporou a kontrolou.⁵¹

„Rodinná konference je velmi hlubokým a mocným nástrojem, který zasahuje a vměšuje se do středu obnaženého rodinného systému. Za předpokladu, že je konference dobře zvládnutá, otevírá cesty a nové možnosti. Také může mít pro rodinu devastační účinek.“⁵²

Hlavním potenciálem rodinné konference je zážitek pozitivního spolubytí, hojícího mezilidské vztahy, jasná komunikace, projevování emocí, upřímné sdílení nepříjemných informací, skupinová dynamika vyrovnávající záporné zážitky a stres.⁵³ Už tedy jen fakt, že rodina společně řeší problém, má pozitivní efekt nehledě na výstup. Výstup je cílem konference, ale jde na metodu pohlížet i tak, že hlavní zisk je terapeutický.

Samostatnou kapitolou je využití metody rodinných konferencí v restorativní justici u mladistvých delikventů. Jedlička aj. uvádí, že mladiství delikventi prošli z jedné třetiny ústavní výchovou a mají často tendenci nepřijímat odpovědnost za své jednání. Z velké části se do této situace dostali mladiství právě kvůli špatnému rodinnému zázemí.⁵⁴ Connolly vnímá přínos metody rodinných konferencí pro restorativní justici. Zmiňuje mezinárodně se rozvíjející restorativní justici ve věcech mladistvých a důležitost zapojení rodiny do řešení problémů svých dětí. V metodě rodinných konferencí vidí oproti tradiční restorativní justici navíc prvek posilování rodinných vazeb a funkcí.⁵⁵

Souhrnné závěry uvádí pro rodinné konference nejen na Novém Zélandu, ale i v ostatních státech Sundell aj. Rodinné konference podporují soudržnost sociálních sítí a zahrnují rozšířenou rodinu, která sdílí zodpovědnost za problémy; dává rodinám, které mají problémy možnost je samostatně řešit bez intervencí státu; devět z deseti rodin, které metodou projdou, dokážou vytvořit použitelný plán akceptovatelný autoritami; rodiny jsou s metodou spokojeny a hodnotí ji jako účinný nástroj sociální práce.⁵⁶

⁵⁰MUSIL, L. „Ráda bych Vám pomohla, ale ...“ *Dilemata práce s klienty v organizacích*. Brno: Marek Zeman, 2004, s. 32.

⁵¹JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOŤA, J., NĚMEC, J. aj. *Děti a mládež v obtížných situacích. Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004.

⁵²CONNOLLY, M. Up Front and Personal: Confronting Dynamics in the Family Group Conference. *Family Process* [online]. 2006, roč. 45, č. 3, s. 345-357 [cit. 2015-03-27].

⁵³CONNOLLY, M. Up Front and Personal: Confronting Dynamics in the Family Group Conference. *Family Process* [online]. 2006, roč. 45, č. 3, s. 345-357 [cit. 2015-03-27], s. 356.

⁵⁴JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOŤA, J., NĚMEC, J. aj. *Děti a mládež v obtížných situacích. Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004.

⁵⁵CONNOLLY, M. Family group conferences in child welfare: The fit with restorative justice. *Contemporary justice review* [online]. 2009, roč. 12, č. 3, s. 309-319 [cit. 2015-03-27].

⁵⁶SUNDELL, K., VINNERTJUNG, B. a RYBURN, M. Social Workers' attitudes towards family group conferences in Sweden and the UK. *Child* [online]. 2001, roč. 6, č. 4, s. 327-336 [cit. 2015-03-27].

3 PRŮBĚH RODINNÉ KONFERENCE

Rodinnou konferenci člení každý autor jiným způsobem. Pagée a Lieshout z Nizozemí pojmají rodinnou konferenci jako případový proces a dělí ji na předání případu, nezávislého koordinátora, přípravu rodinné konference, sdílení informací, soukromý čas, dohodu o plánu a monitoring.⁵⁷ Smull aj. zase procesem procházejí pomocí hlavních důležitých aspektů rodinné konference a to na koordinátora, přípravu konference, konferenci samotnou a čas po konferenci.⁵⁸ Dunovská provází rodinou konferencí pomocí metodického návodu, jak konferenci uspořádat krok po kroku, začíná u „*podnětu ke svolání rodinné konference, přípravy, rodinné konference, kterou dělí na sdílení informací, soukromou poradu rodiny, vytvořený plán rodiny; realizaci plánu, monitoring a revizi.*“⁵⁹ Matoušek dělí zjednodušeně proces na ustanovení konference, realizaci vlastní konference, soukromé jednání a závěrečnou dohodu.⁶⁰ Další zástupce Nového Zélandu Connolly, nevěnuje pozornost přípravě a rovnou dělí rodinnou konferenci na tři fáze a to na fázi sdílení informací, fázi rodinné porady a fázi dohody.⁶¹ V této práci budeme rodinnou konferencí procházet zejména původním způsobem přejatým z novozélandského, kam integrujeme další přístupy vhodné pro komplexní pochopení problematiky. Pozornost bude soustředěna především na využití rodinné konference v otázce sociálně-právní ochrany dětí. Začneme předáním případu, kam začleníme roli kontaktního pracovníka, budeme pokračovat koordinátorem rodinné konference, jeho činnostmi, přípravou rodinné konference, jejím průběhem a událostmi po proběhlé rodinné konferenci. Jednotlivé kroky se často prolínají, jsou v tom případě řazeny k tématu, která jsou přílnavější a vystihují hlavní myšlenku.

3.1 Předání případu

Hlavní roli v uskutečnění rodinné konference hraje sociální pracovník, který případ předá a doporučí metodu rodinné konference. Dunovská dává odbornému pracovníkovi –

⁵⁷PAGÉE, R. a LIESHOUT, H. H. Úvodní setkání k tematce rodinných konferencí: Zahraniční zkušenosti a možnost využití rodinných konferencí v České republice. Přednáška na Ministerstvu práce a sociálních věcí. Praha, 3. Duben, 2014.

⁵⁸SMULL, E., WACHTEL, J. a WACHTEL, T. *Family Power: Engaging and Collaborating with Families*. Bethlehem: International Institute for Restorative Practises, 2012.

⁵⁹DUNOVSKÁ, K. *Metodika rodinných konferencí*. Amalthea, 2012, s. 10.

⁶⁰MATOUŠEK, O. a PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Praha: Portál, 2014, s. 181-182.

⁶¹CONNOLLY, M. Up Front and Personal: Confronting Dynamics in the Family Group Conference. *FamilyProcess* [online]. 2006, roč. 45, č. 3, s. 345-357 [cit. 2015-03-27].

sociálnímu pracovníkovi označení „*klíčový pracovník*“. Tento pracovník splňuje vzdělání sociálního pracovníka a nejčastěji je vykonavatelem sociálně právní ochrany dětí.⁶²

Záleží na přístupu úředníka, jestli nabídne rodině tuto metodu. Pagée a Lieshout popisují pracovníky orgánů sociální péče jako úředníky přesvědčené o tom, že úřad všemu rozumí nejlépe a z toho důvodu má i rozhodovat na základě jimi vytvořených plánů. Profesionály popisují jako experty na problematiku, vyškolené pracovníky, soustředící se na rodinu, kterou rozumí matku, otce a děti, jejichž role je se systémem přizpůsobit. To, že sociální pracovník ustoupí od tohoto způsobu práce a nabídne rodinnou konferenci, je prvním krokem k jejímu uskutečnění.⁶³ Ve chvíli, kdy se sociální pracovník rozhodne doporučit uživatelům rodinnou konferenci, kontaktuje sociální pracovník organizaci, která disponuje koordinátory. Koordinátor od počátku diplomatickým způsobem, který nevytvoří napětí mezi profesionálem, koordinátorem a rodinou, začíná přebírat svou roli.

Nejdůležitějším bodem v této fázi je pro profesionála řádně vydefinovat důvod konference a jasně specifikovat co je pro profesionála stěžejní a důležité, aby se změnilo, co od konference očekává a zároveň kde jsou hranice toho, co bude stran rodiny akceptovat. Toto potřebuje předat koordinátorovi a zároveň mít na paměti, že rodina musí metodě jako šanci věřit a nejedná se pouze o formalitu. Důvody pro uspořádání konference mohou být více i méně zřejmé. Může jím být bezpečné místo k životu pro ohrožené dítě, řešení situace po návratu odsouzené osoby do domácnosti, návrat dítěte do původní rodiny z pěstounské péče nebo dítě, které nedodrжуje školní docházku. Koordinátor musí chápat situaci ještě předtím, než kontaktuje rodinu, protože při setkání se s jednotlivými členy vysvětluje nejen metodu rodinných konferencí, ale i nastiňuje ostatním účastníkům konference situaci v rodině.⁶⁴

3.2 Nezávislý koordinátor

Nezávislý koordinátor je osobou, která komunikuje se všemi účastníky konference – rodinou i odborníky, konferenci organizuje a připravuje.

Termín koordinátor byl záměrně Novozéland'any vybrán a je užíván v kontextu rodinné konference namísto výrazu facilitátor. Koordinátor sice facilituje, ale pouze do

⁶²DUNOVSKÁ, K. *Metodika rodinných konferencí*. Amalthea, 2012, s. 12.

⁶³PAGÉE, R. a LIESHOUT, H. H. Úvodní setkání k tematce rodinných konferencí: Zahraniční zkušenosti a možnost využití rodinných konferencí v České republice. Přednáška na Ministerstvu práce a sociálních věcí. Praha, 3. Duben, 2014.

⁶⁴SMULL, E., WACHTEL, J. a WACHTEL, T. *Family Power: Engaging and Collaborating with Families*. Bethlehem: International Institute for Restorative Practises, 2012, s. 42-43.

té chvíle, než má rodina svůj soukromý čas. V tom okamžiku se stahuje do pozadí metaforicky i reálně a předává tím prostor pro řešení rodině, aby si proces mohla facilitovat sama.⁶⁵

Velmi rozdílná je, u jednotlivých států i jejich částí, požadovaná odborná kvalifikace koordinátora. Tomu bude věnován prostor v kapitole o zahraničních modelech rodinné konference a zásadními rozdíly mezi modely. Dunovská například uvádí, že koordinátor má mít vyšší odborné či vysokoškolské vzdělání podle paragrafů 110 a 111 zákona č. 108/2006 Sb., k tomu výcvik v komunikačních nebo facilitačních dovednostech a výcvik ve vedení rodinných konferencí.⁶⁶

Do náplně práce koordinátora patří osobně v některých případech telefonicky kontaktovat rodinu, vysvětlit jednotlivým členům jejich role v průběhu rodinné konference, případně další účastník rodinné konference, zařídit a vyřídít s nimi místo a čas setkání.⁶⁷ Účastníci konference by měli rozumět tomu, co se od nich očekává a jak bude celý proces probíhat, aby mohli s předstihem nad tématy konference uvažovat. Hlavní úlohou koordinátora je pochopit dynamiku rodiny do hloubky, odpovídajícím způsobem ji připravit a musí v průběhu procesu minimalizovat možná rizika škody napáchané použitím metody. Dalším úkolem je vyjasňování informací se sociálním pracovníkem a vymezení si rolí s odborníky, aby nezasahovali do toho, do čeho nemají.⁶⁸

Pagée a Lieshouth uvádějí, že není možné, aby byl koordinátor rodinné konference pracovníkem orgánu sociální péče ani žádné organizace. Pro rodinu je nejvíce odstrašující informace, že rodině přichází pomoci úředník, potažmo stát, protože jejich role je kontrolní. Koordinátor prochází celkem dvěma školeními, která trvají po třech dnech. Je školen v tom, jak vytvořit co největší okruh účastníků na rodinné konferenci, v organizaci rodinné konference a jak se osobně neangažovat do problematiky. Koordinátoři dostávají za vykonanou práci odměnu, jejich pracovní vztah je smluvně ošetřen dohodou o pracovním poměru. Rodina má možnost si koordinátora vybrat z vyškolených laiků. Koordinátorem rodinné konference může být především občan, nezáleží na tom, jestli vykonává profesi popeláře, je senior, matka na rodičovské dovolené anebo student, přichází do rodiny

⁶⁵SMULL, E., WACHTEL, J. and WACHTEL, T. *Family Power: Engaging and Collaborating with Families*. Bethlehem: International Institute for Restorative Practises, 2012, s. 34.

⁶⁶DUNOVSKÁ, K. *Metodika rodinných konferencí*. Amalthea, 2012, s. 14.

⁶⁷DROGIN, E. The Family Group Conference in the New Zealand Children, Young Persons, and Their Families Act of 1989 (CYP&F): Rewiew and Evaluation. *Behavioral Science* [online]. 2000, roč. 18, č. 4, s. 517-556 [cit. 2015-03-27].

⁶⁸CONNOLLY, M. Up Front and Personal: Confronting Dynamics in the Family Group Conference. *FamilyProcess* [online]. 2006, roč. 45, č. 3, s. 345-357 [cit. 2015-03-27], s. 351.

s otázkou, že slyšel o potížích dětí a lidé z OSPOD mají za to, že by rodina měla něco dělat, protože to dokáže udělat nejlépe.⁶⁹

Pro naplnění této role se musí oprostít od mocenského způsobu uvažování, který má podstatu v představě, že profesionál vše umí lépe. Toto přesvědčení totiž udržuje a potvrzuje sílu v rukách profesionálů v instituci a ubírá jí tím rodině. Role koordinátora je ohlídat zda rodinná konference má smysl pro její účastníky. Dalším úkolem koordinátora je poskytnout rodině a účastníkům všechna potřebná vodítka k tomu, aby mohli sami vymyslet plán a během celého průběhu aktivizovat rodinu, kterou však musí podporovat a ne ovlivňovat. Dobrý koordinátor je dobrým organizátorem, Smull aj. přirovnává organizaci rodinné konference k organizaci svatby včetně zasedacího pořádku. Koordinátor musí rozumět procesu rodinné konference, všem jejím aspektům a vědět si rady při vzniklých problémech. Vzdělání koordinátora tedy obsahuje seznámení ho s procesy, pochopení mezilidských vztahů v rámci rodiny, schopnost řešit nenadálé situace, vysledovat, kdo potřebuje pomoc a jak držet celý průběh konference ve svých rukách. Pro udržení hranic je esenciální, aby koordinátor neměl profesně ani osobně nic společného s rodinou, které konferenci svolává. Všechny názory, očekávání, přesvědčení o konferenci, rodině nebo jednotlivcích, musí ustoupit stranou a koordinátor musí být schopen zakročit i v případě, že nějaký profesionál nevhodně vstupuje do procesu konference. Koordinátor si v procesu uvědomuje, že nemůže znát všechny odpovědi a druhé k nim pouze vede, ve chvílích, kdy má jiný názor než rodina a je čas pro rodinu, by si měl být vědom své role. Při přípravě konference dodává rodině víru ve změnu zažitých vzorců interpersonálních vztahů a naslouchá jednotlivým členům, jejich obavám, nápadům, je připravený pracovat na podnětech přicházejících z jejich strany s cílem dovést je ke společnému setkání a společnému sdílení jejich návrhů a řešení situace, aniž by do toho vstupoval. Koordinátor vysvětluje rodinám, co je rodinná konference a podporuje nadšení a energii v účastnících konference, které tím vzbudí. Rodiny často rozumí rozdílům přístupu metody lépe než profesionálové a mají svá očekávání, která však koordinátor nemůže překračovat, ale respektovat, to se může týkat samotného složení účastníků na konferenci. Rodina může být velmi široká, avšak členové tam někoho chtít nemusí. Koordinátor ví, že by bylo dobré, aby tam určitý člověk byl, ale musí být schopen se od toho oprostít a respektovat, že rodina

⁶⁹PAGÉE, R. a LIESHOUT, H. H. Úvodní setkání k tematce rodinných konferencí: Zahraniční zkušenosti a možnost využití rodinných konferencí v České republice. Přednáška na Ministerstvu práce a sociálních věcí. Praha, 3. Duben, 2014.

ví, proč tam nebude. Koordinátor se setkává osobně se všemi členy rodiny, zástupci komunit, profesionály, už se tedy znají a poté se i na konferenci cítí rodina bezpečněji.⁷⁰

Na jednu konferenci je počítáno s 30 – 35 hodinami přípravy koordinátora. Doba přípravy bývá v průměru šest týdnů. Rodinnou konferenci plánuje koordinátor na den, který se nejlépe hodí rodině, tedy i během víkendu. To klade nárok na čas profesionálů, kteří si v tomto čase musí vyhradit prostor na rodinnou konferenci. Úkolem koordinátora je zmapovat potřeby potenciálních účastníků konference, aby se jí vůbec zúčastnili. Zjistit, jaké informace potřebují tyto profesionální účastníci, aby přišli, zjistit od sociálního pracovníka úřadu základní informace týkající se problematiky rodiny, aby tímto koordinátor mohl zahájit konferenci.⁷¹

V zahraničních modelech autoři uvádějí, že mnoho koordinátorů bylo v minulosti profesionály v sociální sféře. V Nizozemí pracují s koordinátory, kteří nejsou sociální sférou zatíženi a zakládají si na neutralitě koordinátorů. Těch vytrénovali více než 500. Jejich koordinátoři pokrývají širokou škálu jak stran jazykové vybavenosti, tak sociokulturních menšin. V sociálně právní ochraně dětí mají zakotvené právo rodiny na vlastní rozhodnutí, což je jinými slovy právo na rodinnou konferenci.⁷²

Smull aj. spatřuje potřebu koordinátorů vytvořit si vlastní podpůrný systém, svépomocnou komunitu včetně supervizorů, kde by mohli sdílet své zkušenosti a vzájemně se obohacovat postřehy a vylepšovat tak svou práci a pomoc směřovanou rodinám.⁷³

3.3 Příprava rodinné konference

Přípravu rodinné konference označuje Smull aj. jako „*klíč k úspěšné konferenci*“.⁷⁴ Profesionál rozhodne o užití metody a je v přímém spojení s koordinátorem. Příprava spočívá převážně na koordinátorovi, který klade zřetel na detaily a zabere mu přibližně patnáct až třicet hodin v průběhu několika týdnů, než se samotná konference odehraje.

⁷⁰SMULL, E., WACHTEL, J. a WACHTEL, T. *Family Power: Engaging and Collaborating with Families*. Bethlehem: International Institute for Restorative Practises, 2012, s. 33.

⁷¹PAGÉE, R. a LIESHOUT, H. H. Úvodní setkání k tematce rodinných konferencí: Zahraniční zkušenosti a možnost využití rodinných konferencí v České republice. Přednáška na Ministerstvu práce a sociálních věcí. Praha, 3. Duben, 2014.

⁷²SMULL, E., WACHTEL, J. a WACHTEL, T. *Family Power: Engaging and Collaborating with Families*. Bethlehem: International Institute for Restorative Practises, 2012.

⁷³SMULL, E., WACHTEL, J. a WACHTEL, T. *Family Power: Engaging and Collaborating with Families*. Bethlehem: International Institute for Restorative Practises, 2012, s. 38.

⁷⁴SMULL, E., WACHTEL, J. a WACHTEL, T. *Family Power: Engaging and Collaborating with Families*. Bethlehem: International Institute for Restorative Practises, 2012, s. 41.

Během přípravy sestavuje seznam případných účastníků rodinné konference. Hovoří o tom s profesionálem, který mu dává tipy. Koordinátor se kvůli důvěryhodnosti nejlépe osobně setkává s případnými účastníky konference a zjišťuje, jaké mají stanovisko k rodinné konferenci, k rodinné patologii, jaké mají postoje a způsoby reagování. Nejprve hovoří s rodinou, rozšířenou rodinou a přáteli a poté s pozvanými profesionály. Objevují se situace, kdy koordinátor zjišťuje, že rozšířená rodina nemá tušení o tom, jaké mají jejich příbuzní obtíže a je prvním člověkem, od kterého se příbuzní tuto informaci dozvídají. Každému dalšímu potenciálnímu účastníkovi koordinátor předkládá list kontaktovaných účastníků a zjišťuje, jestli tam někoho dalšího nepostrádá. Vodítka, která používá koordinátor k rozšiřování počtu účastníků na rodinné konferenci Smull aj. vymezuje jako kresbu rodokmene, tvoření okruhu lidí – sociální sítě kolem dítěte, do které patří rodina, rozšířená rodina, přirozená komunita a veřejnost; anebo otázky „*Kdo je ve vaší rodině? Kterí lidé vás ve vašem životě podporují? Když máte rodinnou sešlost, kdo bývá přítomen? S kým trávíte prázdniny? Kdo se stará o toto dítě?*“⁷⁵ Koordinátor se naopak neptá, koho by daný účastník chtěl na konferenci pozvat, aby tím účastník nedostal dojem, že si může vybírat jen některé členy rodiny. Koordinátor se musí umět vyrovnat s odmítnutím některých členů zúčastnit se konference, což mu v procesu přináší určitou frustraci a vyvolává v něm otázky. Z této situace si může pomoci tím, že zná pouze část rodinné situace bez ucelené historie a vše má v rodině svůj důvod.⁷⁶ Účastníky motivuje, podporuje, nabádá k zaměření se na řešení nastíněného problému a zasazuje se, aby účastníci pochopili důležitost své role.⁷⁷

Koordinátor může některé členy z rodinné konference v nezbytném případě vyloučit, týká se to situací, kdy jsou pod vlivem omamných látek a nejsou schopni po nezbytnou dobu abstinovat anebo jestliže vyhrožují násilím.⁷⁸ Profesionál, tedy nejčastěji sociální pracovník, může uvažovat v intencích, kdy má vytyčený nějaký konkrétní plán pro rodinu, který se mu jeví jako nejlepší. Například si může představit, že ideální řešení by bylo, kdyby dítě bylo svěřeno po kritické období předběžným opatřením otci, babička ho dostala do pěstounské péče, nebo bylo umístěno na tři měsíce v krizovém pobytovém zařízení pro děti. Přemýšlí mocenským způsobem, jeví se mu, že zná lepší způsob řešení situace než

⁷⁵SMULL, E., WACHTEL, J. a WACHTEL, T. *Family Power: Engaging and Collaborating with Families*. Bethlehem: International Institute for Restorative Practises, 2012, s. 50.

⁷⁶SMULL, E., WACHTEL, J. a WACHTEL, T. *Family Power: Engaging and Collaborating with Families*. Bethlehem: International Institute for Restorative Practises, 2012, s. 51.

⁷⁷SMULL, E., WACHTEL, J. a WACHTEL, T. *Family Power: Engaging and Collaborating with Families*. Bethlehem: International Institute for Restorative Practises, 2012, s. 45.

⁷⁸SUNDELL, K., VINNERTJUNG, B. a RYBURN, M. Social Workers' attitudes towards family group conferences in Sweden and the UK. *Child* [online]. 2001, roč. 6, č. 4, s. 327-336 [cit. 2015-03-27].

rodina. V takovém okamžiku je úkolem koordinátora, aby vysvětlil profesionálovi roli a smysl rodinné konference, která do popředí staví rozhodnutí rodiny a ne sociálního pracovníka. Je v kompetenci koordinátora udržet přípravu i celou konferenci v této rovině.⁷⁹

Koordinátor zve účastníky rodinné konference na setkání, organizuje datum, místo a čas, na kterém se rodina shodne. Také ale vysvětluje budoucím účastníkům, jak to bude probíhat a co mohou očekávat, od počátku tak zmírňuje úzkost a předchází individuálním spekulacím, úzkosti a strachu. Od počátku zklidňuje a otevírá cesty.

Rodina i profesionálové mají během rozhovorů opodstatněné obavy. Odpovídající přípravou dokáže koordinátor předejít opakování konfrontace rodiny s jejich nefunkčními komunikačními vzorci. Tato příprava obnáší přesné vydefinování tématu konference, respekt vůči rodině a jejich úsudku ohledně účastníků konference a mapování způsobů komunikace v rodině, případně všímání si nevyřešených problémů, které mezi sebou účastníci mají a mohly by se na konferenci objevit.⁸⁰

Faktorem, který může ovlivnit přípravu rodinné konference, je jazyk. V situaci, kdy hovoří profesionál s koordinátorem jiným jazykem než rodina, je zapojen tlumočnick. V Nizozemí mají interkulturní faktor vyřešený velkým počtem dobrovolníků hovořících různými jazyky, kteří jsou v roli koordinátorů anebo tlumočnicků.⁸¹

3.4 Sdílení informací

Sdílení informací je fáze, ve které probíhá samotná rodinná konference, všichni účastníci i pozvaní profesionálové jsou v jedné místnosti a koordinátor na počátku setkání představí stručně rodinu a její problémy, poté se představí všichni zúčastnění včetně profesionálů. Každý z profesionálů představí svou roli a způsob pomoci, kterou nabízí, v případě potřeby se mohou rodinní příslušníci doptávat na pro ně důležité informace. Rodina v tuto chvíli musí pochopit problém, který má vyřešit a také způsob, jakým má vytvořit plán, aby ochránila dítě.⁸² Poté popřeje koordinátor úspěšnou poradu rodině a profesionálové s koordinátorem nechají rodinu o samotě s tím, že nyní budou o samotě, ale kdyby rodina

⁷⁹SMULL, E., WACHTEL, J. a WACHTEL, T. *Family Power: Engaging and Collaborating with Families*. Bethlehem: International Institute for Restorative Practises, 2012, s. 41.

⁸⁰MATOUŠEK, O. a PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Praha: Portál, 2014, s. 181.

⁸¹SMULL, E., WACHTEL, J. a WACHTEL, T. *FamilyPower: Engaging and CollaborationwithFamilies*. Bethlehem: International Institute for Restorative Practises, 2012, s. 42.

⁸²SUNDELL, K., VINNERTJUNG, B. a RYBURN, M. Social Workers' attitudes towards family group conferences in Sweden and the UK. *Child* [online]. 2001, roč. 6, č. 4, s. 327-336 [cit. 2015-03-27].

někoho z nich potřebovala, aby si cokoliv upřesnila, může na ně zavolat, protože budou poblíž. Také rodině koordinátor sdělí, že nikdo z profesionálů do jejich času nevkročí, pouze za předpokladu, že o to rodina sama požádá.⁸³

Ve fázi sdílení informací se koordinátor ujistí a ohlídá, že byly rodině podány všechny nezbytné informace, byly jim objasněny otázky organizace a postupu, co má rodina dělat, jaký je cíl setkání, aby rodina mohla vytvořit plán. Informace týkající se důležitých informací, šetření ohledně dítěte a současných problémů, sděluje rodině sociální pracovník, protože koordinátor nezná detaily kauzy.⁸⁴

Je esenciální, aby byli sociální pracovníci v popisu situace rodině co nejpřesnější a nejotevřenější, byli k tomuto podporování koordinátorem rodinné konference, který v případě nejasností zasáhne a sociálního pracovníka vyzve k bližšímu vyjádření, případně jej konfrontuje.⁸⁵ Sociální pracovníci shrnují body, které musí obsahovat plán, slovo přejímá koordinátor, který rodině vysvětluje, jak má plán vypadat a co má obsahovat.

V procesu předávání informací je důležité, aby koordinátor snižoval úzkost účastníků a pomáhal jim vhodným humorem překonat napětí. Je naprosto přirozené, že se pozvaní bojí toho, co se bude dít, čeká je proces, který v nich vzbuzuje očekávání, mají se vidět s lidmi, které třeba již dlouhou dobu neviděli, nejsou si jisti reakcemi druhých, je tedy potřeba, aby koordinátor otevíral tato témata a nevytvářel atmosféru nevyřčených tabu. Koordinátor musí vytvořit bezpečný prostor. To se netýká pouze rodiny, ale i profesionálů. Je možné, že rodina nemá sociálního pracovníka ráda, což může být eufemismus, ale on musí uvést, co se děje v rodině a proto, aby to mohl udělat co nejotevřeněji, se sám potřebuje cítit v bezpečí. Z toho důvodu je důležité dbát i na bezpečnost a pocit bezpečí u profesionálů. V případě, že koordinátor cítí velké napětí a konflikt mezi rodinou a sociálním pracovníkem, je vhodné jej posadit vedle dveří, aby mohl v případě hrozby ihned opustit místnost.⁸⁶

⁸³PAGÉE, R. a LIESHOUT, H. H. Úvodní setkání k tematce rodinných konferencí: Zahraniční zkušenosti a možnost využití rodinných konferencí v České republice. Přednáška na Ministerstvu práce a sociálních věcí. Praha, 3. Duben, 2014.

⁸⁴CONNOLLY, M. Up Front and Personal: Confronting Dynamics in the Family Group Conference. Family Process [online]. 2006, roč. 45, č. 3, s. 345-357 [cit. 2015-03-27], s. 346.

⁸⁵CONNOLLY, M. Up Front and Personal: Confronting Dynamics in the Family Group Conference. Family Process [online]. 2006, roč. 45, č. 3, s. 345-357 [cit. 2015-03-27], s. 350.

⁸⁶CONNOLLY, M. Up Front and Personal: Confronting Dynamics in the Family Group Conference. Family Process [online]. 2006, roč. 45, č. 3, s. 345-357 [cit. 2015-03-27], s. 351.

3.5 Soukromý čas

Během soukromého času má rodina prostor k soukromé rodinné poradě bez účasti sociálních pracovníků ani jiných odborníků. Rodina má prostor k vytvoření vlastního plánu řešení situace na setkání, které je svým charakterem formální, metodologicky ukotvené, ale zároveň bez zásahu profesionálů.⁸⁷

O soukromém čase rodiny toho víme ze zřejmých důvodů velmi málo, přestože je to vlastně hlavní princip a přednost metody. Rodinná porada poskytuje soukromí, příležitost vyjasnit si situaci, nabídnout možné návrhy, mluvit naprosto otevřeně bez dávání si pozor na jazyk před profesionály, aniž by to mělo formální následky. Koordinátoři popisují způsoby trávení rodinné porady na základě rozhovorů s účastníky po konferenci. Některé rodiny procházejí na tabuli systematicky problém po problému, často se v rodině objeví vůdce, který přejímá koordinaci setkání a poradu moderuje. Během času, kdy jsou profesionálové pryč, se mohou otevírat rodinná tajemství. Sociální pracovníci o kostlivcích ve skříni rodin nic nevědí a rodiny pracují s faktem, že sociální pracovníci tyto informace nemají. Z výzkumů vyplývá, že rodiny nakládají s tajemstvími tak, aby nepoškodila dítě a zároveň tajemstvími zůstala. „*Lidská dynamika je často nepředvídatelná a často během soukromé porady rodiny vytanou kreativní neočekávaná řešení. Úspěch rodinné konference tkví v kouzlu rodinné porady.*“⁸⁸

Během soukromého času se vzájemně o sebe rodinní příslušníci starají v okamžicích, kdy otevřeně projevují emoce, a poskytují si přirozenou podporu. Bezpečné prostředí vzniká na základě důsledné přípravy koordinátora, který dokáže zahrnout potřeby účastníků, a přítomnost osob, které je podporují v náročné situaci.⁸⁹ V případě vážného ohrožení dítěte je ve výjimečných případech dítě vyňato ze soukromé porady rodiny. Pozitivní poznatky jsou, že se oběti, evidované při rodinných konferencích, necítily být ovlivněny skupinou – účastníky rodinné konference a děti hodnotily rodinné konference jako pozitivní zkušenost se svou rodinou.⁹⁰ Účastníci dále uváděli, že cítili z části konference, který byl věnován soukromému času pro rodinu, úzkost. Lupton a Nixon dále uvádějí, že chybí dostatečný

⁸⁷CONNOLLY, M. Up Front and Personal: Confronting Dynamics in the Family Group Conference. *Family Process* [online]. 2006, roč. 45, č. 3, s. 345-357 [cit. 2015-03-27], s. 346.

⁸⁸CONNOLLY, M. Up Front and Personal: Confronting Dynamics in the Family Group Conference. *Family Process* [online]. 2006, roč. 45, č. 3, s. 345-357 [cit. 2015-03-27], s. 352.

⁸⁹PAGÉE, R. a LIESHOUT, H. H. Úvodní setkání k tematce rodinných konferencí: Zahraniční zkušenosti a možnost využití rodinných konferencí v České republice. Přednáška na Ministerstvu práce a sociálních věcí. Praha, 3. Duben, 2014.

⁹⁰EVANS, C. A. The Public Law Outline and Family Group Conference in Children Practice. *Child Care in Practice* [online]. 2011, roč. 17, č. 1, s. 3-15 [cit. 2015-03-27].

průzkum toho, co se děje v soukromém čase rodiny. Existují pochyby o tom, jestli je věnován dostatečný prostor a pozornost tématům zneužívání dětí.⁹¹ Jinak je ovšem přítomnost dítěte hodnocena jako pozitivní. Dítě běžně vidí negativní emoce a hádky v rodině. V tuto chvíli se však rodina schází kvůli dítěti, které vidí, že je předmětem zájmu, zároveň však celá rodina společně konstruktivně řeší situaci pro to, aby se o dítě postarala co možná nejlepším způsobem.⁹²

Během soukromého času jsou účastníci rodinné konference aktivní a zároveň jsou odpovědní za učiněná rozhodnutí. Profesionálové poskytují rodině tolik času, kolik rodina potřebuje a respektují jejich soukromý tým, že rodinu nevyrušují. Statistiky uvádějí, že průměrný čas, který rodina potřebuje, se pohybuje mezi dvěma až osmi hodinami.⁹³

3.6 Dohoda o plánu

Rodina má za úkol ve svém soukromém čase vytvořit plán, který zaručí bezpečnost dítěte a bude přijatelný pro všechny včetně odborníků, případné oběti a policie.⁹⁴ Zúčastnění členové rodiny si berou na zodpovědnost během soukromého času jednotlivé dílčí kroky a cíle. Plán musí být monitorovatelný a je tedy třeba dílčí kroky co nejvíce specifikovat.⁹⁵ Když rodina připraví plán, pozve do místnosti koordinátora a s plánem ho seznamuje. Koordinátor o plánu nehovoří, pouze klade konkrétní otázky, aby vyjasnil realizovatelnost plánu rodiny. Pagée a Lieshout uvádějí, že 80% učiněných rozhodnutí během rodinné konference, je učiněno rodinou a pouze zbylých 20% se týká začlenění profesionálů do plánu.⁹⁶ Je na sociálních pracovnících, jestli plán přijmou či nikoliv. Také mohou rodinu vyzvat, aby plán upravila. Co se týká výstupů z konference, ty jsou ve většině případů profesionály přijaty, ale metoda rodinných konferencí ve Walesu a Anglii bývá využita pouze

⁹¹LUPTON, C. a NIXON, P. *Empowering practise? A critical appraisal of the family group conference approach*. Bristol: The Policy Press, 1999.

⁹²CONNOLLY, M. Up Front and Personal: Confronting Dynamics in the Family Group Conference. *Family Process* [online]. 2006, roč. 45, č. 3, s. 345-357 [cit. 2015-03-27], s. 351.

⁹³PAGÉE, R. a LIESHOUT, H. H. Úvodní setkání k tematce rodinných konferencí: Zahraniční zkušenosti a možnost využití rodinných konferencí v České republice. Přednáška na Ministerstvu práce a sociálních věcí. Praha, 3. Duben, 2014.

⁹⁴DROGIN, E. The Family Group Conference in the New Zealand Children, Young Persons, and Their Families Act of 1989 (CYP&F): Review and Evaluation. *Behavioral Science* [online]. 2000, roč. 18, č. 4, s. 517-556 [cit. 2015-03-27].

⁹⁵SMULL, E., WACHTEL, J. a WACHTEL, T. *Family Power: Engaging and Collaborating with Families*. Bethlehem: International Institute for Restorative Practises, 2012, s. 42.

⁹⁶PAGÉE, R. a LIESHOUT, H. H. Úvodní setkání k tematce rodinných konferencí: Zahraniční zkušenosti a možnost využití rodinných konferencí v České republice. Přednáška na Ministerstvu práce a sociálních věcí. Praha, 3. Duben, 2014.

jako doplňkový nástroj, nikoliv jako přímá náhrada předběžného opatření sociálních pracovníků.⁹⁷

Může se stát, že rodina plán nevytvoří a nakonec bude intervenovat sociální pracovník. Na Novém Zélandu, v Austrálii a v Nizozemí je plán alternativou předběžných opatření většinou v případech odebrání dětí z rodin, v soudním řízení má přednostní roli. V ostatním státech, kde je metoda implementovaná, slouží u soudu jako důkaz a další podklad pro rozhodování v případě soudního řízení.

3.7 Monitoring

Monitoring, evidence, jejich způsoby a na ně navazující výzkum, jsou největší slabinou rodinných konferencí. Mezinárodně chybí systémový monitoring rodin, které prošly rodinnou konferencí. Většina sil v otázce rodinných konferencí je soustředěna na implementaci metody, ale už není soustředěna na to, co se děje po ní. Málo se ví o kvalitě dodržování dohodnutého plánu, jak trvalá je změna. Z několika málo studií vyplývá, že metoda je úspěšnější v dlouhodobém kontextu než jiné metody sociální práce. Pozitivní dopad a spokojenost rodin i profesionálů s metodou jsou nepopíratelným faktem.⁹⁸ Diskutabilními závěry jsou monitorované výstupy z provedených konferencí, protože není žádná obdobná metoda, u níž se evidují data a výstupy by mohly být s evidovanými výstupy z rodinných konferencí porovnávány. Není možné tvrzení, že metodou rodinných konferencí ubývá dětí odebraných z rodin do institucionální péče, protože tento úbytek může být způsobem i politickým tlakem na deinstitucionalizaci péče.⁹⁹

Ve svém přehledu výzkumů orientovaných na podpůrné služby pro rodiny s dětmi z marginalizovaných skupin obyvatelstva, především pak etnických menšin, Chand a Thoburn uvádějí, že velká část výzkumů týkajících se dětí a služeb podporujících rodinu ve Velké Británii, je popisného charakteru s absencí validních dat. Provedené výzkumy se věnují druhům rodin, kterým jsou anebo nejsou poskytovány služby. Velmi malý počet studií je skutečně orientován na konkrétní data vypovídající o efektivitě, služeb, jejich výstupech a to stran zpětné vazby od rodičů anebo profesionálů poskytujících služby. Problémem

⁹⁷EVANS, C. A. The Public Law Outline and Family Group Conferences in Childcare Practice. *Child care in Practice* [online]. 2011, roč. 17, č. 1, s. 3-15 [cit. 2015-03-27].

⁹⁸LUPTON, C. a NIXON, P. *Empowering practise? A critical appraisal of the family group conference approach*. Bristol: The Policy Press, 1999, s. 111.

⁹⁹LUPTON, C. a NIXON, P. *Empowering practise? A critical appraisal of the family group conference approach*. Bristol: The Policy Press, 1999.

provedení výzkumu je získávání dat, protože samotná otázka zařazení uživatelů služeb k určité etnicitě není často u rodin sledována z různých především etických důvodů.¹⁰⁰

¹⁰⁰CHAND, A., THOBURN, J. Research Review: Child and family support services with minority ethnic families. *Child* [online]. 2005, roč. 10, č. 2, s. 169-178 [cit. 2015-03-27].

4 VZNIK, IMPLEMENTACE A PODOBA ZAHRANIČNÍCH MODELŮ RODINNÝCH KONFERENCÍ

Metoda rodinných konferencí pochází z Nového Zélandu. Z Nového Zélandu se metoda na další kontinenty buď dostala v původní podobě anebo byla modifikována a má podobu bližší především našim případovým konferencím. Na Novém Zélandu a ve Státě Viktoria v Austrálii, je metoda legislativně ukotvena, procedurální mandát mají rodinné konference i v Nizozemí.

Metoda se rozšířila i do Severní Ameriky, Filipín, Izraele, Singapuru a Jižní Afriky. Je využíván potenciál práce s komunitou, odlišnou kulturou marginalizovaných skupin obyvatelstva, posílení rodinných struktur, deinstitucionalizace péče o rodiny, trestní justice mladistvých a práce s dětmi, které mají problémy se školní docházkou.¹⁰¹

4.1 Rodinné konference na Novém Zélandu

Nový Zéland je kolébkou rodinných konferencí. Metoda tam vznikla, byla ukotvena právně, funguje v běžné praxi a rozšířila se jako dobrá praxe do dalších kontinentů.

Prvopočátečním impulzem ke změně a zavedení něčeho nového, byla nespokojenost občanů a odborné veřejnosti se stávajícím systémem sociálně právní ochrany dětí a s justicí v trestních věcech mladistvých. Docházelo k veřejnému kritizování způsobu práce sociálních pracovníků, kteří volili razantní intervence v rodinách především Maorů, tedy původních obyvatel území. Změna měla být reakce na znevýhodňování maorských rodin. Společnost, soudy pro mladistvé a sociálně-právní ochrana dětí na Novém Zélandu měly kritéria v péči o dítě a v trestních věcech mladistvých nastavená pro většinovou bílou společnost. Protože bylo velké množství dětí z maorských rodin umístováno do institucionální péče, mladiství měli potíže se zákonem a stát především do maorských rodin zasahoval, vznikly stran maorských aktivistů hlasy o systémovém rasismu a exkluzi Maorů. Maorové jednali s ministrem sociálních věcí. Požadovali posílení kmenových struktur, záchranu maorské kultury a také legislativní ukotvení potřeb Maorů v systému péče o dítě. Stěžovali si

¹⁰¹LUPTON, C. a NIXON, P. *Empowering practise? A critical appraisal of the family group conference approach*. Bristol: The Policy Press, 1999, s. 97.

na skutečnost, že zvyky Maorů, jejich víra, tradice a hodnoty, jsou většinové společnosti cizí a neznámé.¹⁰²

Stát na to reagoval zřízením týmu odborníků, kteří se začali zabývat tím, jak Maorové přirozeně řeší problémy, které se v komunitě objevují. Došli k poznatkům, že Maorové řeší problémy na společném setkání, kde jsou představitelé komunity a rodin, včetně dětí. Většinou se toto setkání odehrává formou večeře nebo jiného společného jídla a společenství sedí v kruhu. Tam o problému debatují a tím jej vyřeší. Odborníci tedy tuto metodologii upravili, použili jako páteř metodiky, přidali náležitosti, které budou mít právní ukotvení, způsob spolupráce se stávajícími institucemi a vznikla z toho podoba metoda rodinné konference, jak ji dnes známe.

V reakci na předešlé vznikl v roce 1989 zákon, kde byla ukotvena rodinná konference jako nástroj sociální práce, který dává rodinám právo najít řešení situace svých dětí před tím, než ho začne hledat stát. Rodinná konference tedy vznikla jako řešení dvou situací a to v agendě sociálně-právní ochrany dětí a v případech delikvence mladistvých. V novele stojí, že na základě výzkumů a dostupných informací, udělá rodina s pomocí přirozené podpůrné síly to nejvhodnější rozhodnutí pro dítě. Role sociálního pracovníka není dělat rozhodnutí, ale facilitovat jeho vznik. Může tak učinit sociální pracovník – kurátor pro mládež, sociální pracovník oddělení sociálně právní ochrany dětí, výchovní poradci ve školách a soud pro mladistvé.¹⁰³ V roce 1994 ještě došlo k úpravě, ve které je zakotveno a vyzdviženo, že bezpečí dítěte má přednost před rozhodnutím rodiny. Úprava vznikla jako doplnění a zdůraznění smyslu celého procesu.¹⁰⁴

Na Novém Zélandu tedy přijali a formálně potvrdili vytvořením této metody minoritu Maorů, zakotvili kulturní zvyklosti a hodnoty minority do legislativy platnou pro většinovou společnost. Do svého slovníku i legislativy vláda převzala slova z Maorštiny „*whanau* (rozšířená rodina), *hapu* (klan) nebo *iwi* (kmen),“¹⁰⁵ protože za dítě u Maorů nenese odpovědnost pouze nukleární rodina, ale právě *whanau*, *hapu* a *iwi*. Zákon vznikl na základě

¹⁰²DROGIN, E. The Family Group Conference in the New Zealand Children, Young Persons, and Their Families Act of 1989 (CYP&F): Rewiew and Evaluation. *Behavioral Science* [online]. 2000, roč. 18, č. 4, s. 517-556 [cit. 2015-03-27].

¹⁰³DROGIN, E. The Family Group Conference in the New Zealand Children, Young Persons, and Their Families Act of 1989 (CYP&F): Rewiew and Evaluation. *Behavioral Science* [online]. 2000, roč. 18, č. 4, s. 517-556 [cit. 2015-03-27].

¹⁰⁴SUNDELL, K., VINNERLJUNG, B. a RYBURN, M. Social Workers' attitude towards family group conferences in Sweden and the UK. *Child* [online]. 2001, roč. 6, č. 4, s. 327-336 [cit. 2015-03-27].

¹⁰⁵DROGIN, E. The Family Group Conference in the New Zealand Children, Young Persons, and Their Families Act of 1989 (CYP&F): Rewiew and Evaluation. *Behavioral Science* [online]. 2000, roč. 18, č. 4, s. 517-556 [cit. 2015-03-27], s. 520.

tradic Maorů, reaguje na posilování kompetencí jednotlivce v obtížné situaci, kde není v roli pasivního příjemce cizího mocenského rozhodnutí, ale nese zodpovědnost za svůj život v komunitě sám, rodinná konference „*posiluje rodiny, aby si řešily své problémy samy, posiluje vztahy v komunitě a smysl komunity, obsahuje respekt k rodinné moudrosti.*“¹⁰⁶

Stát si na Novém Zélandu vytyčil cíle pro rodinnou konferenci. První se týkal rodinných konferencí týkajících se sociálně právní ochrany dětí a druhý se týkal konferencí s tématem delikvence mladistvých. „*Cílem rodinné konference zaměřené na ochranu dítěte je chránit dítě, chránit zájmy nukleární a rozšířené rodiny, podpořit účastníky k převzetí odpovědnosti za jejich plán. Smyslem konference pořádané kvůli delikvenci mladistvých je, aby mládež byla přítomna a odpovědná za rozhodování o tom, jakou mládež bude poskytovat náhradu a nápravu, nesla odpovědnost za své jednání a pochopila svůj přiměřený trest.*“¹⁰⁷

4.2 Rodinné konference v Austrálii

Australskou společnost, podobně jako na Novém Zélandu, trápí otázka původních obyvatel a jejich začleňování do společnosti. Procentuálně jsou původních obyvatel v společnosti 2%. Ban, pocházející z Austrálie, shrnuje posledních 100 let sociální práce a vůbec přístupu k domorodcům v Austrálii. V polovině 19. století byly domorodci pod destruktivním vlivem evropských usedlíků. V průběhu 19. století potom vedle původních obyvatel došlo k mísení obyvatelstva původního s novousedlíky. Ve dvacátém století docházelo k tomu, že děti, kterým kolovala v žilách krev Evropanů i původních obyvatel, byly kvůli zanedbávání odebírány rodičům, pod jménem sociálně-právní ochrany dětí, s úmyslem dát jim příležitost žít „normální“ bílý život, aniž by na ně působily špatné vlivy od původních obyvatel, které děti nikdy nepoznaly. Ve 40. letech se začaly ozývat hlasy dožadující se změny v intervencích státu do rodin a asimilace původních a smíšených obyvatel. Závěry tehdejší vlády byly, že tyto děti nepatří ani do původní ani do evropské části obyvatelstva, „téměř bílé“ děti měli být převychováni a začleněni do většinové společnosti. Tento pohled se začal měnit až po druhé světové válce. Rasismus byl celosvětově kritizován a vláda v Austrálii byla nahrazena členy, kteří souhlasili s asimilací původního obyvatelstva. Opět však pokračovalo umístění dětí do většinové institucionální péče ve víře v nejlepší

¹⁰⁶DROGIN, E. The Family Group Conference in the New Zealand Children, Young Persons, and Their Families Act of 1989 (CYP&F): Review and Evaluation. *Behavioral Science* [online]. 2000, roč. 18, č. 4, s. 517-556 [cit. 2015-03-27], s. 518.

¹⁰⁷DROGIN, E. The Family Group Conference in the New Zealand Children, Young Persons, and Their Families Act of 1989 (CYP&F): Review and Evaluation. *Behavioral Science* [online]. 2000, roč. 18, č. 4, s. 517-556 [cit. 2015-03-27], s. 520.

zájem těchto dětí. Dětem v bílých pěstounských rodinách byla odebrána jejich kulturní identita, byly v životě diskriminovány většinovou společností. V 70. letech si vláda začala uvědomovat situaci. Asimilace nefungovala, tři až čtyři generace původních obyvatel trpěly vlivem této politiky, děti státem sebrané z rodin, měli problémy přetrvávající do dospělosti. Státem poškození jedinci se s problémy s vlastní ztracenou osobní i kulturní identitou vyrovnávali závislostmi na návykových látkách, trpěli psychickými obtížemi, byli sami špatnými rodiči, prožívali domácí násilí, závislost na sociálních dávkách, neuměli se začlenit do společnosti ani hospodařit s penězi. Stát zareagoval v roce 1967 na tuto situaci referendem, věnovali se otázce původních obyvatel a došli k závěrům, že tito musí být začleněni do péče o děti z jejich minority. Stav v roce 1993 byl, že děti domorodců byly sedmkrát častěji odebírány než děti z většinové populace kvůli chudobě, špatným bytovým a životním podmínkám, nedostatku přístupu k záchrannému systému a předchozím generacím vykořenění těchto lidí z jejich přirozené kultury. V roce 1997 vznikla reforma, která preferovala, aby byly děti, které musí být odebrány, umístovány do rozšířené rodiny, do komunity v rámci původního obyvatelstva nebo k jiným původním obyvatelům Austrálie sdílejícím stejnou kulturu. V tento okamžik nastaly problémy s implementací tohoto principu, který byl původními obyvateli kladně přijat. Nejdříve děti umísťovaly organizace věnující se původnímu obyvatelstvu, ale tento směr v praxi nebyl úspěšný. Australská vláda tedy ustanovila, že proces nebude pracovat přes tyto organizace a bud komunikovat přímo klanem a komunitou. Metodu rodinných konferencí vnímá Ban jako chybějící díl do skládačky v Australské problematice s původními obyvateli. Metodu začali v Austrálii využívat podle novozélandského modelu řešícího problematiku Maorů. Viděli, že metodu přejali i v Americe a to na práci s původními obyvateli Havaje. Metodu začali v Austrálii využívat, ovšem v omezené míře, protože neměli žádné metodiky ani zprávy o úspěšnosti metody podložené výzkumem. Ban uvádí, že by vláda měla tyto metodiky vytvořit, aby děti byly v co nejkratším čase umístěny v rámci své komunity, nedocházelo k dalším metodickým chybám státu v otázkách odebírání dětí původním obyvatelům a nedocházelo k nucení původních obyvatel a jejich dětí k přizpůsobování se dominantní populaci a jejím normám. Co se týká metodologie, využívají v Austrálii modelu, kde je facilitátorem – tak nazývají koordinátora, buď člověk z většinové populace anebo z řad původního obyvatelstva. Výhody domorodých facilitátorů vnímají v lepším mapování rodinných příslušníků a orientaci v systému klanu a mezi rodinou a facilitátorem panuje větší důvěra.¹⁰⁸

¹⁰⁸BAN, P. Aboriginal child placement principle and family group conferences. *Australian Social Work* [online].

V Austrálii používají modifikovanou metodu rodinných konferencí v trestních věcech mladistvých, kde je koordinátorem rodinné konference policista namísto na systému nezávislého koordinátora. Metodu využívají jako restorativní techniku s vynecháním části soukromého času pro rodinu.¹⁰⁹

4.3 Rodinné konference v Evropě

4.3.1 Rodinné konference ve Velké Británii

Legislativa ve Velké Británii je ohledně péče o děti ukotvena judikátem z roku 2008, navazujícím na Úmluvu o právech dítěte z roku 1989, který ustanovuje, že jestliže je dítě ohroženo, týráno nebo zanedbáno, může orgán státní správy umístit dítě do pěstounské péče.¹¹⁰

Ve Velké Británii je systém sociálně právní ochrany dětí orientován na zásah a intervence instituce. Velká Británie byla jednou z prvních vlašovek metody rodinných konferencí mimo Nový Zéland. Implementace začala pomocí seminářů a konferencí v roce 1994, které pořádal Ryburn s organizací Skupina pro rodinná práva. Proběhl trénink sociálních pracovníků a koordinátorů. V současnosti není metoda jednotná, v rámci země má mnohé modifikace a alternativy.¹¹¹

V rámci implementace metody novozélandští odborníci usilovali o to, aby byla rodinná konference orientovaná na rodinu s minimálními zásahy odborníků. Ve Velké Británii byly rodinné konference naopak odborníky rozvíjeny a i je profesionálové z odborů sociálně-právní ochrany dětí uskutečňují v rolích koordinátorů, tito profesionálové nemají zájem na tom, aby byla metoda předána nezávislému subjektu. Data, která evidují, nejsou primárně orientovaná na spokojenost a zpětnou vazbu rodin, ale jsou orientovaná převážně na výdaje, počty hodin, počty hodin koordinátorů, počty dětí a počty profesionálů věnujících se rodinné konferenci.¹¹²

Ve Velké Británii způsobilo přijetí metody komplikace v systému sociálně-právní ochrany dětí. Metodu profesionálové ani stát nevnímají jako systémové řešení zastupující

2005, roč. 58, č. 4, s. 384-394 [cit. 2015-03-27].

¹⁰⁹MUTTER, R., SHEMMINGS, D., DUGMORE P. a HYARE M. Family group conferences in youth justice. *Health* [online]. 2008, roč. 16, č. 3, s. 263-270 [cit. 2015-03-27].

¹¹⁰EVANS, C. A. The Public Law Outline and Family Group Conferences in Childcare Practice. *Child care in Practice* [online]. 2011, roč. 17, č. 1, s. 3-15 [cit. 2015-03-27].

¹¹¹SUNDELL, K. VINNERTJUNG, B. a RYBURN, M. Social Workers' attitudes towards family group conferences in Sweden and the UK. *Child* [online]. 2001, roč. 6, č. 4, s. 327-336 [cit. 2015-03-27].

¹¹²LUPTON, C. a NIXON, P. *Empowering practise? A critical appraisal of the family group conference approach*. Bristol: The Policy Press, 1999.

soudní rozhodnutí, ale jako doplňkovou metodu sociální práce. Sociální pracovníci před přijetím metody řešili a rozhodovali za rodinu proto, aby se rozsudky týkající se ochrany dětí, vydávaly co nejrychleji. Vklad rodiny je vnímán především jako řešení, které zabírá velký objem času a práce, je to investice značně nejistá a „nepředvídatelná.“¹¹³

Rodinná konference je tedy implementovanou metodou sociální práce, která při použití ve Velké Británii probíhá tak, že je doporučena rodině, ta když souhlasí, sociální pracovník (jiný, než ten, který má v agendě tuto rodinu), který je koordinátorem, svolá rodinu, zástupce rozšířené rodiny, komunity a příslušné odborníky na problematiku rodiny, ti vytvoří podle kritérií plán. Plán poté rodina konzultuje s pracovníkem sociálně právní ochrany, který konferenci svolal. Tento sociální pracovník poté vystupuje u soudu a hájí zájmy dítěte. Výstup rodinné konference, tedy plán rodiny, slouží sociálnímu pracovníkovi jako jeden podkladů u soudního řízení, hlavní slovo má on a rozhodující je jeho názor na vhodnost a přiměřenost výstupů z konference.¹¹⁴

4.3.2 Rodinné konference ve Švédsku

Ve Švédsku vznikla potřeba nových metod sociální práce v roce 1995, kdy se sdružilo tisíc prarodičů, kteří se cítili jako státem přehlížení potenciálně nejvhodnější pěstouni pro svá vnoučata. To byla ideální doba pro pilotní projekt rodinných konferencí v zemi.¹¹⁵

Švédský systém se v sociálně-právní ochraně dětí orientuje především na intervence směřující k podpoře rodiny. Od konce 2. světové války se ve Švédsku stát soustředil na snížení počtu dětí v institucionální péči a naproti tomu upřednostňuje pěstounskou péči a podporu rodin. Metodu rodinných konferencí zavedlo do země Ministerstvo zdravotnictví a sociálních věcí, které získalo na tuto činnost grant v roce 1996. Švédsko si na pomoc přivzalo odborníky z Velké Británie a následovali je jako konzultanty a školitele. Přesto byla výsledná implementace metody rozdílná oproti Velké Británii.¹¹⁶

Ve Švédsku funguje model přejatý z Nového Zélandu. Koordinátor je nezávislý a je najímán z řad občanů, nikoliv z řad profesionálů, obdobně jako v Nizozemí. Chtějí se tak

¹¹³LUPTON, C. a NIXON, P. *Empowering practise? A critical appraisal of the family group conference approach*. Bristol: The Policy Press, 1999, s. 184.

¹¹⁴EVANS, C. A. The Public Law Outline and Family Group Conference in Children Practice. *Child Care in Practice* [online]. 2011, roč. 17, č. 1, s. 3-15[cit. 2015-03-27].

¹¹⁵LUPTON, C. a NIXON, P. *Empowering practise? A critical appraisal of the family group conference approach*. Bristol: The Policy Press, 1999, s. 95.

¹¹⁶SUNDELL, K., VINNERLJUNG, B. a RYBURN, M. Social Workers' attitudes towards family group conferences in Sweden and the UK. *Child* [online]. 2001, roč. 6, č. 4, s. 327-336 [cit. 2015-03-27].

vyhnout institucionalizaci metody. Co se týká výzkumu, ten probíhá z proběhlých konferencí na národní úrovni. Stejně tak je metoda státem koordinovaná.¹¹⁷

4.3.3 Rodinné konference v Nizozemí

V Nizozemí se rodinných konferencím věnuje Eigen Kracht Centrale, jejich název popisně znamená „rodinné konference.“ Metodu mají v zemi mandatorně ukotvenou v legislativě a to dodatkem, že nejdříve má právo na rozhodování ve věcech ohroženého dítěte rodina. Rodinné konference pořádají ve většině případů ohrožených dětí, včetně domácího násilí. V Nizozemí funguje výborně společnost a komunity. Model rodinné konference převzali z Nového Zélandu, mají nezávislé koordinátory, kteří zastupují většinu menšin v zemi.

4.4 Rodinné konference v Americe

Mezi první zemi, která implementovala metodu rodinných konferencí, patří USA. Přibližně ve stejnou dobu, jako na Novém Zélandu vznikala metoda rodinných konferencí, v Oregonu se rýsovala metoda „společných rodinných setkání,“ v angličtině „family unity meeting.“ Problematikou, kterou začínali s obavami řešit, bylo domácí násilí, závislosti na návykových látkách rodičů a mladistvých a trestní věci mladistvých. Rodinná konference patří v USA mezi využívané přístupy sociální práce, kdy je zodpovědnost za rozhodnutí předána rodině. V sociálně-právní ochraně dětí ji používají od 90. let. Používají různé modely, které nejsou vždy shodné s tím novozélandským.¹¹⁸

Rodinné konference v Americe mají především spíše podobu případové konference, protože facilitátor zůstává v místnosti s rodinou během soukromého času. I metodologie je jiná, protože rozšířená rodina má během konference jinou funkci. Rodiče mají právo změnit rozhodnutí rodiny a rozhodovat, kdo se konference zúčastní, protože v právním ukotvení jsou pouze rodiče zákonnými zástupci dítěte.¹¹⁹

V jiných částech Ameriky používají metodu přejatou z Nového Zélandu na řešení problémů se sociálně právní ochranou dětí původních obyvatel Havaje a dalších původních obyvatel. Na Havaji je z celkového počtu obyvatel 20% domorodců. Toto číslo odpovídá

¹¹⁷LUPTON, C. a NIXON, P. *Empowering practise? A critical appraisal of the family group conference approach*. Bristol: The Policy Press, 1999, s. 96.

¹¹⁸LUPTON, C. a NIXON, P. *Empowering practise? A critical appraisal of the family group conference approach*. Bristol: The Policy Press, 1999, s. 95.

¹¹⁹LUPTON, C. a NIXON, P. *Empowering practise? A critical appraisal of the family group conference approach*. Bristol: The Policy Press, 1999, s. 94.

procentuální četnosti Maorů na Novém Zélandu. Pro porovnání uvádím, že Indiánů jsou v USA pouhá 2%.¹²⁰

V Kanadě používali metodu v roce 1994 na řešení domácího násilí. Pracovali s faktem, že poté, co se celá rodina dozví, že probíhá skryté domácí násilí mezi partnery nebo vůči dítěti, začne fungovat u násilníka vina. Rodina tady funguje jako přirozený prvek kontroly, násilí přestává být skryté, ale veřejné, komunita pomáhá v pozorování chování násilníka a dochází tak ke struktuře sociální kontroly. Projekt byl realizován pro tři rozdílné komunity původních obyvatel Kanady, které spojovala vlastnost jejich kultury a to „*komunitní duch ve společenství*“.¹²¹

¹²⁰DROGIN, E. The Family Group Conference in the New Zealand Children, Young Persons, and Their Families Act of 1989 (CYP&F): Review and Evaluation. *Behavioral Science* [online]. 2000, roč. 18, č. 4, s. 517-556 [cit 2015-03-27].

¹²¹LUPTON, C. a NIXON, P. *Empowering practise? A critical appraisal of the family group conference approach*. Bristol: The Policy Press, 1999, s. 95

5 LIMITY A KONTRAIKACE METODY

Jak jsme postupně zjistili, každá země i region zaujímají jiný postoj k využití metody rodinných konferencí. Zde se zabýváme limity a možnými kontraindikacemi, které se mohou vyskytnout před, během i po rodinné konferenci. Některé státy, konkrétně především Nový Zéland, Austrálie a Nizozemí, mají natolik rozvinutou metodu ukotvenou v jejich systému sociální péče a silné občanské komunitě, že se neobávají svolat rodinnou konferenci v jakékoliv situaci, jestliže je konference řádně připravená. Z praxe ale vyplývají určité limity rodinných konferencí a jejich využití. Lupton a Nixon trefně podotýkají, že ač jsou limity a rizika především problémy vycházející z požadavků profesionálů v chybějících důkazech a zkoumání konkrétních problematik v kvalitě provedených konferencí a to v oblasti longitudiálního výzkumu a dopadu metody na rodiny v dlouhodobém kontextu, z dosavadní dokumentace a evidence případů vyplývá, že obecně mají rodinné konference pozitivní dopad na rodinu, komunitu a společnost, a jsou efektivnější oproti jiným metodám využívaných sociálními pracovníky v oblasti péče o dítě a o rodinu.¹²²

Nabízí se otázka rodin, které běžně sociální pracovníci označují jako „problémové.“ Problémy jsou zde myšleny situace, kdy v rodině dochází k sexuálnímu zneužívání, týrání, zanedbávání či domácímu násilí. Pagée s Lieshout zaujímají postoj, že není rodina, která by byla nevhodná pro metodu rodinné konference. Zkušenosti z jejich praxe nepotvrzují, že by se tyto situace nedaly řešit metodou rodinné konference, i rodiny velmi narušené jsou schopny překonávat nepříznivé situace a správně vyřešit svou rodinnou situaci. Jsou zde vnímány limity profesionálů v důvěře k rozhodovacím schopnostem rodiny. V případech, kdy se v rodině vyskytuje týrání a zneužívání či trestné a násilné činy, je povinností policie učinit intervenci. Rodinná konference je svolána po této intervenci, plán vytvořen rodinou do budoucnosti, protože policie kromě intervence žádný plán na rozdíl od rodinné konference svou činností netvoří. Plán se tedy může týkat dlouhodobého řešení situace zajišťující bezpečí dítěte. V nizozemské ani novozélandské legislativě nepracují s pojmem problémová rodina¹²³

V českých podmínkách Dunovská hovoří o řadě hlavních rizik před, během anebo po rodinné konferenci. Za rizikové považuje především násilí a konflikty v rodině, při jejichž

¹²²LUPTON, C. a NIXON, P. *Empowering practise? A critical appraisal of the family group conference approach*. Bristol: The Policy Press, 1999, s. 185-186.

¹²³PAGÉE, R. a LIESHOUT, H. H. Úvodní setkání k tematce rodinných konferencí: Zahraniční zkušenosti a možnost využití rodinných konferencí v České republice. Přednáška na Ministerstvu práce a sociálních věcí. Praha, 3. Duben, 2014.

výskytu váhá s použitím metody. Dále se zaměřuje na limity nedostatečně vyjasněného tématu a záměru rodinné konference odborníkem, nedostatečně vytvořeného plánu a nenaplněného plánu.¹²⁴ Limity tedy vnímá v zásadě v komunikačních nepřesnostech, které mohou být v českém kontextu tvořeny postoji sociálních pracovníků, jejich naučeném způsobu práce, v nedůvěře k rozhodnutí rodiny a nefunkční komunikaci mezi státní správou a rodinou po provedené konferenci.

Odborníci vnímají dále limity v implementaci metody na jiné podmínky, v neochotě rodin k uspořádání rodinné konference, v emočním obsahu rodinné konference, v přehlížení zájmů dítěte během soukromého času pro rodinu, v časové náročnosti rodinných konferencí a obecně v efektivitě metody. Rodinné konference, přestože jsou výzkumy hodnoceny jako pozitivní metoda sociální práce, mají legislativní ukotvení pouze na Novém Zélandu, v Austrálii. Absenci legislativního ukotvení přičítají Lupton a Nixon plošný nezdar metody v dalších zemích.¹²⁵ V Nizozemí, kde metoda v praxi plošně funguje, je to na základě procedurálního mandátu.

5.1 Domácí násilí v rodině v ČR a možnosti rodinné konference při jeho výskytu

Hlavní kontraindikací vyplývající z literatury věnující se metodě rodinných konferencí, je domácí násilí a výskyt násilí obecně. Fenomén domácího násilí je v České republice v sociální práci často skloňovaným a diskutovaným pojmem. V České republice jsou organizace zabývající se pomocí obětem domácího násilí, které jim hned potom, co přicházející ženy a jejich děti oddělí od násilného partnera, poskytují ubytování, odborné sociální poradenství, kam spadá právní poradenství, psycholog, psychoterapie, asistence na úřadech a další služby. Do těchto služeb spadají organizace Rosa, Acorus, ProFem, Magdalenium, intervenční centra a další organizace. Důležité a problematické je vyjasnění definice, kdo je oběť. Oběť je pro tyto organizace každý, kdo přichází a jako oběť se cítí. Objektivita tohoto přístupu je velmi sporná, stejně tak důsledky intervencí iniciativ pracovníků zmíněných organizací do rodin přicházejících žen. Často totiž tyto ženy se zápisy z těchto organizací přicházejí k soudu, vybaveny návodem k učinění dalších kroků a podporou. Pomoc poté dostávají ženy, které doma zažily spory, neprávem partnera obviňují

¹²⁴DUNOVSKÁ, K. *Metodika rodinných konferencí*. Amalthea, 2012, s. 37-42.

¹²⁵LUPTON, C. a NIXON, P. *Empowering practise? A critical appraisal of the family group conference approach*. Bristol: The Policy Press, 1999, s. 183.

z ubližování dětem, pracují nebo již plně rozvinuly syndrom zavrženého rodiče - otce, jsou v rozvodovém řízení a ve skutečnosti jsou ony původcem nevhodné komunikace nebo agrese v rodině. Tomuto pohledu na oběť a ve výsledku i k problematickému vyhledávání, vnímání a práci se skutečnými oběťmi, které jsou terorizovány svými partnery, nahrává i způsob dotačního řízení v ČR. Ve službách pro „agresory“ nemáme takové spektrum výběru jako v nabídce pro oběti. Do nich řadíme projekt SOS centra Diakonie Českobratrské církve evangelické, kde nabízí otevřené psychoterapeutické skupiny pro lidi, kteří mají problémy se zvládnutím vlastní agresivity a negativních emocí; a některé především vzdělávací programy v iniciativě pro muže pro muže Liga otevřených mužů. Poraden pro rodinu zabývající se komplexně a do důsledku kořeny problémů v rodině je v České republice velmi málo a jejich lobby není tak slyšet, což může být způsobeno tím, že na public relations většinou nemají finanční prostředky. Situace se pod vlivem dobrých zahraničních zkušeností a dalších politických tlaků v České republice zlepšuje a do stávajícího stavu se začíná pomalu prolínat práce s celou rodinou a tedy i s partnerem označeným slovem násilník. V další polemice nad použitím metody rodinných konferencí v případech násilí, budeme pokračovat s modelovou situací v rodině, kde existuje jednostranně zaměřené násilí, strach, neoboustranný konflikt.

*„Domácí násilí je chování, které v párovém soužití nebo v širší rodině u jedné osoby vyvolává strach z osoby druhé. Prostřednictvím moci, kterou tento strach poskytuje, určuje násilná osoba chování oběti. Domácí násilí může nabývat podoby fyzického, sexuálního nebo psychického násilí, vynucené sociální izolace a ekonomické deprivace. Domácí násilí je popřením všeho, co rodina znamená, relativizuje základní lidské hodnoty a znevažuje lidská práva.“*¹²⁶U marginalizovaných skupin obyvatelstva má domácí násilí kořeny ve vykořevení, ekonomické deprivaci a ve ztrátě kulturní identity. Ban k potvrzení této úvahy v kontextu vnímání rodiny jako součásti celé komunity, potřebuje dále situaci analyzovat.¹²⁷

Násilí v rodině bylo jako téma v českých humanitních vědách dlouho přehlíženo. Zabýval se jím až průzkum zadaný ministerstvem vnitra Bezpečnostní rizika 1999 a Bezpečnost občanů 2001, uvádí Voňková. Průzkum se zabýval mírou viktimizace českých žen. Vyvozuje, že ženy nevnímají násilí páchané na nich jejich partnerem v právních

¹²⁶VOŇKOVÁ, J. a SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: profem, o.p.s., 2008, 22.

¹²⁷BAN, P. Aboriginal child placement principle and family group conferences. *Australian Social Work* [online]. 2005, roč. 58, č. 4, s. 384-394 [cit. 2015-03-27].

souvislostech.¹²⁸ Tím říká, že v okamžiku, kdy je na ženě páčáno násilí jejich vlastním partnerem, neoznačují toto ženy za domácí násilí a situaci zlehčují.

Dle International Against Women Survey provedeného v letech 2002 – 2003 ve 24 zemích na 2000 respondentkách, je v České republice rozšířeno násilí na ženách ve stejné míře jako v ostatních státech. Vyplynulo z něj, že 37% žen během svého života zažilo nějakou z forem násilí ze strany svého partnera. Dle statistik jsou nejčastějšími oběťmi z 92 – 98% ženy, v 69% jsou domácím násilím přítomny děti, ve 2 – 5% jsou oběťmi muži, ve 3 – 5% senioři, dále zdravotně postižení. Výzkumy věnující se násilí páchanému ženami na mužích v České republice nebyly provedeny. Bylo však uvedeno, že násilí páchané muži na ženách, má vážnější následky. Domácím násilím se zabývají resorty práce a sociálních věcí, spravedlnosti, vnitra, zdravotnictví a školství, mládeže a tělovýchovy.¹²⁹

Voňková nastiňuje, že zachování rodiny a změna v modelech chování je obtížně dosažitelný cíl, protože vyžaduje spolupráci obou partnerů a trvalou změnu v jejich vztahu.¹³⁰

Uspořádání rodinné konference v případě domácího násilí připouští Dunovská za použití zahraničních vzorů a metodik. Zachování bezpečnosti uvádí jako hlavní podmínku pořádání konference. Za předpokladu, že osoba označovaná za násilnou, zásadně nesouhlasí s uspořádáním rodinné konference, považuje Dunovská metodu za neproveditelnou, protože dochází k přímému ohrožení účastníků, především dítěte. V případě, že násilná osoba proti svolání konference zásadně nic nenamítá, ale nechce se zúčastnit, považuje za vhodné zprostředkovat názory a stanoviska této osoby na konferenci. Za předpokladu, že se násilný partner chce zúčastnit, je nezbytné připravit bezpečnostní opatření a počítat s jeho úzkostí i se strachem osoby označené jako oběť. Sociální pracovník s koordinátorem do přípravy účastníků zahrnují otázky, jestli jsou nějaká témata, která v rodině vyvolávají konflikt, řešili-li problematiku násilí v rodině policie, jak probíhá násilí – jsou-li ohroženy i děti, jsou-li partneři schopní spolu hovořit o tom, co mezi nimi probíhá, jak bude vypadat situace v rodině po konferenci, když se tato témata otevrou, kdo je oporou násilníkovi a oběti, jak pozná koordinátor strach oběti a dětí. Poté koordinátor pracuje s rodinou a mapuje zvlášť potřeby oběti a agresora. U osoby zranitelné, považované a označované jako oběť, sleduje způsob řešení konfliktů mezi partnery, jakým způsobem řeší, když spolu názorově nesouzní, jestli zažívají zranění oni anebo děti, jestli zažívají strach. Na straně tzv. násilné osoby poté

¹²⁸ VOŇKOVÁ, J. a SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, o.p.s., 2008.

¹²⁹ BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ, K. a PROKEŠOVÁ, H. *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníce a pracovníky orgánů sociálně – právní ochrany dětí*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2006.

¹³⁰ VOŇKOVÁ, J. a SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, o.p.s., 2008, 25.

mapují, jestli používá vůči partnerce fyzické násilí, jestli mají děti strach a jestli se bojí partner.¹³¹

V metodice od Dunovské nejsou použity prvky podpory a ochrany, které pomáhají zbavení se úzkosti a strachu osoby označené za násilnou. Provedení konference v rodině, kde se vyskytuje násilí, je možné, avšak je nezbytné, aby koordinátor s násilnou osobou zmapoval, jestli potřebuje podporu z řady jeho přátel anebo rodinných příslušníků, aby se sám necítil účastníky konference ohrožen a odsouzen celou rodinou, případně byl nakloněn práci na sobě a se způsobem řešení konfliktů se svým partnerem.

5.2 Limity profesionálů v procesu rodinné konference

Pro profesionály může být náročné přeorientovat se na způsob práce, kdy jdou jejich naučené způsoby a postupy stranou, a mají se vzdát role kontrolního orgánu disponujícího mocí a silou. Profesionálové používají v procesu rodinných konferencí své vlastní úpravy. Například zůstávají během soukromého času pro rodinu, protože nevěří, že je to bezpečné, když tam nejsou. Vytváří tak model podobající se případové konferenci a vrací se tak k původním metodám práce.¹³²

S tím souvisí neadaptabilní přístup profesionálů, jejichž limit je v direktivním přístupu, používání sankcí vůči rodině v případě, že rodina nenaplní očekávání pracovníka a dokonce i plán, který rodina vytvoří za účelem vyhovění sociálnímu pracovníkovi, jak uvádí Evans.¹³³ V Anglii, ve Walesu a v dalších zemích, zaznamenali v evidenci rodinných konferencí Lupton a Nixon manipulaci odborníků. Tento jev se vyskytoval především v části konference sdílení informací, kde sociální pracovníci trvali na určitém způsobu řešení situace a nedávali prostor rodině pro jejich vlastní řešení. Je zmíněná také situace, kdy není pracovníky plán rodiny schválen. Rodinná konference tak může způsobit demotivaci rodiny k vzájemné podpoře a u soudu je brán v potaz pouze plán vyhotovený odborníky. V takové situaci záleží na profesionalitě pracovníků a na způsobu jejich zacházení s rodinou. Možné východisko je rodinu ubezpečit, že jejich snaha bude brána na zřetel jako důkaz a podklad u soudu.¹³⁴

¹³¹DUNOVSKÁ, K. *Metodika rodinných konferencí*. Amalthea, 2012.

¹³²LUPTON, C. a NIXON, P. *Empowering practise? A critical appraisal of the family group conference approach*. Bristol: The Policy Press, 1999, s. 183.

¹³³EVANS, C. A. The Public Law Outline and Family Group Conference in Children Practice. *Child Care in Practice* [online]. 2011, roč. 17, č. 1, s. 3-15 [cit. 2015-03-27].

¹³⁴EVANS, C. A. The Public Law Outline and Family Group Conference in Children Practice. *Child Care in Practice* [online]. 2011, roč. 17, č. 1, s. 3-15 [cit. 2015-03-27].

Zásahy profesionálů měly konkrétní podobu i v jejich snaze rozhodnout, kdo se bude z rodiny konference účastnit, jaké budou komu poskytnuty informace, v ovlivňování členů rodiny k určitému rozhodnutí. Účastníci - členové rodin poté vnímali, že nevěděli, jakým způsobem se mají rozhodnout. Volili mezi očekáváním sociálního pracovníka, anebo vlastním uvážením.¹³⁵

Dalším limitem sociálních pracovníků pozorovaným na Novém Zélandu během patnácti let průběhu rodinných konferencí, popisuje Connolly jako jejich zdrženlivost a vyhýbání se nepříjemným situacím. Například z profesního přesvědčení a strachu z reakcí rodiny, která je v převaze, nepojmenovávají pravými jmény skutkové podstaty v rodině před rodinou anebo se vyhýbají osobní přítomnosti u nepříjemných soudních řízení, protože je to pro ně zátěžová stresová situace.¹³⁶

5.3 Přehled provedených výzkumů

V České republice doposud evidují počty odvedených konferencí, vyškolených koordinátorů a kontaktních pracovníků z řad OSPOD, Probační a mediační služby a neziskových organizací, pracovníci z probíhajících projektů. Výzkumy týkající se monitoringu a dlouhodobého dopadu na rodiny po konferenci, nebyly v ČR provedeny, protože metoda zatím nebyla systémově ani plošně využívána a je teprve ve zrodu a fázi pilotních testování. V zahraničí jsou monitoring a konkrétní studie slabinou praxe metody rodinných konferencí. Následující přehled se zaměřuje na proběhlé studie a závěry evidencí podložené praxe v zahraničí, které se zabývají zhodnocováním využití metody rodinných konferencí buď v dimenzi národní anebo v rámci pilotního projektu v určité lokalitě.

Konzistentním závěrem dostupných výzkumů je, že rodinná konference využívá potenciálu posílení rodin. Rodinná konference je oproti jiným metodám sociální práce vnímaná rodinami i profesionály jako metoda, která efektivně využívá účasti rodin, ale pro implementaci a rozšíření metody chybí pracovníkům výzkum dopadů metody a porovnání výsledků s jinými metodami.¹³⁷ Absenci longitudinálního výzkumu a též jeho potřebnost

¹³⁵LUPTON, C. a NIXON, P. *Empowering practise? A critical appraisal of the family group conference approach*. Bristol: The Policy Press, 1999.

¹³⁶CONNOLLY, M. Up Front and Personal: Confronting Dynamics in the Family Group Conference. *FamilyProcess* [online], 2006, roč. 45, č. 3, s. 345-357 [ct. 2015-03-27], s. 350.

¹³⁷LUPTON, C. a NIXON, P. *Empowering practise? A critical appraisal of the family group conference approach*. Bristol: The Policy Press, 1999.

pro právní ukotvení metody ve Velké Británii včetně potvrzení efektivity pro lepší motivaci profesionálů k využívání metody, zmiňuje také Evans.¹³⁸

Ve svém přehledu se Chand a Thoburn snažili dobrat konkrétních čísel rodin a dětí z rodin původem z Asie anebo Afriky, které mají ve Velké Británii v evidenci jako ohrožené. Počty dětí a jejich příslušnost čerpali ze statistických dat sociálních registrů a statistického úřadu. Došli k závěru, že ve Velké Británii jsou 3% dětí, které jsou potřeba zahrnout do služeb kvůli podpoře, z čehož 1, 37% tvoří děti z rodin s původem z Afriky. Další závěry byly tvořeny z práce s rodinou, kterou poskytovali příslušníci minority dalším příslušníkům ze své komunity a uživatelé hodnotili jejich služby kladně. Cítili se vyslyšeni, důvěřovali poskytované službě, cítili se příjemně s pracovníky, rodiče se socializovali, získávali přirozené vazby v komunitě a navštěvovali se v domech dalších příslušníků etnika. Vzhledem k rodinným konferencím je uvedeno, že ve výzkumech není brán zřetel na etnickou příslušnost rodin, u kterých byla metoda provedena, metoda byla využita u rodin různého původu.¹³⁹

Sundell a Vinnerljung z Oddělení pro výzkum a rozvoj v administraci sociálních služeb ve Švédsku a Ryburn působící na universitě v Birminghamu, provedli v letech 1996 – 1997 výzkum zaměřený na přístup sociálních pracovníků k metodě rodinných konferencí ve Švédsku a ve Velké Británii. Výzkum probíhal kvantitativní, pomocí dotazníků, ve kterém bylo 11 tvrzení týkajících se rodinných konferencí a 8 týkajících se dětí. Respondenty výzkumu byli sociální pracovníci zabývající se sociálně-právní ochranou dětí, z 8 územních celků ve Velké Británii a 10 územních celků ze Švédska. Celkem se výzkumu zúčastnilo 109 sociálních pracovníků z Velké Británie a 110 pracovníků ze Švédska. Výsledkem výzkumu byly závěry, že pohledy na metodu rodinných konferencí jsou u sociálních pracovníků v obecné rovině velmi podobné. Tvrzení, která měla vysokou shodu, byla potvrzení důležitosti účasti rozšířené rodiny, část setkání, kdy má rodina soukromý čas bez profesionálů, potvrzení rodičovské role a sebevědomí díky použití této metody. Sociální pracovníci se shodli, že si rodina má vybírat účastníky rodinné konference sama a koordinátoři by měli být nezávislí na systému sociální péče. Hlavní rozdíly byly ve faktu, že děti by se měli účastnit konference. Britští sociální pracovníci si myslí, že přítomnost dětí je důležitá v 81 %, zatímco Švédští v 58%. Dále pouhých 17 % Britských a 53% Švédských

¹³⁸EVANS, C. A. The Public Law Outline and Family Group Conference in Children Practice. *Child Care in Practice* [online]. 2011, roč. 17, č. 1, s. 3-15[cit. 2015-03-27].

¹³⁹CHAND, A., THOBURN, J. Research Review: Child and family support services with minority ethnic families. *Child* [online]. 2005, roč. 10, č. 2, s. 169-178 [cit. 2015-03-27].

sociálních pracovníků si myslí, že rodina dokáže vytvořit funkční plán. V průběhu studie nastala také otázka, proč když hodnotí sociální pracovníci z obou zemí metodu kladně a považují ji za účinnou, v průměru každý z nich doporučil a uskutečnil za sledovanou dobu rodinnou konferenci v průměru pouze jednou. Ve Švédsku došli k závěrům, že rodiny byly nakloněny pro metodu v 10% - 55% v závislostech na místní příslušnosti. Záleželo na faktorech jako je přístup sociálního pracovníka k metodě anebo fakt, že sociální pracovníci nechtěli kvůli politickým tlakům a sledovanosti případů sociálně-právní ochrany dětí médií, nechat konečné rozhodnutí a zodpovědnost na rodině a nedokázali ustát strach ze ztráty kontroly. Ve Velké Británii relevantní data nejsou k dispozici, protože důvody nebyly zkoumány.¹⁴⁰

V letech 2000 – 2001 probíhala ve Velké Británii evaluace 30 rodinných konferencí, provedených podle metodologie z Nového Zélandu, zaměřených na trestné věci mladistvých pod záštitou projektu trvajících 15 měsíců. Mutter aj. uvádí tento projekt jako první implementaci novozélandského modelu rodinné konference v trestních věcech mladistvých ve Velké Británii. Konference probíhaly pod vedením nezávislého koordinátora, který na základě komunikace s rodinou zval účastníky konference s cílem, aby byli zvaní jedinci, kteří zvýší pravděpodobnost, že mladiství převezme odpovědnost za spáchané škody. Konference začínaly promluvou policistů popisující čin obviněného a způsobené újmy oběti, v další fázi byl věnován prostor expresi oběti a jejího vnímání způsobené újmy pachatelem. Poté byl čas věnovaný dotazům a následoval soukromý čas pro rodinu, kdy všichni včetně oběti, ale kromě pachatele a jeho rodiny, odešli. Konference byla zakončena možností oběti a možností všech původních účastníků vyjádřit se k plánu, který rodina během soukromého času vytvořila. Tento plán poté složil jako doplněk k procesu mladistvého. Mladistvým pachatelům, kteří se účastnili rodinných konferencí, byly dány 3 evaluační dotazníky v průběhu realizace projektu. Testování se zúčastnilo 26 respondentů, z nich 87% mužů a 13% žen ve věku 10 až 18 let. Výsledky šetření jsou, že všichni pachatelé až na jednoho, se cítili respektováni a vyslyšeni; 55% se setkalo osobně s obětí, 23 z nich mohlo vysvětlit oběti, co se podle jejich názoru stalo a z jakých příčin, všichni podotkli, že pro ně byla nejdůležitější v procesu možnost omluvit se oběti. Většina se cítila spokojena s výstupy z konference a cítili, že výsledek je spravedlivý. Většina z pachatelů pocházela z neutěšených podmínek a procházela těžkým obdobím v blízkých vztazích nebo ve škole. Rodina

¹⁴⁰SUNDELL, K., VINNERLJUNG, B. a RYBURN, M. Social Workers' attitudes towards family group conferences in Sweden and the UK. *Child* [online]. 2001, roč. 6, č. 4, s. 327-336 [cit. 2015-03-27].

a komunita, která je podporovala v procesu rodinné konference, jsou ti, kteří jsou mladistvému vzorem a zároveň pro něj hrají důležitou psychosociální roli. Mutter aj. uvádí tři hlavní součásti efektivního procesu rodinné konference ve restorativní justici. „*Mladí lidé se omluví za zločin, který spáchali a souhlasí s nápravou škody, kterou zapříčinili. Oběť má příležitost objasnit, jakým způsobem jí zločin poškodil. Mladí lidé a jejich rodiny používají plán rodiny k rozvinutí strategií, které napravit chování pachatele.*“¹⁴¹ Metoda rodinných konferencí tedy naplnila úlohu restorativní justice, která má pomáhat napravovat škodu a saturovat újmu, přimět pachatele k převzetí odpovědnosti za spáchanou újmu oběti a aktivní zapojení se oběti do trestního řízení.

Na nedostatky ve výzkumu metody rodinných konferencí reagovala Connoly svým evaluačním šetřením a výzkumem na Novém Zélandu v období 6 měsíců během roku 2006, tedy 15 let od vzniku tamější legislativní úpravy rodinných konferencí. Použitá metodologie byla s cílovou skupinou koordinátorů rodinných konferencí třífázová – osobní rozhovory s 10 koordinátory, kteří od zrodu pořádají rodinné konference, pozorování čtyř skupin čítajících celkem 46 koordinátorů, z nichž 63% souhlasilo s účastí na výzkumu a dotazníková šetření reflektující výsledky z národního výzkumu provedeného na všech koordinátorech na Novém Zélandu. V závěrech se koordinátoři shodli, že je velmi důležitá upřímnost, přesnost a přímost sociálních pracovníků při fázi konference sdílení informací. Velmi záleží na způsobu, jakým rodině vyloží problematickou situaci. Jako velký rozdíl vnímají koordinátoři například rozdíly mezi tvrzením sociálního pracovníka, že strýc „sahal na neteř“ anebo že „strýc opakovaně pohlavně zneužil svou pětiletou neteř Emu během doby, kdy ji měl během posledních dvou let na starosti.“ Proto, aby mohlo být učiněno co nejzodpovědnější rozhodnutí rodiny, jak ochránit dítě, je nezbytné, aby referující sociální pracovník dokázal být otevřený a přímý. Další závěry se týkají soukromého času pro rodinu. Koordinátoři se shodli, že je to alfa a omega rodinné konference. Rodiny jsou také často ovlivněny názory profesionálů a chtějí jim vyhovět. Některé rodiny nevytvoří plán, ale přínos konference je v podpoření komunity, rodinných vazeb a vědomí o záchranné síti. Koordinátoři i tento výstup hodnotí jako velmi úspěšný. Třetí a poslední kategorií výzkumu, je rodinná konference jako výzva pro profesionály. Sociální pracovníci v procesu rodinné konference na účastníky vytvářejí tlak. Odborníci pozvaní na konferenci dávají rodině najevo, že stejně ví, co by měla rodina udělat. Odborníci jsou sice respektovaní ve svých oborech, ale dynamika rodiny je nepředvídatelná.

¹⁴¹MUTTER, R., SHEMMINGS, D., DUGMORE P. a HYARE M. Family group conferences in youth justice. *Health* [online]. 2008, roč. 16, č. 3, s. 263-270 [cit. 2015-03-27].

Koordinátor se dostává do rozepře s odborníky a sociálními pracovníky, často vznikne otevřený konflikt a odborníci se vzájemně při sdílení informací konfrontují. Závěrem Connolly uvádí, že nejskloňovanější zkušeností dlouholetých koordinátorů, byla skupinová dynamika rodiny, seberegulace při výzvě, které rodin čelí a důvěra v metodu. Dynamika rodin je neustále překvapuje a vlastně je i důvodem, proč v této profesi setrvávají.¹⁴²

¹⁴²CONNOLLY, M. Up Front and Personal: Confronting Dynamics in the Family Group Conference. *Family Process* [online]. 2006, roč. 45, č. 3, s. 345-357 [cit. 2015-03-27], s. 348.

6 SOUČASNÉ NASTAVENÍ INSTITUCÍ NA METODU RODINNÝCH KONFERENCÍ V ČR

V současnosti spolu se vzrůstající rozvodovostí narůstá i počet matek samoživitelek a vlivem změny způsobu života přibývá nukleárních rodin žijících ve velké vzdálenosti od přirozené komunity a podpory širší rodiny. Stát na vzniklé problémy reaguje zřizováním a spoluprací institucí – škol, soudů, policie, sociálních odborů a neziskových organizací, které zasahují a intervenují ve chvíli, kdy je situace dítěte, či jiného rodinného příslušníka, vyhodnocena jako riziková. O tom, co se stane s ohroženým anebo ohrožujícím členem rodiny, rozhoduje soud.¹⁴³

6.1 Rodinné konference v pilotním projektu Ministerstva práce a sociálních věcí

Metodou rodinných konferencí se zabývá v současnosti Ministerstvo práce a sociálních věcí. Činnosti související s rodinnými konferencemi spadají pod individuální projekt financovaný z Evropského sociálního fondu v České republice, konkrétněji z Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost. Ministerstvo čerpá tyto prostředky ze státního rozpočtu. V rámci ministerstva vznikl projekt, který běží od roku 2012 a nese jméno Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené rodiny a děti. Projekt se zabývá konkrétními metodami sociální práce a jejich standardizací do systému. Tento projekt by měl být hlavním nástrojem národní strategie a implementaci zákonné novely Zákona o sociálně-právní ochraně dětí. ČR je dlouhodobě kritizována OSN za velký počet dětí, které jsou v České republice v ústavní péči. Vzniká tak tlak stran vnitrostátních organizací a nespokojenosti odborné veřejnosti. Vzniká tak nutnost zavádět nové metody sociální práce, mezi které patří rodinné konference, které vyzdvihují kapacitu rodin řešit problémy.¹⁴⁴

Jednou z aktivit projektu je mimo jiné přivedení metody rodinných konferencí v ČR k životu. Na pomoc si vzalo Ministerstvo práce a sociálních věcí odborníky z Nizozemí, kteří

¹⁴³SMULL, E., WACHTEL, J. a WACHTEL, T. *Family Power: Engaging and Collaborating with Families*. Bethlehem: International Institute for Restorative Practices, 2012, s. 3.

¹⁴⁴MIKLUŠÁKOVÁ, M. Úvodní setkání k tematce rodinných konferencí: Zahraniční zkušenosti a možnost využití rodinných konferencí v České republice. Přednáška na Ministerstvu práce a sociálních věcí. Praha, 3. Duben, 2014.

pořádali přednášky a předávali své zkušenosti se zaváděním metody, s aplikací metody i s průběhem procesu rodinné konference.

Pracovníci tohoto oddělení se stejně jako Pagée a Lieshout snaží o změnu přemýšlení pracovníků vykonávajících agendu sociálně právní ochrany dětí, nad jejich prací a nad přístupem ke klientovi v kontextu jeho přirozené sociální sítě a komunity. Ve svém projektu následují nizozemský vzor, tedy nezávislého koordinátora z přirozeného prostředí a původní model rodinné konference přejatý z Nového Zélandu.

Chtějí metodu aplikovat v rámci agendy sociálně právní ochrany dětí a předcházet tak hojnému umístění dětí do institucionální péče. Pořádali školení pro laickou veřejnost, odbornou veřejnost i pracovníky vykonávající sociálně právní ochranu dětí. V pilotní fázi měli za cíl vyškolit pracovníky pověřené sociálně právní ochranou dětí, kontaktní pracovníky, kteří dokáží vytipovat hodné rodiny s krajskou působností v dojezdové vzdálenosti pro rodiny, koordinátory rodinných konferencí z řad veřejnosti a poté uspořádat samotné rodinné konference.

V této fázi chtělo ministerstvo své výstupy a závěry včetně metodik a sítě pracovníků, předat pomocí veřejné zakázky nezávislému subjektu a samo se věnovat a pomáhat s legislativním ukotvením metody. Stejně jako na Novém Zélandu a v Nizozemí by dle pracovníků ministerstva mělo dojít k tomuto ukotvení, které plánují v rámci novelizace Zákona o sociálně právní ochraně dětí.

Pilotně bylo provedeno proškolení 30 - 40 koordinátorů včetně cíle vyškolit i romské koordinátory, 40 pracovníků Oddělení sociálně právní ochrany dětí mimo Prahu. Další školení pracovníků OSPOD i koordinátorů proběhlo v průběhu realizace. Proběhl mainstreaming veřejnosti a na stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí, kde se mohli civilisté hlásit do krajů na pozici koordinátora rodinných konferencí. V průběhu realizace vyvstaly problémy s vytipováním vhodných rodin a s faktem, aby návrh rodiny souzněl s návrhem soudu. Praxe pracovníků byla taková, že aktivními účastníky na rodinné konferenci nebyla primární, ale rozšířená rodina, pracovnice státní instituce byly nadšené z výsledků a průběhu, protože měly jinou pozici a nenesly zodpovědnost za rozhodnutí a nemusely jej vymýšlet.

6.2 Rodinné konference v Probační a mediační službě České republiky

Dalším subjektem, který metodu používá, je Probační a mediační služba České republiky. Metodu využívá především v trestní justici, v projektu zabývajícím se mladistvými pachateli do 15 let, který začala Probační a mediační služba realizovat v roce 2014. Probační a mediační služba najala metodiky, kteří odcestovali do Velké Británie a s tamějšími odborníky na metodu rodinných konferencí, vytvořili metodiku adaptovanou na prostředí České republiky na základě podkladů od výzkumníka, praktika a kontrolní skupiny v České republice. Metodici Probační a mediační služby ČR vychází především z britského vzoru.

Probační a mediační služba původně vyhlásila veřejnou soutěž na webu, protože chtěla předat metodiku nezávislému subjektu, který by ji přejal a pro Probační a mediační službu by rodinné konference vykonával. Probační a mediační služba uspořádala osvětovou kampaň a hledala nezávislý subjekt mezi neziskovými organizacemi mimo Prahu, tedy ve Frýdku – Místku, v Hradci Králové, v Jičíně a v Náchodě. Všechny odmítly účast kvůli tomu, že jsou malé, nemají na tomto poli zkušenosti, jedná se o malou krajevou působnost a nebylo to pro ně finančně zajímavé. Proběhla tedy podstatná změna projektu a facilitátory, tak nazývá Probační a mediační služba koordinátory rodinných konferencí, se stali po proškolení pracovníci Probační a mediační služby. Do konce června roku 2014 proběhla třikrát školení po 10 účastnících a do listopadu 2014, zrealizovali 9 rodinných konferencí. V projektu působí 3 metodici, kteří mají na starosti kontaktní osoby. Kontaktními osobami rozumí Probační a mediační služba pracovníky Probační a mediační služby, kteří jsou v daném regionu a spolupracují se státními orgány, informují je o možnostech použití rodinné konference a vyřizují zakázku. Probační a mediační služba vysílá vzhledem k charakteru případů trestných činů na jednu rodinnou konferenci dva facilitátory.

Na konferenci pořádané Probační a mediační službou je průměrně dvanáct účastníků, mezi kterými jsou přítomni zástupci dvou stran – zástupci podporující dítě a zástupci dotčené komunity, např. škola, obyvatelé. Práce facilitátora spočívá v přípravě konference a vysvětlování jejího smyslu všem účastníkům. Objasňuje účastníkům její průběh a připravuje jednotlivé členy na společně trávený čas. Pro časovou náročnost používají dva facilitátory. Facilitátor – koordinátor má v průběhu procesu rozdílnou roli než bývá zvykem na Novém Zélandu anebo v Nizozemí. Ptá se na daný sled otázek, není restorativní, řeší následky trestného činu.

Probační a mediační služba si chce své know-how udržet a už nikomu nepředávat metodiky. Hodnotí jako velmi úspěšné a přínosné, že nepotřebují legislativní úpravu pro aplikaci metody, protože zůstává v rámci jejich služeb a vykonávají to jejich vlastní pracovníci. Metodu bez problémů používají. Jako nedostatek projektu vnímají jeho pracovníci fakt, že neumí správně vytipovávat klienty. Doufají, že tento nedostatek bude s rostoucím počtem provedených konferencí, a tím i nově získanými zkušenostmi, vyřešen.

6.3 Rodinné konference v neziskových organizacích v České republice

V České republice doposud byly rodinné konference využívány neziskovou organizací Amalthea. Amalthea působí v Pardubicích na lokální úrovni. Metodu převzala od odborníků z Velké Británie a Skandinávie. Slabinu využití metody v kontextu České republiky vnímají pracovníci v neochotě uživatelů k uspořádání rodinné konference. Také vidí problém v komunikaci s Oddělením sociálně-právní ochrany dětí a tím, že uživatelům tuto metodu nedoporučují. Žádnou evidenci ani konkrétní výsledky využití metody nejsou nikde zveřejněny. K rodinným konferencím vydala Amalthea metodiku, která je návodem na uspořádání rodinné konference. Také pořádají na území České republiky semináře a přednášky na téma rodinných konferencí.

EMPIRICKÁ ČÁST

7 VÝZKUM

V České republice jsou v současné době ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí, na základě oprávněné kritiky z Evropské Unie, tendence snižovat počet dětí odebraných z rodin a umístěných do ústavní výchovy. Vláda situaci řeší snahou o transformaci sociálně-právní ochrany dětí a častějším využitím pěstounské péče, služeb podporujících rodiny a dalších moderních metod sociální práce, mezi které patří i rodinná konference.

Rodinná konference je metodou sociální práce vzniklou v roce 1989 na Novém Zélandu, v reakci na velký počet maorských dětí v ústavní péči a kvůli důsledkům jejich vykořenění z původní kultury – kriminalitě mládeže, výskytu patologií v jejich vzniklých rodinách a nespokojenosti v soužití obyvatelstva různých kultur, kdy byla všechna pravidla a zákona podřízena „bílé většině.“ Metoda funguje v zahraničí, s dobrou praxí v Nizozemí, Velké Británii, severských zemích a na ostatních kontinentech. Metoda je můstkem mezi institucí a rodinou. S využitím do případu nezainteresovaného koordinátora a potenciálu pomoci od přirozené rodinné sítě, nabízí metoda alternativu k soudnímu rozhodnutí o odebrání dítěte z rodiny aj. a dává rodinám příležitost rozhodnout o svých problémech na základě vytyčených podmínek od instituce, ovšem bez účasti zástupců instituce při rozhodování.

Rodinná konference je metodou, která je v ČR doposud využívána pouze v pilotních projektech Ministerstva práce a sociálních věcí, Probační a mediační služby Česká republika a několika málo neziskových organizací. Nemá v ČR žádné legislativní ukotvení. Zároveň reaguje na obtíže vyskytující se v naší společnosti, které dokázala úspěšně vyřešit v zahraničí. Potenciál metody je dát rodinám zpět možnost rozhodovat o svých problémech. Obnovit přirozené vztahy, posilovat rodinnou, komunitní i společenskou soudržnost a řešit problémy minorit. Metoda v ČR doposud není v literatuře, společensky, legislativně ani kulturně ukotvena a ze stran všech subjektů, které ji začínají používat, je ve fázi ověřování způsobů možného dalšího využití. Autorka si vybrala tematiku, která doposud nebyla zpracována, není v povědomí uživatelů služeb a začíná ojediněle pronikat do povědomí sociálních pracovníků.

8 CÍL VÝZKUMU

Cílem výzkumu je hledání a objasňování fenoménu metody sociální práce – rodinné konference v ČR. Tento cíl byl zvolen, protože v současnosti v českém prostředí není metoda plošně využívána, rozšířena a to ani v laické, ani v odborné veřejnosti, a zároveň má metoda potenciál využití v českých podmínkách. Tato metoda mění roli sociálního pracovníka a využívá potenciálu rodiny i odborníků, jako rovnocenných partnerů bez dominance instituce. Je potřeba soustředit se na funkční příklady ze zahraničí, na metody, které dokázaly vyřešit problémy se soužitím různých kultur, velkým počtem dětí umístěných do institucí a odebírání kompetencí rodinám s dětmi. Zároveň je třeba dbát na jejich citlivé převedení, které respektuje podmínky v naší společnosti, do našeho prostředí.

V teoretické části byla k dosažení cíle použita analýza dostupných dat z povětšinou zahraniční literatury, která byla v empirické části dále ověřována, potvrzována či vyvracena metodou rozhovorů, kterými bylo zjišťováno, jakým způsobem je možné využít metodu v českém prostředí. Ze dvou hlavních způsobů využití restorativního přístupu metody – v restorativní justici a v sociálně-právní ochraně dětí, byla vybrána dílčí oddělení sociálně-právní ochrany dětí, protože v současnosti Probační a mediační služba metodu využívá v podobě více se přibližující případové konferenci, zatímco sociálně-právní ochrana dětí vzdělává své pracovníky v původním novozélandské podobě metody.

Z teorie vyplývá, že prvním krokem k provedení rodinné konference je její doporučení sociálním pracovníkem rodině. Proto bylo nezbytné zjistit, jakým způsobem o metodě přemýšlí sociální pracovníci sociálně-právní ochrany dětí, jejichž doporučení by mělo být prvním krokem k tomu, aby rodinná konference mohla být využita. Bylo esenciální zjistit, jestli metodě důvěřují, pro jaké cílové skupiny přijímají použití metody, jaké s metodou mají zkušenosti. Proto, aby byl hledán a objasněn fenomén metody rodinné konference v ČR, byly provedené rozhovory se sociálními pracovníky dále analyzovány a na jejich základě byla vytvořena doporučení pro sociální pracovníky a nastíněny možnosti využití metody v kontextu českého prostředí.

9 VÝZKUMNÝ VZOREK

Cílovou skupinou, od které byla získávána data, bylo 8 pracovníků sociálně-právní ochrany dětí z Prahy a Středočeského kraje. Autorka oslovila telefonicky a e-mailem minimálně 30 pracovníků sociálně-právní ochrany dětí v Praze a Středočeském kraji, se kterými je v pracovním kontaktu. Pracovníci odkazovali na minimální zkušenosti a znalosti zkoumané metody a z tohoto důvodu se odmítali zúčastnit rozhovoru a podílet se na výzkumu. Dalšími důvody odmítnutí účasti na výzkumu bylo velké množství práce v pracovní době anebo náročnost rozhovoru. Nakonec došlo k uskutečnění rozhovorů s 8 pracovníky sociálně právní ochrany dětí, kteří byli ochotní se rozhovoru zúčastnit. Rozhovory probíhaly v neutrálním prostředí, většinou na schůzce v blízkosti pracoviště sociálních pracovníků a to během pauzy anebo po pracovní době. Jedna vedoucí oddělení sociálně právního oddělení dětí ve Středočeském kraji, souhlasila s provedením rozhovoru v pracovní době a dovolila to i své 1 kolegyni.

Všichni účastníci rozhovorů byli vysokoškolsky vzdělaní, 2 v bakalářském stupni, 6 z nich v magisterském. Do výzkumu se zapojilo 7 žen a 1 muž. Věk praxe se pohyboval od 6 do 25 let.

10 METODOLOGIE VÝZKUMU

Cílem empirické práce je hledat doporučení pro práci sociálních pracovníků v oblasti rodinných konferencí v České republice. Ve výzkumu je využito kvalitativního přístupu, který se jeví vzhledem k tématu vhodnější, protože je o tématu rodinných konferencí v České republice všeobecně malé povědomí a zároveň je třeba hlubší analýzy, hledání způsobu nahlížení pracovníků na hlavní principy metody rodinných konferencí, hledání překážek v implementaci metody, možností, které by tyto překážky odstranily a hledání vhodného modelu metody.¹⁴⁵

Data byla získávána v průběhu 4 měsíců (listopad 2014 – únor 2015). Metodou získávání dat byly nestrukturované rozhovory. V daném výzkumu autorka pomocí metody rozhovoru zjišťovala názory sociálních pracovníků na metodu rodinných konferencí. Rozhovor s pracovníky se týkal tří hlavních oblastí. První z nich byly dosavadní zkušenosti sociálních pracovníků s metodou rodinných konferencí, vnímání metody pracovníky v kontextu české praxe v sociálně-právní ochraně dětí. V druhé oblasti byli pracovníci dotazováni, jestli mají ve své praxi případy, které by byly pro využití vhodné a jaké problematiky se tyto případy týkají a v čem by bylo jiné využití metody oproti současným dostupným nástrojům sociální práce. Poslední oblast se týkala důvěry pracovníků v metodu rodinných konferencí a také jejich způsobu přemýšlení nad vztahem profesionál-uživatel, uživatel-profesionál. Pracovníci dostávali otázky, jaká by v České republice měla být metodologie rodinné konference, kdo by měl být koordinátorem, co je podle pracovníků problematickým faktorem v zavádění metody do českého prostředí a co by pracovníci potřebovali pro to, aby měli k metodě důvěru a chtěli ji v sociálně právní ochraně dětí využívat.

Nestrukturovaný rozhovor byl neformální. S pracovníky musel být zpracován strach, že jejich odpovědi nebudou nikde figurovat a výsledky budou anonymní, otázky se týkaly jejich způsobu práce, zkušeností, těžkostí při práci, které vyžadovaly například kritické hodnocení jejich pracovních postupů a případně i vlastních názorů, které mohly být ve střetu zájmů s loajalitou k jejich úřadu. Pracovníci měli zpočátku rozhovoru tendenci odpovídat způsobem, co by měli dělat anebo jak je od nich očekáváno, že budou přemýšlet z moci jejich

¹⁴⁵BAUM, D., GOJOVÁ, A. GOJOVÁ, V., KUBÁTOVÁ, H. aj. *Výzkumné metody v sociální práci*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2014.

úřadu. Otázky byly kladeny otevřené, neutrální, citlivé a jejich kladení záleželo na navázání komunikace s dotazovaným.¹⁴⁶

Rozhovory byly v průběhu sběru dat analyzovány na základě potřeby autorky. Analýza dat je provedena induktivním postupem využitím strategie zakotvené teorie. Z každého rozhovoru byla vytvořena audio nahrávka, na základě které byl vytvořen přepis rozhovoru pro jejich jednodušší analýzu.

Prvním krokem analýzy dat bylo vytvoření jednotlivých konceptů. Ty vznikaly otevřeným kódováním dat po větách, případně odpovědích nebo souslovích. Otevřené kódování probíhalo na základě volného kódování přepsaných textů. Tím autorka došla k vytvoření konceptů. Dalším krokem bylo vytvoření kategorií z konceptů, čímž zobecnila koncepty. Nakonec byly z kategorií jejich další analýzou vytvořeny abstraktní kategorie. Poté byly mezi kategoriemi dle Corbinové a Strausse, uvažovány důsledky, příčiny, strategie a procesy, tedy axiální kódování, kterým autorka došla k axiálnímu kódovacímu modelu. V něm určila fenomény, kontext, příčinné a intervenující podmínky, strategie a jednání a následky. Selektivním kódováním a vytvořením interaktivních diagramů poté vznikly 4 kauzální modely.¹⁴⁷

¹⁴⁶HENDL, J. *Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace*. 2. akt. vyd. Praha: Portál, 2008.

¹⁴⁷HENDL, J. *Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace*. 2. akt. vyd. Praha: Portál, 2008.

11 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

Přepsané rozhovory byly kódovány a vznikl soubor, kde bylo velké množství dat, vyhodnocených jako nepotřebná data. Pracovníci měli potřebu detailně popisovat rodiny, které mají problémy, detailně líčit jednotlivé členy a jejich patologie, tato data prošla kódováním a zobecněním.

S využitím zakotvené teorie bylo vytvořeno volným kódování přepsaných rozhovorů 42 konceptů, tedy teoretických pojmů, na jejich základě vzniklo 34 kategorií – např. zdroje pomoci, zkušenosti sociálních pracovníků, účel rodinné konference, občanská komunita, ochota učit se novým věcem atd.... Z těchto bylo vygenerováno celkem 21 kategorií, které byly dále uskupovány do axiálních kódovacích modelů. Paradigmatické modely slouží jako rámec k propojení kategorií i dimenzí mezi nimi. Na základě 4 paradigmatických modelů vznikly dalším kódováním a hledáním vztahů mezi vygenerovanými kategoriemi 4 kauzální modely.

11.1 Axiální kódování

1. Paradigmatické modely

Model	Příčinné podmínky	Fenomén	Kontext	Intervenující podmínky	Strategie a jednání	Následky
1	Vzdělání koordinátorů Principy rodinné konference	Metoda rodinná konference	Podmínky v České republice	Představy sociálních pracovníků	Využití zdrojů pomoci	
2	Potřeby sociálních pracovníků Zkušenosti sociálních pracovníků	Důvěra sociálních pracovníků v metodu rodinné konference	Informace o metodě	Obavy sociálních pracovníků		
3	Kompetence uživatelů	Uživatel rodinné konference	Řešený problém	Očekávání sociálních pracovníků od uživatele		Přínos pro rodinu, jednotlivce
4	Důvěra sociálních pracovníků v metodu Zaneprázdněnost sociálních pracovníků Ochota sociálních pracovníků pracovat mimo úřední hodiny	Limity rodinné konference	Chybějící povědomí a chybějící legislativa	Nároky uživatele a úřadu na sociálního pracovníka		

Paradigmatické modely jsou vytvořeny na základě uskupení kategorií do modelů. Týkají se 4 hlavních schémat, která se vztahují k metodě rodinných konferencí očima pracovníků sociálně právní ochrany dětí.

Model 1 se týká vztahů metodologie rodinné konference v kontextu podmínek České republiky. K vývoji fenoménu vedou vzdělání koordinátorů a principy rodinné konference. Do fenoménu zasahují představy sociálních pracovníků o metodě, procesem ovlivňujícím metodu je využití zdrojů pomoci.

Paradigmatický model 2 se týká konceptu důvěry sociálních pracovníků v metodu. Podmnožinou příčin jsou potřeby a zkušenosti sociálních pracovníků. Intervenující podmínkou pak jejich obavy. Hodnotou prostředí jsou nabyté informace pracovníků o metodě.

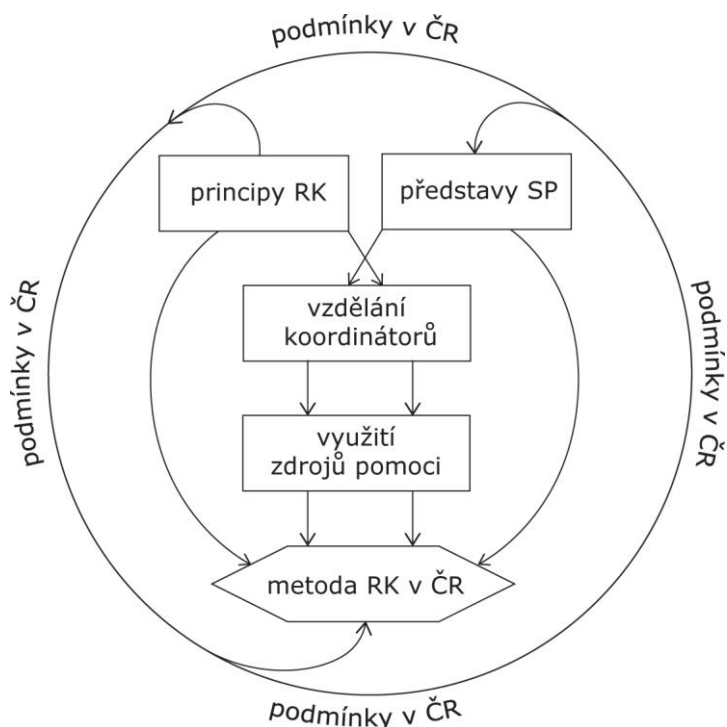
Paradigmatický model 3 se týká vztahu uživatele rodinné konference. Kauzální podmínkou jsou kompetence uživatele, parametrem prostředí řešený problém, do kterého zasahuje očekávání sociálních pracovníků od uživatele. Následkem úmyslných i neúmyslných strategií využití metody uživatelem je přínos pro rodinu a jednotlivce.

Paradigmatický model 4 se věnuje limitům rodinné konference v kontextu chybějícího povědomí o metodě a chybějící legislativě. K přiblížení limitů vedou tři kauzální proměnné a to důvěra sociálních pracovníků v metodu, jejich zaneprázdněnost a ochota pracovat mimo úřední hodiny. Intervenující proměnnou jsou nároky na uživatele a úřadu na sociálního pracovníka.

11.2 Selektivní kódování

Porovnáváním a hledáním konkrétních ilustrací axiálního kódování, vznikly 4 kauzální modely ze 4 paradigmatických modelů.

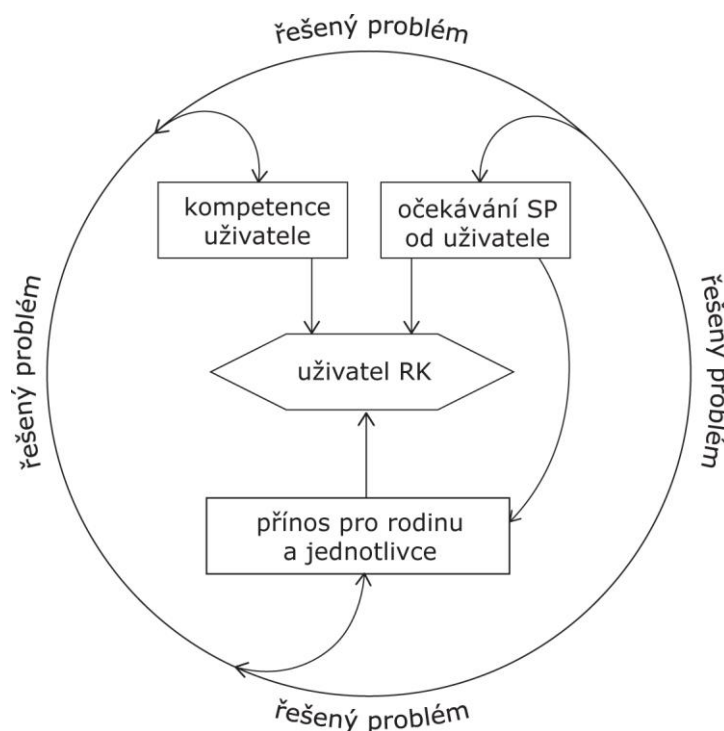
2. *Kauzální model I – Model metody rodinné konference očima sociálních pracovníků v českých podmínkách*

Kauzální model I vychází z paradigmatického modelu 1. Hlavními kategoriemi kauzálního modelu, jehož kontextem jsou české podmínky, jsou proti sobě stojící principy rodinné konference a představy sociálních pracovníků o metodě. Principy rodinné konference jsou příklady dobré zahraniční praxe, nezávislý koordinátor, širokospektré uplatnění a rozhodnutí učiněné rodinou, tyto principy jsou zahraniční a vstupují do stávajícího nastaveného systému v České republice. Představy sociálních pracovníků o tom, jaká by měla metodologie rodinné konference v českých podmínkách být, naopak z českých podmínek vyvstávají. Představy sociálních pracovníků a principy rodinné konference ovlivňují celé pojetí metody a zároveň se představy kříží s principy rodinné konference, které sociální pracovníci sice znají, ale nechtějí ustoupit ze stávajících pozic a chtějí do procesu vstupovat. Sociální pracovníci mají jasnou představu o koordinátorovi s vysokoškolským vzděláním v oboru sociální práce, který ovlivní výběr účastníků konference i výsledné využití zdroje pomoci a tím následný výsledek metody rodinné konference. Principy rodinné konference vycházejí z toho, že nezávislý koordinátor bez znalostí sociální práce, využije jiné zdroje pomoci než sociální pracovník. Využití metody záleží tedy na intervenující podmínce -

představách sociálních pracovníků a jejich pochopení své role v případovém procesu uživatele a zároveň na principech metody. Sociální pracovníci jsou ochotní metodu doporučovat uživateli v případě, že koordinátor bude mít vysokoškolské vzdělání v sociální práci, protože tímto se zaručí nejlepšího využití zdrojů pomoci a využití potenciálu rodinné konference. Nastavení metody vychází ze stávajících podmínek v České republice, mezi které patří i individualistické nastavení české společnosti, způsoby práce sociálních pracovníků, chybějící legislativa k metodě, neochota učit se nové věci, malá informovanost o metodě.

3. *Kauzální model II – Způsob řešení problému a role uživatele v rodinné konferenci*

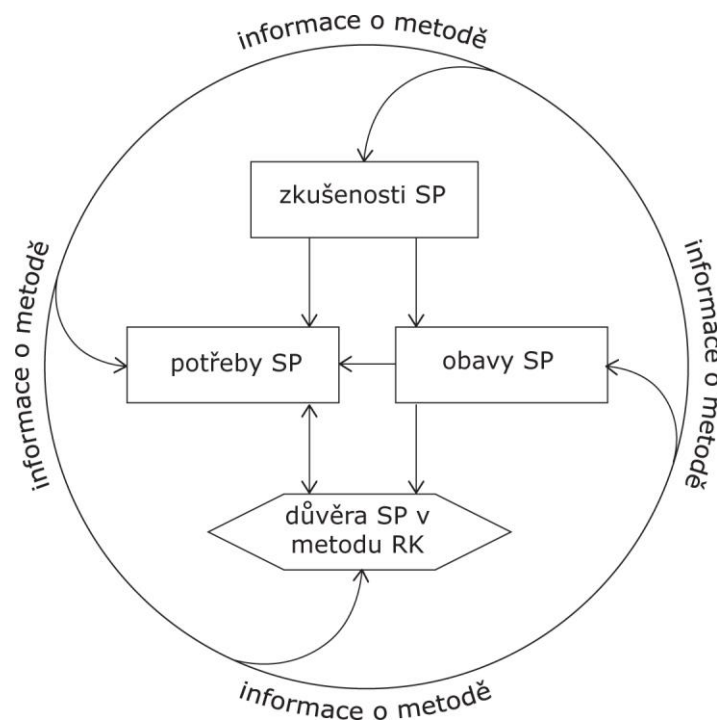

Vzniklý kauzální model zobrazuje fenomén uživatele v procesu rodinné konference. Sociální pracovníci vytyčují určité spektrum problémů, které označují za vhodné pro využití metody rodinné konference. Tato patologie je ve vzniklém modelu kontextem, který určuje parametry pro využití metody. Tyto parametry určují strategie jednání a řešení problému, které sociální pracovníci očekávají od uživatelů a od využití metody, zároveň sociální pracovníci uvažují o metodě v předem očekávaných intencích konkrétních přínosů pro rodinu a jednotlivce. Řešený problém určuje kompetence uživatele k vypořádání se s problémem a zároveň uživatel svými kompetencemi určuje způsob řešení problému. Uživatel získává

využitím metody v kontextu řešeného problému přínos pro rodinný celek i pro jednotlivce a tento přínos ovlivňuje řešený problém.

Příklad pro využití modelu. V rodině se vyskytuje alkoholismus otce a je ohroženo dítě, alkoholismus je kontextem, v tomto případě rodina uživatelem. Z kontextu vychází očekávání sociálního pracovníka, že otec by se měl nastoupit na detoxikaci a odejít dočasně z rodiny, přínosem by bylo bezpečí dítěte a vyřešení problému v rodině. Rodina může rozhodnout podle očekávání sociálního pracovníka, aby neztratila dítě anebo najít jiné řešení, které pro jednotlivé členy bude mít přínos, neztratí dítě a zároveň ovlivní řešený problém - alkoholismus.

4. *Kauzální model III – Faktory ovlivňující důvěru sociálního pracovníka v metodu rodinné konference*

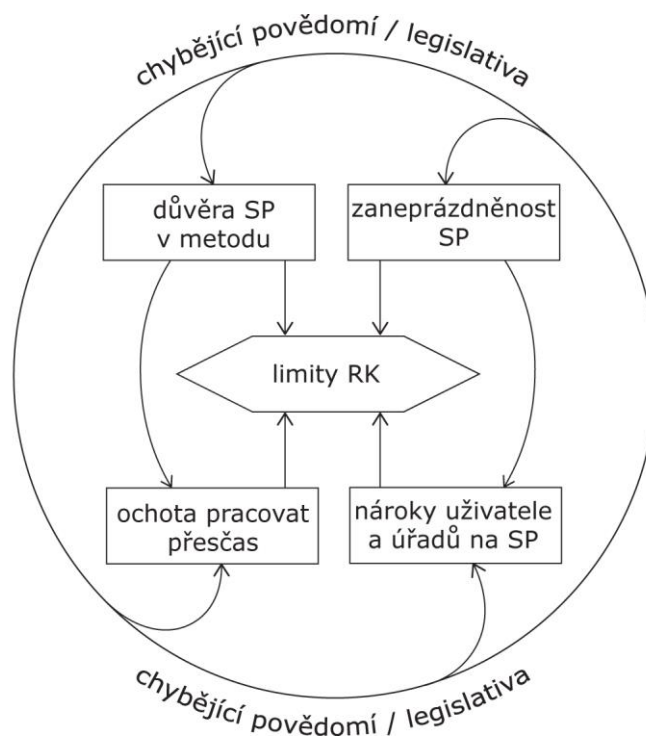

Kauzální model III se týká fenoménu důvěry sociálního pracovníka v metodu rodinných konferencí a vztahů do fenoménu vstupujících. Kontextem jsou informace o metodě, které má sociální pracovník k dispozici. V případě, že jsou informace dostatečné a od relevantního zdroje, vedou k důvěře v potenciál řešení problémů rodinou. Míra informací má vliv na zkušenosti sociálních pracovníků, které zase určují potřeby a obavy. Profesionální

zkušenost přináší potřebu návodné metodiky, potřebu osobní přítomnosti při provádění konference. Naplnění těchto potřeb přináší důvěru v metodu. Profesionální zkušenost ovšem vedle potřeb otevírá také na základě informací o metodě otázky a obavy z metody. Tyto obavy pramení z nedostatku zkušenosti s metodou a také z nedůvěry vůči metodě. Jestliže pracovník v daném případě z nějakého důvodu nevěří v metodu, nedoporučí ji rodině. Jestliže je pracovník metodě nakloněný, jeho obavy se přetaví v potřeby, které když naplní. Může metodě důvěřovat.

Příklad ke kauzálnímu modelu III. Sociální pracovník byl na semináři k rodinným konferencím pořádaném od Ministerstva práce a sociálních věcí, kde je přednášející sociální pracovník, který metodu zaváděl v zahraničí. Sociální pracovník je metodě nakloněn, ale má obavy, jestli bude rozhodnutí rodiny lepší než to, které by učinil za rodinu. Potřebuje se účastnit rodinné konference a mít metodiku. Tu získá, konference se zúčastní, jeho potřeby jsou naplněny, metodě začne důvěřovat a sám ji chce uživateli doporučit.

5. *Kauzální model IV – Limity metody rodinné konference v českých podmínkách*

Kauzální model IV popisuje limity metody rodinné konference v českých podmínkách. Kontextem je chybějící povědomí a legislativa. Kontext ovlivňuje důvěru

sociálních pracovníků v metodu, také ochotu pracovníků pracovat přesčas, nároky uživatele i úřadu na sociální pracovníky a také zaneprázdněnost pracovníků. Důvěra sociálních pracovníků v metodu v sobě obsahuje kauzální model III. Chybějící legislativa a povědomí o metodě ovlivňuje další faktory, které jsou limitem. Limity rodinné konference jsou v příčinných i intervenujících proměnných. Důvěra v metodu je limitem rodinné konference ovlivňujícím ochotu sociálního pracovníka pracovat přesčas. Zaneprázdněnost sociálních pracovníků je limitem metody, který je zesilován nárokem uživatele i úřadu na rychlé a správné rozhodnutí sociálního pracovníka. To se odráží na ochotě sociálního pracovníka využívat nové metody, se kterými doposud nemá zkušenost.

12 DISKUZE A DOPORUČENÍ

Cílem výzkumu bylo hledání a objasňování fenoménu metody sociální práce – rodinné konference v ČR. Cílem empirické části práce byla doporučení sociálním pracovníkům pro využití metody rodinných konferencí v českém kontextu.

Cílová skupina a zkoumaný vzorek byl vybrán, protože u uživatelů je velmi malé povědomí o metodě a spíše než metodologie by byl zkoumán způsob, jakým řeší uživatel problémy a jeho důvěra v instituci. Metoda mohla být zkoumána na účastnících výzkumu, kteří o metodě již alespoň slyšeli a mají o ní povědomí. Malý vzorek dotazovaných byl výsledkem oslovení širší skupiny pracovníků sociálně-právní ochrany dětí, kterým se však ve většině případů zdálo, že mají o metodě příliš malé znalosti, aby o ní mohli vést rozhovor.

Práce se zabývala tématem rodinných konferencí. Teoretickou práci mohla ovlivnit omezená nabídka titulů k tématu. V české literatuře byly objeveny pouze dva tituly, které rodinnou konferenci zmiňují, jeden z nich byla metodika neziskové organizace, druhým zmínka v pojednání o ohroženém dítěti. V zahraniční literatuře se objevují především nekriticky orientované tituly, které nejsou podloženy relevantními výzkumy, a výstupy z provedení metody nejsou ověřené a s ničím srovnatelné. Literatura více méně vyznívá, až na několik výjimek nekriticky a idealisticky. Není ověřena funkčnost metody v individualistických společnostech ani ve společnostech bez legislativního ukotvení. Získané výzkumy jsou často pouze výstupy pilotních projektů s omezeným počtem účastníků.

Limitem empirické části je příliš homogenní a malý vzorek. Rozhovorů se účastnilo 7 žen a pouze 1 muž. Dalším limitem je skutečnost, že se rozhovorů chtěli účastnit pravděpodobně jen pracovníci, kteří již prošli školením Ministerstva práce a sociálních věcí a byli k metodě pozitivně motivováni, což vstupovalo do způsobu jejich pohlížení na metodu. Pracovníci také ve vztahu ke svému postavení, nechtěli otevřeně projevovat své názory, někteří z nich hovořili velmi úřednickým jazykem a vyhýbali se tématům, která neodpovídala tomu, co se všeobecně „má,“ například nedůvěra k potenciálu uživatele, syndrom vyhoření, neochota učit se nové věci.

Z výsledků můžeme konstatovat, že v českých podmínkách stran sociálních pracovníků není metoda plošně využívána a v současnosti se jedná pouze o jejich představy využití, v 1 případě došlo k provedení konference, v 1 případě je konference ve fázi příprav. Modelem, který by byl v našem prostředí přijatelný pro odbornou veřejnost, se jeví model z Velké Británie, který využívá prvky případové konference. Není žádoucí, aby byl

koordinátor zástupce komunity bez vzdělání v oblasti sociální práce. Bez ohledu na pohlaví sociální pracovníci vymezili až na 1 výjimku očekávané vysokoškolské vzdělání koordinátora v oblasti sociální práce. Metodu rodinné konference vnímají jako trend sociální práce, metodu krizové intervence, metodu, ve které se kompetence přesouvá na uživatele, metodu, kde se důvěra vkládá v uživatele; jako metodu, do které se zapojují laici. Rozdíl oproti jiným metodám vidí v tom, že má rodina pravomoc rozhodovat, dostává tím příležitost a je podpořena. Přínos pro uživatele vidí sociální pracovníci v zachování původní kultury, v zapojení blízkých, v pravděpodobnějším přijetí vlastního plánu než toho cizího.

Navzdory fungující teorii a praxi v zahraničí, si sociální pracovníci v našem prostředí myslí, že experti mají lepší povědomí o problémech v rodině než rodina sama a označují tzv. problémové jedince a problémové rodiny, u kterých nelze metodu rodinných konferencí z jejich pohledu využít. Tento poznatek o smýšlení pracovníků pramení z jejich nedůvěry v rodiny a správné rozhodnutí učiněné rodinou.

V popředí důvěry v metodu stojí role a osoba koordinátora, dále legislativní ukotvení, které sociální pracovníci nepovažují za esenciální, protože chtějí metodu využívat jako jeden z doplňků v řízení pro rozhodování soudu, kde jsou sociální pracovníci zástupcem ohroženého dítěte a navrhuji opatření.

Čeští sociální pracovníci metodu chtějí doporučovat rodinám, párům i jednotlivcům, kde se vyskytují problémy, konflikty, patologie – záškoláctví, užívání návykových látek, krádeže, násilí; rodič samoživitel, nepříznivá sociální situace, domácí násilí aj. Metodu by nevyužili v případech, kdy je v rodině vyhrocený konflikt. Sociální pracovníci -2, se obávají organizace konference a 3 se obávají neochoty uživatelů metodu využívat, 1 se obává trvalosti změny, další pak nedostatku zkušeností s metodou a násilí během soukromého času rodiny. Metodu by 3 využili jako prevenci odebírání dětí z rodiny, 2 jako prevenci umístění dítěte do ústavní výchovy, 1 jako prevenci recidivy násilného chování.

Sociální pracovníci uvádějí, že soudy, sociální pracovníci a instituce nevnímají rozhodnutí uživatele jako rovnocenné tomu učiněnému „odborníky.“ Limity metody vnímají pracovníci kriticky v neochotě učit se nové věci, vyhořelosti pracovníků, v osobních limitech uživatelů, nevdělanosti sociálních pracovníků, v individualisticky nastavené společnosti.

Sociální pracovníci sice cítí tlak ze stran uživatele i svého úřadu, který 1 z nich řeší využíváním metod, které rozhodování přesouvají na uživatele, většina však v praxi raději rozhodnutí učiní sama.

Na základě provedeného výzkumu je žádoucí pokračovat ve vzdělávání sociálních pracovníků v oblasti přenášení kompetencí na uživatele, v principech metody rodinných konferencí, podpory přirozené sociální sítě rodin a v jejich aktivním využívání bez závislosti na institucích, které by měly sehrávat především roli podpůrnou. Doporučení je pracovníky školit, vytvořit pro ně metodiku a umožnit jim osobní zkušenost s metodou. Toho mohou docílit zapojením se do programu Ministerstva práce a sociálních věcí.

ZÁVĚR

Po zmapování české i zahraniční literatury jsem došla k závěru, že v české literatuře jsou k fenoménu rodinných konferencí minimální zdroje. V zahraničních publikacích, v těch použitých v této práci v literatuře v angličtině, je metoda popisována s časovým odstupem a na základě dobrých zkušeností a letité praxe s metodou. V České republice v současnosti probíhají pilotní projekty, které metodu testují pro případné další využití. Povědomí je velmi obecné a malé. Metoda je u nás ve stádiu vývoje, kdy jsou testovány různé zahraniční zkušenosti a způsoby využití v českém prostředí.

V práci jsem vymezila metodologická východiska rodinné konference, která je metodou sociální práce, ale úzce souvisí s psychoterapií a má interkulturní dimenzi. Hlavní zřetel je brán na odklon sociální práce od tradičních metod. Na uživatele se hledáčkem rodinné konference nehledí jako na příjemce rozhodnutí odborného pracovníka, ale dává se jemu a celé jeho sociální síti možnost, rozhodnout o svých problémech a v tomto rozhodnutí ho podpořit. Přístup instituce se mění z mocenského na partnerský a spojený potenciál odborníků i rodiny dává větší šanci a prostor pro příznivý vývoj situace. Prošla jsem případovým procesem rodinné konference od předání případu, po závěrečný monitoring, zjišťovala jsem způsoby, jakými metodu používají v jiných zemích, a mapovala jsem limity rodinných konferencí. Limity jsou z části právě v monitoringu a chybějícím výzkumu, ale i v přístupu sociálních pracovníků, kteří jsou navyklí pracovat určitým způsobem a pohlížet na uživatele většinou jako na pasivního příjemce služeb. V poslední kapitole teoretické části jsem na základě osobních rozhovorů s pracovníky odpovědnými za rodinné konference, z popsanych institucí, zjišťovala, v jaké fázi je fenomén rodinných konferencí v České republice a jaké mají jednotlivé subjekty dosavadní zkušenosti s provedením metody.

V empirické části jsem provedla kvalitativní výzkum zaměřený na sociální pracovníky a jejich způsoby nahlížení na fenomén rodinné konference, použila jsem zakotvenou teorii na analýzu dat a došla jsem k doporučením pro sociální pracovníky. Pracovníci by se měli dál vzdělávat v oblasti rodinných konferencí i v přístupech práce s uživatelem, především pak v přenášení kompetencí na uživatele, podpory přirozené sociální sítě rodin a v jejich aktivním využívání bez závislosti na institucích, které by měly sehrávat především roli podpůrnou. Doporučení je pracovníky školit, vytvořit pro ně metodiku a umožnit jim osobní zkušenost s metodou.

Rodinné konference se snad v dohledné době Ministerstvu práce a sociálních věcí podaří zařadit do nástrojů, které se budou běžně využívat v sociální práci. Je třeba tuto oblast dále rozvíjet, vzdělávat v ní pracovníky sociálně-právní ochrany dětí, ale i z jiných orgánů, vyvíjet iniciativy, které podpoří koordinátory z etnických menšin v naší společnosti, společnost o metodě a jejích principech informovat a vycházet z dobré zahraniční praxe, kde mají s metodou, na rozdíl od nás, zkušenosti.

POUŽITÁ LITERATURA

1. BAUM, D., GOJOVÁ, A., GOJOVÁ, V., KUBÁTOVÁ, H. aj. *Výzkumné metody v sociální práci*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2014. ISBN 978-80-7464-390-3.
2. BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ, K. a PROKEŠOVÁ, H. *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovnice a pracovníky orgánů sociálně – právní ochrany dětí*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2006. ISBN 80-86878-50-3.
3. BOWLBY, J. *Vazba. Teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem*. Praha: Portál, 2010, 360 s. ISBN 978-80-7367-670-4.
4. DUNOVSKÁ, K. *Metodika rodinných konferencí*. Chrudim: Amalthea, 2012. ISBN neuvedeno.
5. ERIKSEN, T. H. *Sociální a kulturní antropologie. Příbuzenství, národní příslušnost, rituál*. Praha: Portál, 2008. 408 s. ISBN 978-80-7367-465-6.
6. HARTL, P. *Komunita občanská a komunita terapeutická*. Praha: Sociologické nakladatelství 1997. ISBN 80-85850-45-1.
7. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace*. 2. akt. vyd. Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-485-4.
8. HOFSTEDE, G. a HOFSTEDE, G. J. *Kultury a organizace. Software lidské mysli. Spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*. Praha: Linde 2007. ISBN 80-86131-70-X.
9. JAKOUBEK, M. *Romové – konec (ne)jednoho mýtu*. Praha: BMSS-Start, 2004. ISBN 80-86140-21-0.
10. JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOŤA, J., NĚMEC, J. aj. *Děti a mládež v obtížných situacích. Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.
11. KALINA, K. *Terapeutická komunita. Obecný model a jeho aplikace v léčbě závislostí*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2449-2.
12. LUPTON, C. a NIXON, P. *Empowering practise? A critical appraisal of the family group conference approach*. Bristol: The Policy Press, 1999. ISBN 1-86134-149-0.

13. MATOUŠEK, O. aj. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.
14. MATOUŠEK, O. a PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. 2. rozš. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0522-7.
15. MINUCHIN, S. *Rodina a rodinná terapie*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0371-1.
16. MORGENSENOVÁ, M., ŠULOVÁ, L. *Interkulturní psychologie. Rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1361-1.
17. MUSIL, L. „*Ráda bych Vám pomohla, ale ...*“ *Dilemata práce s klienty v organizacích*. Brno: Marek Zeman, 2004. ISBN 80-903070-1-9.
18. REJZEK, J. *Český etymologický slovník*. Voznice: Leda, 2004. ISBN 80-85927-85-3.
19. PRŮCHA, J. *Interkulturní komunikace*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3069-1.
20. SEGALL, M. H., DASEN, P. R., BERRY, J. W. a POORTINGA, Y. H. *Human Behavior in Global Perspective. An Introduction to Cross-Cultural Psychology*. USA: Allyn and Bacon, 1990. ISBN 0-205-14478-0.
21. SCHMIDBAUER, W. *Psychická úskalí pomáhajících profesí*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-312-9.
22. SMULL, E., WACHTEL, J. a WACHTEL, T. *Family Power: Engaging and Collaborating with Families*. Bethlehem: International Institute for Restorative Practises, 2012. ISBN -13: 978-1-934355-15-2.
23. ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. 978-80-86991-27-6.
24. VYBÍRAL, Z. a ROUBAL, J. *Současná psychoterapie*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-682-7.
25. VOŇKOVÁ, J. a SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přeprac. vyd. Praha: proFem, o.p.s., 2008. ISBN 978-80-903626-7-3.
26. WILLERTON, J. *Psychologie mezilidských vztahů*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3924-3.
27. YALOM, I. D. a LESZCZ, M. *Teorie a praxe skupinové psychoterapie*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-304-8.

Internetové zdroje

28. BAN, P. Aboriginal child placement principle and family group conferences. *Australian Social Work* [online]. 2005, roč. 58, č. 4, s. 384-394 [cit. 2015-03-27]. DOI 10.1111/j.1447-0748.2005.00234.x. Dostupné z:
<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=740cecdb-3a7d-483c-b224-5b94ffafeb68%40sessionmgr110&vid=1&hid=102>
29. CONNOLLY, M. Family group conferences in child welfare: The fit with restorative justice. *Contemporary Justice Review* [online]. 2009, roč. 12, č. 3, s. 309-319. [cit. 2015-03-27]. DOI: 10.1080/10282580903105822. Dostupné z:
<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=fd737303-4513-4a83-a598-8255c8595abd%40sessionmgr111&vid=1&hid=102>
30. CONNOLLY, M. Up Front and Personal: Confronting Dynamics in the Family Group Conference. *Family Process* [online]. 2006, roč. 45, č. 3, s. 345-357 [cit. 2015-03-27]. DOI 10.1111/j.1365-2524.2008.00770.x. Dostupné z:
<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=264e3933-3ba8-47b2-9605-1c1df4624fc7%40sessionmgr115&vid=1&hid=102>
31. CHAND, A., THOBURN, J. Research Review: Child and family support services with minority ethnic families. *Child* [online]. 2005, roč. 10, č. 2, s. 169-178 [cit. 2015-03-27]. DOI 10.1111/j.1365-2206.2005.00367.x. Dostupné z:
<http://web.a.ebscohost.com/ehost/detail/detail?sid=fb8f336d-2653-466f-8f9c-cc3b68279dc4%40sessionmgr4004&vid=0&hid=4214&bdata=Jmxhbm9Y3Mmc210ZT1laG9zdC1saXZl#db=a9h&AN=16683584>
32. DROGIN, E. The Family Group Conference in the New Zealand Children, Young Persons, and Their Families Act of 1989 (CYP&F): Review and Evaluation. *Behavioral Sciences* [online]. 2000, roč. 18, č. 4, s. 517-556 [cit. 2015-03-27]. Dostupné z:
<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=f7bc7af2-8902-4731-9559-642b06273f41%40sessionmgr113&vid=1&hid=102>
33. EVANS, C.A. The Public Law Outline and Family Group Conference in Children Practice. *Child Care in Practice* [online]. 2011, roč. 17, č. 1, s. 3-15 [cit. 2015-03-27]. DOI: 1080/13575279:2011:528965. Dostupné z:

<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=7cd6e5d8-5489-49cc-b2d1-08c820917371%40sessionmgr198&vid=1&hid=102>

34. MUTTER, R., SHEMMINGS, D., DUGMORE, P. a HYARE, M. Family group conferences in youth justice. *Health* [online]. 2008, roč. 16, č. 3, s. 263-270 [cit. 2015-03-27]. DOI 10.1111/j.1365-2524.2008.00770.x. Dostupné z: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=108cc470-f5c5-42bd-bfc7-bbef2618e74e%40sessionmgr111&vid=1&hid=102>
35. SUNDELL, K., VINNERLJUNG, B. and RYBURN, M. Social Workers' attitudes towards family group conferences in Sweden and the UK. *Child* [online]. 2001, roč. 6, č. 4, s. 327-336 [cit. 2015-03-27]. DOI 10.1046/j.365-2206.2001.00216.x. Dostupné z: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=d5d7777e-72bf-47cf-b943-78d6745dd724%40sessionmgr198&vid=1&hid=102>

Přednášky

36. MIKLUŠÁKOVÁ, M. Úvodní setkání k tematice rodinných konferencí: Zahraniční zkušenosti a možnost využití rodinných konferencí v České republice. Přednáška na Ministerstvu práce a sociálních věcí. Praha, 3. Duben, 2014.
37. PAGÉE, R. a LIESHOUT, H. H. Úvodní setkání k tematce rodinných konferencí: Zahraniční zkušenosti a možnost využití rodinných konferencí v České republice. Přednáška na Ministerstvu práce a sociálních věcí. Praha, 3. Duben, 2014.

PŘÍLOHY

Přepisy rozhovorů se sociálními pracovníky sociálně-právní ochrany dětí použité jako data k empirické části:

I. Sociální pracovník 1, E. P., 51 let, Mgr., žena

Jak dlouho už na OSPODu pracujete?

Mám pocit, že už dlouho, ale ono to zase tak dlouho není, tento rok završím 20 let jako sociální pracovnice a 8 z toho bylo na OSPODu.

Sešly jsme se kvůli rozhovoru o rodinných konferencích. Jak jste se o nich dozvěděla?

S metodou rodinných konferencí jsem se setkala díky kolegyni (z OSPOD), která se zúčastnila dvou seminářů MPSV o rodinných konferencích. Ze seminářů se vrátila velmi nadšená a vysvětlovala nám, co to rodinné konference jsou a jaké zkušenosti mají v jiných zemích.

A co si o nich myslíte Vy?

Především rodinné konference vnímám jako velkou možnost řešení problematického jedince v rodině s pomocí příbuzných, kamarádů.

A jakou roli hraje v rodinné konferenci instituce?

Žádnou... Myslím, že konference by měla být bez instituce. Nebo alespoň bez zainteresování restriktivních opatření ze strany institucí.

Co by tedy dělali v průběhu konference sociální pracovníci?

Ty jsou pouze v roli dohledu, zda jsou naplňovány cíle určené při rodinné konferenci.

Co vnímáte jako hlavní přínos rodinné konference oproti doposud využívaným metodám sociální práce?

Problematický jedinec má možnost nápravy ve své rodině, komunitě, s blízkými, ve své kultuře ... Není vytržen z místa, které je pro něj nejbližší, nejnámější, a přitom může využít podpory svých blízkých, známých, profesionálů ke změně.

A kdo je problematický jedinec?

Ten, kdo má nějakou patologii. Nebo ohrožuje rodinu. Taky člověk s kriminální minulostí. Nebo taky dítě, které má problémy.

Aha. Na řešení jakých dalších problémů byste využila rodinnou konferenci?

Záškoláctví, užívání návykových látek, krádeže, násilí.

Uspořádala jste už nějakou?

Metodu nevyužíváme, ale jsme zapojeni do pilotního programu MPSV. Jsme zapsaní, že se účastníme. Rodinu máme vytipovanou, zatím je to ve fázi jednání. Máme obavy, zda se nám to podaří zkoordinovat.

Čeho se obáváte?

Je to přece jen něco nového, s čím nemáme zkušenost, tak postupujeme opatrně. Taky se bojím toho, že neudělají dobré rozhodnutí.

Vaše role sociálního pracovníka na Vás určitě klade nároky na správná rozhodnutí, že?

To neustále. Dnes a denně. Máme zde rodiny po rozchodu partnerů, ti si pak vyřizují účty prostřednictvím dětí. Jeden vydírá druhého tím, že mu neumožňuje styk s dítětem. Potom musím řešit, kde je tomu dítěti lépe, jakou zvolit formu styku ...

A jak tyto situace řešíte?

Těžko se v konfliktu rozeznává, kdo je ten „lepší rodič“. Kam by dítě mělo být svěřeno. Ale to se rodinných konferencí netýká. Pak tu máme maminky, které nezvládají děti, žijí například v azylových domech. Z důsledku nepříznivé situace na děti vyvíjejí nepřiměřený tlak. Ty se pak začnou toulat, kradou, ... Pak musíme navrhnout nepříjemná opatření, např. odebrat dítě matce a umístit ho do diagnostického ústavu, výchovného ústavu nebo dětského domova. To jsou situace, které mi rvou srdce. Zde by rodinná konference byla určitě řešením.

Co by Vám pomohlo v tom, abyste Vy osobně doporučila rodinám rodinné konference?

Metodika. Potřebuji manuál, podle kterého se budu řídit. Takhle nevím, co přesně můžu, nemůžu, kam mám zasahovat, co je moje kompetence.

A když si představíte, že manuál je, co si myslíte, že je za překážky v tom, aby sociální pracovníci metodu rodinných konferencí využívali?

Tak s ohledem na počty rodin, které má každý z nás na starosti. Asi. Neochota se učit nové věci. Možná i určitá vyhořelost pracovníků v sociální problematice. Obecně spíše u starších zaměstnanců, já říkám u těch v nejlepším věku. Taky legislativa. Nemáme metodiku, podle které bychom mohli postupovat. Je to ještě v plenkách.

Vrátíme se k té rodině, o které jste mluvila v souvislosti té rodinné konference, kterou připravujete, co je to za případ?

Jedna maminka, která nezvládá péči o dítě. Má dvě děti, každé s jiným mužem, je Romka a sama vyrůstala v dětském domově. Miminko má s mužem, který je ve vězení, otec není ani v rodném listě dítěte. Na starší dítě, čtyřleté, klade matka nároky jako na dospěláka. Děcko samo zápasí s tím, že má nového sourozence, o kterého se maminka stará víc než o něj. Matka je tři měsíce po porodu, starší dítě si na ní klade velké nároky, žárlí na novorozeného sourozence, dělá matce naschvály. Matka pečuje o novorozence 24 hodin denně a čelí nárokům staršího dítěte. Situaci nezvládá psychicky.

A figurují v případě nějakí další rodinní příslušníci?

Žije sama. Má rodiče, sourozence, ale není s nimi v kontaktu. Otec prvního dítěte je nezvěstný, na dítě neplatí alimenty. Otec druhého dítěte je násilník a v současnosti ve vazbě. Není uveden v rodném listě, matka se obává, že by jí to zkomplikovalo další život, kdyby ho tam uvedla.

S jakými obtížemi si myslíte, že potřebuje rodina pomoci?

Matka psychicky nezvládá jeho nároky, potřeby, křičí na něj, bije ho. Sousedé se o starší dítě obávají, nahlásili to na OSPOD. Matka sama přiznává, že obě děti nezvládá, že neví, co má dělat. Matka má finanční problémy, je třeba pomoc jí se zajištěním finanční podpory, aby nepřišla ona a děti o domov.

A máte nějaké představy, jak by mohla ta pomoc prakticky vypadat?

Matka potřebuje pomoc odborníků a širší rodiny. Jinak hrozí, že jí větší dítě bude odebrané.

A co myslíte, že by si přála ta maminka?

Nevím, asi svůj byt, ale přínosné by bylo obrátit se na širší rodinu, požádat je, zda by byli ochotni matce pomoc a jak. Vysvětlit jim, co matce a dětem hrozí, pokud situaci nebude zvládat. Zároveň by bylo dobré přizvat do péče odborníky pro sociální podporu a rodinného či výchovného poradce.

A věříte tomu, že uspořádání konference rodinám může dlouhodobě pomoci?

Při studii metody rodinných konferencí, kazuistik, myslím, že mohou rodinné konference opravdu fungovat. Ale mám také pochyby.

O něčem konkrétním?

Asi z toho, jak časově lze změnu problematického jedince plánovat. Jaký čas potřebuje k tomu, aby opravdu pochopil, že jeho chování není v souladu s normou, a zároveň jeho změna „k lepšímu“ byla trvalejšího charakteru. Jak to lze ošetřit. A taky z organizace a z toho, kolik to zabere času.

To úzce souvisí s koordinátorem, koho si představujete jako koordinátora rodinné konference, se kterým byste chtěla konferenci plánovat?

Myslím, že by to měl být aspoň bakalář a měl by to být někdo, kdo rozumí kultuře matky, není české národnosti. Jestli odborník nebo příslušník dané kultury, to by asi mohlo být jedno.

A když jste mluvila o tom času, jak jste to myslela?

No že máme hodně rodin. A málo času na ně.

To je pravda a rodinné konference se neplánují na úřední hodiny. Byla byste ochotná přijít do práce i mimo ně?

Pokud mi to zaměstnavatel vynahradí placeným volnem, proč ne.

II. Sociální pracovnice 2, D. Š., 53 let, PaedDr., žena

Můžu se Vás zeptat, jak dlouho už pracujete jako sociální pracovnice?

Mám praxi v oblasti 25 let.

Sešly jsme se kvůli rodinným konferencím, můžu se Vás zeptat, co si o nich jako o metodě myslíte?

Metoda je to určitě přínosná pro rodinné systémy, také pro páry a jednotlivce, pro uživatele společného prostředí.

A v čem vidíte ten přínos?

Podporuje jejich soudržnost, generuje vlastní síly, které používá k řešení nedorozumění či konfliktů, které vznikly v rodinných systémech. Každý jedinec je členem nějaké specifické rodiny.

Máte s rodinnou konferencí osobní zkušenost?

Aktuálně metodu nevyžívám. Setkala jsem se s ní v médiích, dále prostřednictvím rozhovorů s kolegy z různých odborných pracovišť.

A chtěla byste jí využívat?

Ráda bych se s ní prakticky seznámila s cílem využívat její potenciál.

Věříte, že to u nás může fungovat?

Určitě v některých aspektech ano, v posilování a budování vztahů, v rozvíjení možností rodiny jako tvůrčího společenství. Více to nedokážu specifikovat s ohledem na minimální praktické zkušenosti s metodou.

A máte v současnosti v péči nějakou rodinu, u které si myslíte, že by bylo využití rodinné konference vhodné?

Asi ano.

Co má za problémy?

Jedná se o nukleární rodinu se 3 dětmi. Potíže se vyskytují v hospodaření rodiny, v nakládání s financemi. Děti mají vysoké nároky a mnoho potřeb, které rodiče nemohou dětem

poskytnout z důvodu slabších finančních možností. Rodina řeší dennodenně konflikty, členové vůči sobě používají nátlak, manipulaci.

A jak by jim konference pomohla?

Rodina může slyšet možnosti a cesty k řešení svých potíží, které členové nukleární rodiny sami nevidí. ... Zažijí ochotu a úsilí členů širší rodiny, snahu pomoci. ... Vidí daleko více možností, které mohou vést k vyřešení nesrovnalostí, nedorozumění, rozdílných cílů, motivací. Dojde ke sdílení zkušeností obyvatel rodiny a k posílení a upevnění vztahů, vazeb rodiny.

A co by Vám pomohlo pro to, abyste rodině mohla doporučit metodu?

Nejvíce by mi asi pomohlo být přítomna při rodinné konferenci a zažít zkušenost, jak tato metoda vede k řešení potíží.

Kromě toho, že vnímám, že byste v metodě potřebovala větší praxi, co je v našem prostředí ještě problém, aby se metoda zavedla?

Problémem je malá informovanost, nedostatek možností být přítomen rodinné konferenci v roli pozorovatele, novost a jiný způsob řešení konfliktů v konceptu rodiny, také určité nedostatek finančních zdrojů.

A co byste naopak byla ochotná udělat pro to, aby metoda byla zavedena?

Vzdělávat se v oblasti, taky se rodiny určitě nebudou scházet v mé pracovní době, tak i nepravidelně chodit do práce v nad rámec pracovní doby.

Ještě jsme nezmínily roli koordinátora, kdo by měl tuto roli zastávat?

Vysokoškolák, který má lidské kvality- člověk zdatný v komunikaci, osobní, telefonické, e-mail, obdařen návykem nehodnotit, neposuzovat sdělení a jednání lidí, vztahovat se k nim podporujícím způsobem.

III. Sociální pracovnice 3, I. K., 32 let, Bc., žena

Můžu se Vás zeptat, jak dlouho už pracujete jako sociální pracovnice?

Určitě, letos to budou 4 roky.

Díky, že jsme se mohly setkat, abychom si popovídaly o rodinných konferencích. Do telefonu jste zněla, že jste z nich nadšená. Kde jste se s nimi setkala?

To jsem. Na školení MPSV.

Váš OSPOD je nějak do procesu transformace zapojený?

OSPOD Říčany je zařazen do pilotního projektu MPSV

Co si o rodinných konferencích myslíte?

Věřím, že u velké části klientů dokáže odstartovat změny a zlepšit situaci. Avšak u některých zvláště těžkých porozvodových „tahanicích“ o děti, kde se vyskytuje manipulativní rodič, pro kterého je hnací silou boj a ne zájem o dítě, o tom pochybuju.

V čem je lepší než případová konference?

Je to příležitost pro rodiny, aby se pokusily své těžkosti vyřešit samy. Mám za to, že nejvíce funguje to, co vychází od klienta, ne to, co se snažíme klientovi vnutit. Taky tím na lidi přenášíme odpovědnost.

Zažíváte, že na Vás klienti tlačí, abyste za ně rozhodla?

Ano, zažila.

A jak se s tím vypořádáváte?

Často jsem využila možnosti uspořádat případovou konferenci, a teď mám k ruce rodinnou konferenci.

Do telefonu jste říkal, že už jste nějakou uspořádala ...

Už jsem ji iniciovala dvakrát.

A už máte vybranou rodinu na třetí?

Máme. Je atypická. Jedná se o otce, který má dvě svěřené děti - chlapce 13 let a dívku 11 let, do své výchovy. Matka zájem o děti pouze deklaruje, není schopna přispět k péči o nezletilé.

A co se v rodině děje?

Otec dlouhodobě nepracuje, je zde podezření na návykové látky. Otec základní péči o nezletilé zvládá, avšak není jasné, zda děti, které v důsledku situace předčasně vyspěly, nevykonávají veškerou péči o domácnost a samy o sebe ony samy. Děti mají vazbu k otci velmi silnou, kryjí ho.

A v čem si myslíte, že jim konference pomůže?

Určitě v zlepšení péče o děti a bezpečnosti dětí, zapojení otce do každodenních činností jako je péče o domácnost a péče o děti, motivace otce k najetí zaměstnání.

Jakou roli v tom máte Vy jako OSPOD?

Konferenci doporučuju, spolupracuju s koordinátorem a také se podílím na konečném rozhodnutí.

Dostáváme se ke koordinátorovi, jaký má mít profil?

Určitě nejméně bakalářské v sociální oblasti.

Co jste schopná udělat nad rámec své běžné pracovní náplně pro rodinnou konferenci?

Pracovat mimo pracovní hodiny. Minulé dvě se konaly jedna do večerních hodin a druhá o víkendu.

Jaké jsou z Vaší praxe problémy v zavádění metody do praxe?

Lidé obecně se neradi otevírají druhým, je zde problém v motivaci klientů k RK, nechtějí svoji záležitost řešit před větším okruhem příbuzných, sousedů, kamarádů...

Aha a jak s tím nakládáte?

Myslím, že RK je dobrý nástroj k intervenci v rodině a to i krizové. Svým klientům RK doporučuji.

IV. Sociální pracovnice 4, A. Z., 28 let, Mgr., žena

Děkuji, že jste si udělala prostor na setkání o rodinných konferencích. Kde jste se s nimi setkala?

S metodou rodinných konferencí jsem se setkala tento rok v práci.

Při jaké příležitosti?

V rámci nabídky povinného vzdělávání.

A toho jste využila?

Ano, protože mnohem více jsem se o ní dozvěděla na konferenci pořádanou MPSV.

Na té, kde přednášeli Holand'ani?

A pracovnice MPSV...

Jaký to na Vás udělalo dojem?

Myslím si, že metoda rodinných konferencí je trend, kterým by se měla sociální práce dále ubírat...

Proč?

Velký přínos je zapojení celé rodiny. Tedy všech zainteresovaných osob.

Jaký princip rodinné konference vnímáte za ten stěžejní?

Přece že rodina je odborníkem na problém sama.

Věříte tomu?

Metodě důvěřuji, ale nedůvěřuji státu.

V jakém ohledu?

U této metody je potřeba aby státní složky věřili, že to co rodina vymyslí je to nejlepší. Jelikož policie, sociální pracovníci, soudy si myslí, že musejí mít poslední slovo, obávám se, že rozhodnutí rodiny nebude tak důležité jako to co řekla sociální pracovnice.

Jenže sociální pracovníce v současném systému musí zaujmout jako zástupce dítěte nějaké stanovisko...

Je to věc, se kterou se člověk musí smířit a brát ji takovou jaká je.

A vy ten nárok na sebe cítíte?

Tento tlak je na všech sociálních pracovnících, takže i na mě.

Vrátíme se k rodinným konferencím, jaké rodině byste ji doporučila?

Myslím si, že rodinné konference se dají použít na jakýkoliv případ. Ať už se objeví alkohol u člena rodiny. Nebo když se rozcházejí rodiče. Nebo když je špatná finanční situace.

A vybavuje se Vám nějaká taková rodina?

Ano, těchto je u nás hodně.

A čemu by pomohla rodinná konference, kdybyste jí tyto rodiny prošly?

Pokud si rodina sama přijde na řešení je pro ni jednodušší aplikovat, než když jim ho nařídí někdo cizí.

A když se podíváme na technickou stránku, jak si představujete koordinátora?

Kvalifikaci by měl mít stejnou jako v zákoně o sociálních službách.

Co by Vám pomohlo, abyste začala metodu využívat?

Aby to byla oficiální sociální služba, kterou bych mohla v práci nabízet, taky ukotvení v legislativě.

Co si myslíte, že zavedení metody v ČR brání?

Byrokracie a to že v České Republice neradi zavádíme nové věci.

A co byste byla Vy ochotná udělat pro to, aby nová věc byla zavedena?

Chodit do práce o víkendu, teda pokud by to bylo bráno jako čas strávený v práci, tak ano. A taky bych to doporučovala rodinám a dále se v tomto ohledu vzdělávala.

V. Sociální pracovník 5, E. H., 52 let, Mgr., žena

Můžu se Vás zeptat na délku Vaší praxe v sociální oblasti?

Budu mít brzy výročí 20 let, předtím jsem byla ve školství.

Děkuji Vám, že jsme se mohly sejít ohledně rodinných konferencí. Jakou s nimi máte zkušenost.

S touto metodou práce jsem se setkala pouze teoreticky, byla mi představena na různých konferencích zaměřených na moderní metody práce používané v zahraničí, vlastní zkušenost nemám.

Váš OSPOD je zapojený do projektu MPSV?

Ano, jsme tam zapojení, ale metodu příliš nevyužíváme, pro naše klienty by to ale mohlo být přínosem, protože řeší rodinu jako celek a ne pouze jako jednotlivce.

V čem vidíte přínos metody?

Přínos vidím hlavně ve vztahu k dětem, je důležité zapojit všechny členy rodiny, celý rodinný systém. Rovněž vidím přínos v zapojení laiků, tedy členů těch rodin, které úspěšně rodinnými konferencemi prošly. Není nic lepší než předání vlastní dobré zkušenosti.

A věříte tomu, že to rodiny zvládnou?

Důvěřuji v sílu právě přenosu dobré praxe. Dotaz na důvěru je na místě. Právě v tom vidím změnu, přesun kompetencí na samotné účastníky a důvěru v jejich možnosti a menší jejich kontrolu.

A kde vidíte slabiny?

V současných sociálních pracovnících. Nedůvěřuji jim, je třeba je v problematice změny jejich přístupu ke klientům podpořit, vzdělat.

V jakém slova smyslu?

Bohužel je to dost běžná praxe, že za uživatele rozhoduje pracovník a uživatel není na názor tázán nebo není na jeho názor vůbec brán zřetel.

S tím se vážou i problémy v zavádění metody. V čem je spatřujete?

V nedostatku financí a nedostatečném vzdělání pracovníků, včetně mě...

A v čem byste potřebovala dovzdělat, abyste metodu začala využívat?

Ve znalosti metody práce, znalosti realizátorů, chtěla bych mít možnost nahlédnout do praxe rodinných konferencí, zažít si je.

Setkala jste se ve své praxi s rodinou, kde byste zvolila metodu rodinných konferencí?

Ano, myslím, že takových rodin je víc, že by u většiny z nich byla tato metoda práce vhodná.

A nějakou konkrétní máte na mysli?

Rodina kde je dědeček, jeho dcera matka čtyř dětí, z nichž dvě byly svěřeny do péče dědečka a bratr matky dětí.

Kdyby pro tuto rodinu byla uspořádaná konference o víkendu, účastnila byste se jí i mimo úřední hodiny?

Určitě, věřím, že by to rodině pomohlo.

Jaké si myslíte, že by měl mít vzdělání koordinátor?

Měl by to být sociální pracovník s výcvikem v oblasti mediace.

VI. Sociální pracovník 6, E. K., 31 let, Bc., muž

Děkuji, že jste si udělal čas na rozhovor, můžu se Vás nejdřív zeptat, jak dlouho už pracujete v sociální oblasti?

Myslím, že to bude tak 10 let. Na OSPOD jsem přibližně 2 roky.

Naše téma rozhovoru jsou rodinné konference, kde jste se s nimi setkal?

Přišla nabídka z MPSV ohledně školení od Nizozemců, to mě zaujalo a tak jsem tam šel.

Zajímá Vás to i po školení?

Ta teorie určitě, funguje to dobře v jiných zemích. Jen si nejsem jistý, jestli jsou pro to u nás vytvořené podmínky, abychom to mohli v ČR využívat.

Když odhlídneme od českých podmínek, v čem si myslíte, že je ta metoda dobrá?

Líbí se mi, že vychází od klienta, taky že řeší rodinu jako celek. Když si rodiny budou přicházet samy na řešení svých obtíží, spíš se stane, že se toho řešení budou držet.

V čem vidíte překážky?

Skepse, nechuť, chybějící finance, taky určitá novost. Co je nové, trvá dlouho, než se u nás ujme. Nic podobného u nás nefunguje. Možná je to nové až moc a naše společnost na to není připravená. Taky v roli koordinátora...

Koho reálně vidíte v našich podmínkách jako koordinátora?

Vysokoškoláka, aby to dokázal uřídit, i když to ještě nezaručuje, že to uřídí... Myslím, že když to bude středoškolák a zástupce kultury – například Rom, tak mu sociální pracovníce nebudou věřit a radši to nebudou pořádat, protože výsledek budou považovat za nedobrý. Možná jim dobrý přijde stejně jen ten, který očekávají samy...

A co byste potřeboval Vy, abyste rodině doporučil rodinnou konferenci a ne např. případovou konferenci?

Chybí mi důkazy, že ta metoda fakt funguje, nějaký výzkum tedy. A taky osobní zkušenost jako pozorovatel. Taky dobré koordinátory, u nichž bych si byl jistý tím, že to zvládnou.

To byste poznal podle čeho?

Asi bych se s nimi chtěl znát delší dobu. Kdyby to byli vysokoškoláci, sociální pracovníci, se kterými se znám, třeba z nějaké spolupracující neziskovky, výrazně by mi to ušetřilo problémy s nedůvěrou...

Ted' už máme hypotetický stav, že metoda je u nás zavedená, máte rodiny, kterým byste to doporučil?

Určitě mám, hned několik.

A spojuje je něco?

Tak asi ty problémy, které mají. Problémy s nakládání s financemi, z toho plynoucí napětí, násilí mezi členy v rodině. Máme třeba rodinu s 5 dětmi, otec je bezdomovec, matka s dětmi v azylovém domě, nejstarší syn jí u hlavy v noci zapálil koš, aby uhořela, protože ho zanedbávala. Tady by bylo dobré hledat pomoc rozšířené rodiny. Syn je teď v dětském domově, na návštěvách je pořád hrozné chování, je do toho zapojená kurátorka, matce vysvětlili, že bude skvělé, když si od sebe se synem odpočinou a teď začaly být problémy i s mladšími dětmi, které kradou. Možná postupně všechny děti, až povyroستou, budou naším systémem doporučeny do dětského domova, aby jim bylo líp. Romská rodina to mimochodem není. Pro ty by byla rodinná konference taky dobrá.

Myslíte, že by mohla být rodinná konference součástí řešení problému s vysokým počtem romských dětí umíst'ovaných do ústavní péče?

Asi ano, ale neumím si moc představit, jak vezmou koordinátora z úřadu, tady by zase byl lepší ten romský, jenže kde je hledat, že a kdo by je měl hledat. A taky jaká by byla jejich spolehlivost...

A věříte, že by jim ta metoda pomohla?

Metodě věřím, akorát se trochu obávám momentu, kdy budou v místnosti sami, co z toho vzejde, ale to by ukázal čas. Ale asi by spíš rodiny dodrželi to, co si sami vymysleli než to, co jim určí úředník... To určitě. Když jim to vymyslíme a oni samozřejmě, aby neměli problémy, odkývnu, už v tu chvíli nám musí být jasné, že jakmile vyjdou ze dveří, nebude to pravda...

Vyvstává ještě otázka na legislativní ukotvení. Jaký jeho způsob vidíte jako prakticky proveditelný v ČR?

Asi jako to mají v Holandsku, procedurální mandát že rodina rozhodne, nebo alespoň kdyby rozhodnutí rodiny mělo u soudu stejnou váhu jako dítěte. I když si nejsem jist, že je naše společnost na tohle připravená, myslím, že nás čeká v sociální práci dlouhá cesta, kterou nezkrátí ani připravovaný profesní zákon...

VII. Sociální pracovník 7, A. P., 29 let, Mgr., žena

Než začneme s rozhovorem, mohu se Vás zeptat, jak dlouho působíte v sociální oblasti?

Už asi 5 let.

Díky, že jste si udělala čas a sešly jsme se kvůli rodinným konferencím...

Prvně jsem o nich slyšela na školení MPSV. No a ta metoda je přínosná pro rodinné systémy a i pro sociální práci. Protože to učí klienty rozhodovat si sami a neočekávat to od nás. I když nevíme, jestli ta rozhodnutí klientů budou správná.

Jaká ještě vidíte jiná pozitiva metody než to, že se rodiny samy rozhodnou?

To, že spolu budou v rodině pohromadě a budou spolu mluvit. Třeba se i sejdou lidi, co se dlouho neviděli. Taky že opadne bariéra a nebudou se všichni před sebou stydět a budou o tom mluvit i se sociálním pracovníkem.

A v čem naopak vidíte slabiny metody?

Je to nové, chybí jakákoliv metodika anebo zákon, který s tím seznamuje rodiny. Ty se moc nehrnou ani do případových konferencí, natož pak do tohoto.

Když mluvíte o případové konferenci, tak jaký vnímáte rozdíl mezi případovou a rodinnou konferencí?

Ani moc tam velký rozdíl nevidím, akorát že na rodinné konferenci bude víc lidí. Nikde není řečeno, jak přesně bychom to měli dělat, ty rodinné konference, a třeba já bych se bála, co se stane, tak bych chtěla, aby tam byl koordinátor s nimi, přeci když je násilí v rodině, nenecháme je samotné a taky s dětmi. To už vůbec nevím, jak by se dělalo, asi by tam děti nešly no a nechat třeba oběť s násilníkem u domácího násilí, není možné.

Takže myslíte, že jsou určité typy rodin, kde to bez pracovníka nejde.

Rozhodně. Jsou problémové rodiny a problémoví jedinci, u kterých bych tuhle metodu vůbec nevyužila.

Můžete nějak shrnout, v čem jsou jinak problémoví než ostatní?

Tak určitě velké spory, domácí násilí, alkoholismus, násilí na dětech, tak není co řešit.

Už jste na Vašem pracovišti uspořádali nějakou rodinnou konferenci?

Ještě ne, ale náš OSPOD je zapojený do projektu, který to podporuje. Zatím jsme nevytipovali vhodnou rodinu.

Jak by taková vhodná rodina měla vypadat?

Máme tady maminky s dětmi v azylových domech, co se nestýkají s rodinou, tam by bylo dobré, aby se napravily vztahy a také se zvýšily rodičovské kompetence těchto matek. Myslím, že to jde použít na velké spektrum potíží, třeba záškoláctví, problémy s dětmi, nebo když je matka nemocná, například v psychiatrické léčebně...

A v čem si myslíte, že by jim pomohla konference?

Zvýšily by se rodičovské kompetence, taky by se jednalo v zájmu dítěte, rodina by se spojila, vyřešila by problém sama. Rodiče by třeba byli podpořeni v aktivnější péči o dítě.

Kdyby rodina určila, že se může sejít o víkendu, šla byste do práce mimo běžnou pracovní dobu?

Ale šla, kdybych si to mohla vybrat jiný den jako volno, proč ne...

A jaký člověk by měl dělat koordinátora?

Asi kolegyně z jiného OSPOD, vysokoškolák, člověk, co umí řešit konflikty.

Ted' trochu odbočíme. Vaše práce je určitě velmi náročná, hlavně v tom, že od Vás očekávají uživatelé rozhodnutí. Stává se Vám to?

Samozřejmě, že stává, vždycky si uživatelé myslí, že máme nějak správně rozhodnout, někdy je těžké určit, co je pro dítě nejlepší, jestli se má jeden nebo druhý a jakou měrou podílet na výchově dítěte nebo kde bude dítěti lépe. Často spolu ti rodiče vůbec nemluví, jen mají konflikt a my jsme prostředníci.

Jak se s tím vypořádáváte?

Snažím se nepřijímat zodpovědnost za jejich rozhodnutí.

VIII. Sociální pracovník 8, A. H., 27 let, Bc., žena

Díky, že jste si na mě udělala čas kvůli rodinným konferencím. Jakou s nimi máte zkušenost?

Hodně teoretickou, byla jsem na školení a taky jsem o nich hodně slyšela od kolegyní. Chodila jsem na semináře od MPSV.

A jak to na vás působí?

Moc se mi to líbí, třeba jako to funguje na Novém Zélandu. Jak to řeší ty původní obyvatelé, je to podobné jako u nás s Romy, i když nevím, jestli mají tak silnou komunitu a tak silné vazby. V tom nejsem odborník. I když třeba v tom Holandsku taky nemají původní obyvatelé, ale hodně různých menšin a s tímhle nástrojem s nimi docela dobře pracují. Nevím, jestli u nás tohle půjde...

Proč myslíte?

No jestli jsme na to připravení, mi přijde, že moc ne. Neumím si moc představit, jak klienti chtějí řešit problémy s rodinou, nechtějí je řešit ani s námi a to jsme relativně cizí lidi. Takže to sice můžeme zkusit, ale asi by se s tím nějak museli ti klienti seznámit, nejdřív než my jim to budeme nabízet.

Co vyzdvihujete jako hlavní pozitiva metody?

Asi to, že se rodina sejde a budou mít vlastně takovou rodinnou terapii... A taky to, že nebude na mě, jestli půjde dítě do dětského domova anebo k tetě Báře, když je máma v léčebně nebo když ji táta bije.

Mluvíte o zneužívání návykových látek, pro jaké rodiny si myslíte, že je metoda vhodná?

Je vhodná pro všechny, kdo mají problém. To se mi totiž na metodě líbí, že není nikdo, pro koho by byla nevhodná. Vždyť se před tím dítětem doma hádají úplně normálně a takhle by se alespoň bavili nad tím, co s tou situací udělají. Pro mě by bylo dobré mít oficiální metodu, kterou lze požit před tím, než musím zasáhnout, brala bych to jako poslední záchrannou brzdu před odebráním dítěte z rodiny anebo jinými intervencemi. Hodně by mi to pomohlo. Hlavně bych jim mohla říct, že na mě křičet nemusí, ani se se mnou hádat, al můžou si to vyřešit mezi sebou a pak za mnou přijít s tím, co vzešlo.

To vypadá dobře. A co byste byla vy ochotná udělat pro to, aby se konference konala?

Já bych jí iniciovala a taky bych přišla i v sobotu odpoledne, ušetřilo by mi to totiž stres ve středu ráno...

A koordinátor, kdo by měl mít tuhle roli?

Asi nějaký vysokoškolák. Jinak by ho nebrali sociální pracovníci. Nevím, jestli bych věřila zástupci romské komunity, že to zvládne. Pro klid všech bych volila vysokoškoláka se znalostí sociální problematiky, ale mimo díky OSPOD, s tím aby neměl nic společného a rodina si nemyslela, že se k nim domů chceme dostat ještě jinou cestou...

Říkáte sociální pracovníci nebrali..., jaké ještě jiné jsou překážky, aby tady konference fungovaly?

Tak třeba to, že sociální pracovníci chtějí rozhodnout, protože rozhodnutí, které vzejde z rodiny, nebudou brát jako dost dobré, protože ho prostě neudělal někdo, kdo t vystudoval, ale někdo, kdo v tom žije a tak nemá potřebný odstup. Jenže v praxi vidíme, že ne všichni odborníci to vymyslí nejlíp. Nevím, jestli jde o vyhoření, pocit moci nebo toho, že rozhodneme líp, po tom, co člověk dělá v tomhle oboru... Taky nemáme legislativní ukotvení, málo se o metodě ví a to v laické i odborné veřejnosti a tak by se všichni nejdříve museli informovat, aby tomu věřili a věděli, o co jde.

Vy věříte, že to může fungovat?

Věřím, vidíme, že je potřeba něco tady u nás změnit a dělat jinak a jsem ráda za každé zlepšení.

A co byste Vy konkrétně potřebovala, abyste mohla metodu používat?

Já bych chtěla metodiku, kterou budou používat všichni jednotně, pak bych se chtěla jet podívat do zahraničí, kde to funguje, jak to dělají a účastnit se procesu, samozřejmě ne když bude rodina sama, ale všeho okolo, bych získala větší představu o tom, jak konkrétně to dělají a mohla jsem to opakovat u nás.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autorky: Šárka Martinovská

Studijní program: Sociální práce a sociální politika

Studijní obor: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Rodinné konference v kontextu ČR

Počet stran (bez příloh): 82

Celkový počet stran příloh: 19

Počet titulů české literatury a pramenů: 24

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 3

Počet internetových odkazů: 8

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.

Rok dokončení práce: 2015

**Posudek vedoucího/oponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Šárka MARTINOVSKÁ

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Rodinné konference v kontextu ČR

Vedoucí/oponent práce: doc. PaedDr. Slavomír LACA, PhD.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 82

Počet stránek příloh: 19

Počet titulů v seznamu literatury: 35

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Oborová přílehlavost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		2		
--	--	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	1			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

	1			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	1			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	1			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

		2		
--	--	---	--	--

*

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Návaznosť kapitol a subkapitol

	1			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použiteľnosť výsledkov v praxi

	1			
--	---	--	--	--

Vhodnosť prezentácie záverov práce (publikácie, referáty, apod.)

		2		
--	--	---	--	--

Otázky a námety k diskusi pri obhajobe:

Nemám otázky do diskusie.

Celkové hodnotenie práce (klady, nedostatky):

Diplomantka Šárka MARTINOVSKÁ sa zaoberá vo svojej práci metóde sociálnej práce - rodinným konferenciám v ČR a ich využitie v praxi. Štruktúra práce je dobrá a je vyvážená v kapitolách a podkapitolách. V úvode si autorka vytýčila cieľ svojej práce a charakterizuje celú problematiku, ktorou sa zaoberá predkladaná práca. Autorka pri písaní použila adekvátnu literatúru, ktorú uvádza v zozname bibliografických odkazov (autorka použila najmä zahraničnú literatúru, k tejto problematike nie je v ČR dostatok literatúry). Záver práce je ukončený prílohou, v ktorej sa nachádza prepis rozhovor. Práca študentky so školiteľom bola na veľmi dobrej úrovni, čo je vidieť na kvalite práce. Predkladaná diplomová práca sa člení na teoretickú a empirickú časť. V rámci teoretickej časti práce diplomantka opisuje pohľad na zvolenú problematiku. Praktickú časť tvorí posledná kapitola. Autorka použila metódu rozhovoru a výsledky spracovala „selektívnym odkodovaním“, kde vznikli interaktívne diagramy a kauzálne modely. Na základe stanoveného cieľa sa autorke podarilo splniť cieľ práce a došla k zaujímavým výsledkom, ktoré zhrnul do záverečnej kapitoly. V práci sa nachádzajú menšie formálne úpravy, ktoré neznižujú na kvalite predkladanej práce.

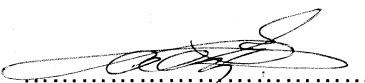
Doporučení k obhajobe: doporučuji/~~nedoporučuji~~*

- práca spĺňa požiadavky kladené na diplomovú prácu, preto ju doporučujem k obhajobe.

Navrhovaná klasifikácia:

- klasifikujem ju stupňom – 1 (výborne).

Datum, podpis: 15.05.2015

*

nehodící se, škrtněte

**Posudek oponenta diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Bc. Šárka Martinovská

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Rodinné konference

Oponent práce: Mgr. Jan Jakub Zlámaný, Ph.D.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 82

Počet stránek příloh: 19

Počet titulů v seznamu literatury: 35

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Oborová přílehavost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	1			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

		2		
--	--	---	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	1			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

	1			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	1			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	1			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	1			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	1			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	1			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	1			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Jaké hypotézy by autorka stanovila pro další např. kvantitativní výzkum „rodinných konferencí“?
Napadl by autorku design následného výzkumu, který by zkoumal efektivitu zkoumané metody sociální práce?

Předkládaná práce splňuje nároky kladené na diplomovou práci. Autorka ve své kvalitativní studii zkoumá novou metodu sociální práce – tzv. rodinnou konferenci. Téma je velmi aktuální, klíčové a je zcela v souladu se studovaným oborem.

Z formálního hlediska autorka v teoretické části prokázala schopnost práce s odbornou literaturou a systematického shromažďování informací o daném tématu. Pro svůj výzkumný cíl využila postupů a metod „Zakotvené teorie“. Autorka je stylisticky zdatná a v teoretické části popisuje teoretické koncepty a modely rodinných konferencí z různých zemích spojené se studovanou problematikou. V praktické části své práce prokazuje schopnost použít poměrně komplikovanou kvalitativní výzkumnou metodologii, sbírat data pomocí nestrukturovaných rozhovorů od 8 sociálních pracovníků, systematicky je kategorizovat a srozumitelně je interpretovat. V práci neshledávám **vážné** obsahové či formální nedostatky. **Práci hodnotím jako výbornou a doporučuji ji k obhajobě.**

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Klady: Za největší přínos práce, považuji, že se jedná o kvalitativní výzkum moderní metody sociální práce, dle mého názoru vysoce účinné, která stojí v tuzemsku dosud na okraji vědeckého zájmu. Práce má rysy aplikovaného výzkumu a je nutné ocenit, že autorka naplnila své úsilí směrem dosud neprobádaným. Pokládá základy k dalšímu bádání v této oblasti, které by pomohly účinněji prosazovat „rodinné konference“ do rejstříku obvykle užívaných metod sociální práce v ČR.

Nedostatky: Výzkumu by neškodil větší vzorek respondentů, čímž by zakotvená teorie získala na teoretické saturaci a autorka by si v rámci selektivního kódování mohla dovolit větší odvahu při interpretaci dat. Zde se přímo nabízí otázka, jak by bylo možné metodologicky zjišťovat efektivitu zkoumané metody „Rodinné konference“?

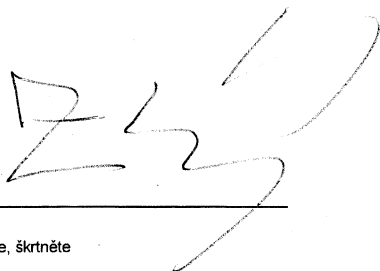
Viz. otázka k obhajobě. Nicméně tato otázka již přesahuje nároky kladené na diplomovou práci a doporučuji autorce se tímto tématem zabývat v rámci doktorandského studia.

Navrhovaná klasifikace: **výborně**

Doporučení k obhajobě: doporučuji*

Datum, podpis:

19.5.2015

* nehodící se, skrtněte